

DEN EDELEN RIDDER

E N

H. MARTELAER

SEBASTIANUS

V E R H E E T

1. In syn. Leven , Doodt ende wondere wercken,
2. In syne oude, groote, ende Edele Handboghe Gulde,
3. In alle staeten van Menschen die naer syn Exempel saligh worden.

T' A N T W E R P E N,

By de Weduwe van PETRUS JACOBS, inde kore
te Nieuw-straet inden witten Leeuw. 1719.

Met Approbatie.

(3)
AEN DE HOOWEERDIGHSTE
HEEREN
MATTHIAS HARTX
ENDE
AUGUSTINUS BERTIN
Abten van Echternach en Vicoigne.

Als oock aen de andere seer Edele ende Eerbaere
Hooft-mannen, Dekens ende gemeyne Gulde-
broeders van den ouden , grooten ende ver-
maerden Handt-boge van den Edelen Ridder
ende H. Martelaer S. SEBASTIAEN.

Et en heeft noyt mijn voor-
nemen geweest eenige Levens
der Heyligen te ondersoeken
om de selve te beschryven:
nochtans van veele Godtvuchtige Persoenen
aengewackert zijnde om het Leven ende
wondere werken van den H. Sebastianus
tot sijnder meerder eere , en troost van alle
soorten van menschen, besonderlyck der Gul-
den-Broeders , in onse Neerduytsche Taala
meer te verbreyden ; hebbet een bun versoeck

A 2 met

met dit cleyn Boeckcken trachten te voldoen.

Ick hebbe niet langh moeten peysen, aen wie ick het selve opdragen soude; want qualijck hadde ick de handt aen het werck gestelt, ofte gy Hoogh-weerdigste, Edele en de Eerweerdige Mannen, zijt my in den sin gevallen: want sloegh ick mijn oogen op dat Keyserlijck, Out ende Edel Clooster Echternach, die kostelycke Peerle van S. Benedictus Ordere, ick sagh dat (naer de Beschryvinge van den geleerden Abt Joannes Bertelius) in des selfs Kerke onder andere H. H. Reliquien, als eenen grooten schat bewaert wort het Hoofd van den edelen Ridder en H. Martelaer Sebastiaen, het welck aen den H. Willibordus comende naer dese Landen, den Paus Sergius heeft vergunt, gelyck oock eenen Pyl met den welcken onsen Alderstercksten Heil was doorschoten geweest (Bemerk't goetwilligen Leger, dat als wy van Hoofden &c. der H.H. spreken, maer deelen van de selve verstaen) tot het welcke, besonderlyck ten tyde van

Peste, van alle kanten seer grooten toelop der menschen is. Aldaer is oock ter eeren van onsen groten Heyligen van over de honderde jaeren een wydt roemigh Broederschap ingestelt, in het welck oock de eerste Mannen van het Christendom versoecken gheschreven te worden. In dit sijnen Naem oock gegeven hebbende den groten Keyser Maximilianus in't jaer 1512. heeft ter eeren van onsen Onverwinnelijcksten Martelaer oock geoffert eene wasse Keerse van 354. Pont, wiens onderste deel noch staet benefens den Autaer in de schoone Capelle opgericht door den Hooghweerd. Heere Petrus Fisch V. E. glorieusen voorsaet, ter eeren van sijnen Patroon en huysbewaerder SEBASTIANUS: welck vermaert hoogh verheven Broederschap roemt van soo eenen wysen en deughsaemen Prelaat voor ouer-Hoofdman ende Prince te hebben, en V. E. verblydt sijgh, van soo edele en wtverkoren lidtmachten naer het hemelyck te geleyden.

Van den anderen kant keere ick my tot

(6)

dat schoon Vicoigne uytgelesen Lelie des
Hofs van Premonstryt , aen het welcke gy
onlanckx seer weerdigen Augustinus als
eene claeerblinckende Sonne zijt opgeresen ,
ende als eene welklinckende Trompette hebt
beginnen te blasen ; ick lese by den hooghge-
leerden Adriamus David in sijnen schat der
H. H. Reliquien rustende in dese overtreffe-
lycke Abdye , dat ontrent het jaer 1125 ,
den salighen Guido Eremyi heeft in het
Bosch van Vicoigne begonst eene kleyne
Bildt-plaetse te bouwen , en andere plaetseren
in forme van een cloosterken . Dese Bildt-
plaetse wiert toegeeygent den H. Sebastianus
om dat de Peste op dien tyt sterck toe-
namp onder de menschen , van de welcke vee-
le subietelyck stierven .

Guido wackerde de menschen aen om
haeren toevlucht tot den Heylingen te nemen ,
en om de selve meer moet te geiven , versoeckt
ende verkryght van de stadt Saissons eene
Ribbe van den selven edelen Maertelaer .
Welck H. H. Reliquie is berustende in eene

Schoon

(7)

schoone silvere ende vergulde Cassie , verciert
met kostelycke gesteenten , op de welcke S. Se-
bastiaen uytgebelt staet , gemadeckt int
jaer 1599 .

Daer naer heeftmen hier noch verkregen
een merckelyck stuk van sijn Scheen-Been ,
het ghene besloten is in eenen silveren Voet
met een Spore gewapent , als den Voet van
eenen edelen Riddere betaemt . Men meyndt
dat den saligen Guido dese laefste H. Reli-
quie oock besoeght heeft . Van dien tyde tot nu
toe heeftmen aldaer groote devotie getoont tot
den H. Sebastianus , soo dat hy daer ghe-
viert wort den 20. Jan. als eenen besonde-
ren Patroon met eenne volle octave naer sijnen
Feestdagh .

Oock de Canoniccken Norbertinen in't selve
Clooster singen alle maendaghen eene Misse ter
eerden van onsen H. Medicyn-Meester der
krancken met wiens H. Reliquie daer naer
alle de Religieusen en vreint-volck gesegent
worden door den Priester , die de Misze geson-
gen heeft . Gelyck oock geschiet op sijnen Feest-
dag

(8)

dagh en op de Bid-dagen in syne oude Capelle aldaer, (die geseydt wordt het beginsel van dit vermaert Clooster te wesen) Uwe teere genetgentheyt tot dien grooten Beschermer der H. Kercke bewyft ghy, Hooghweerdighsten Heere, noch voorder, als V. E. selver my gelieft te schryven, dat van dien tyde dat dese H. H. Reliquien tusschen de witte blaederen van uwe welrieckende Lelie Vicoigne, hebben besloten geweest, nochtte in uwe Abdye, nochtte in't naest gelegen Dorp met naeme Aubri, alwaer sijn H. H. Reliquien oock worden besocht, die al verslindende Pestilentie noyt imant heeft kunnen binden.

Gyl dan Hooghew. Heeren zyt alle beyde bewaerders van soo eenen costelycken schat, Gyl zyt alle beyde Prelaeten van plaatzen op de welcke den H. SEBASTIANUS besonderlyck wilt werden gewiert, en in Mirakelen uytshynen. Gyl zyt twee mannen ontrent op eenen tyt uytgelesen, om als twee blaesende Trompetten met de andere edele Hooft-mannen, Eerweerdige Dekens ende andere Gul-

ds,

(9)

de-Broeders van den ouden, grooten ende edelen Handt-boge, de slaepende herten te ontwecken, ende den lof van uwen grooten Patroon te verbreyden, de kennisse ende grootachtinge van sijne edele Gulde te vermeerderen; Gyl. zyt allegader als brandende fackels opden kandelaer gestelt, om de blinde herten te verlichten, ende koude met Sebastianus door uw goet exempel in de liefde Godis te doen branden.

Voor welche Trompetten, voor welche Fackels onsen gecroonden Martelaer eene Croone van Palm ende Olyftacken sul vlichen, om naer vele jaeren te hebben geblasen, te hebben gelicht, te hebben ontfreecken, hier boven te woonen in den Hemel, bet welck V.E. wenschende blyve

Hoogw. seer Edele en Eerw. Heeren
U. E. Ootmoedigen Dienaer, N. N.

TOT DEN AUTEUR.

Houdt Diocletiaen, bondt op van met uw peylen
Te willen 't Ridders hys, mocht en geloof vereyen;
Is te vergeefs gewerckt hem heeft ganch hart gemaecke.
De schicht van Godes min, die eerst hem heeft geraekte.
Soo menigh wondt gy geest, soo menigh kryght by manden.
Daer by met kloek belydt den Soon van Gods gesonden.
Het keert weerom tot u al wat ghy op hem schiet,
Het brengt u toe de doodt, en hem en deert het niet.
Maer ghy gaet voort, Gosijn, die als ghy 't Ridders leven,
En syriden doodden croon voor oogen komt te geven.
Tot Regel en Model een elcker Jonck en Oud,
Aen groot en oock aen kleyn, getrouw en ongetrouw,
Die als ghy soo besoont, wat elck moet doen en trachten.
Schijnt tot elck die u leest en neemt in syn gedachten.
Te senden menigh schijnt, die met een hemels vier
Doet blaucken tot den Heer en Siel, en Hert, en Nier.
Gaet voort dat u de doodt alleen, maer laet doet staken,
Van u geleerde schaecht een brandigk schickt te maecken.
Hier toe befeede ghy tyd, befeede ghy vinnigk bryjn,
En blyft van Godes min een mede Schutter zija.
Gaet voort laet dit niet sijn het leste uw verwerken.
Al wat ghy voor bemerckt, leert het ons naer bemercken,
Tot spyt van die bevredigt heeft Diocletiaen,
Tot lof van die de Croon geest aen Sebastianen.

N. M. B. T. C.

TOT

TOT DEN AUTEUR.

Sien Diocletiaen, bereyden Booghen Pylen.
S'k Sien hoe hy 't Puntigk Stael, doet spijtje door bei uylet,
Als een schuym beckigh Peert, door Tyranni vermoors.
Wilt dat een Ridder bert, met schichten wort doorboort,
S'k Sien hoe de furij comt Sebastianum stellen
Als een Doel Wit ten thuon, om hem te neer te vellen.
Door Wapens vande Vlick, hy die door Wapens cracht
Den Keyser heeft bescherm't, word selfs te neer gebracht,
Syraceken d' Lichaem wel, maer 't Hert sy niet en treffen,
Geen my n'en Spoor slagh geest, den Autheur te verbeffen,
Van die clijn-bondigh Werck, die seer wel 't berigeracckt,
Endezen doodden Heldt heeft Levende gemdeckt,
Als hy door lyne Pen so deftigk heeft beschrevan,
De vreethyts vande Doodt, den handel vander Leven.
Van den Lofvuerden Heldt, die schier vergeten lagh,
Die wecht by weder op, en brengt hem voor den dagh,
Gycunde door Pluymen lach, den Ridder weer doen leven,
Daer Diocletiaen tracht hem de Doodt te geven,
Door n'en Geplazimde schijcht, maer Godt's anderst voorstelt
Dat d'edel Hert blyft vry, en anders sterven liet.
Gy tracht hier 't Menschenlidt door uw schaecht teraecken,
Als gy de deugt aen pryst, en fauton comt te laecken.
Als gy Sebastianen, als yorbelt stelt ten Thoon,
Dat den beloofden Pryst, is de hemeliche Croon,
Wel aen dan Weirden Heer, laet het u niet verdrietan,
Met uw schaecht als schijcht naer 't Ridders Hert te schieten
En soogt sijn doerwonda, en by naer 't uwe mochte,
Soo wort aen u met hem, hier naeg Pryst toegeschickt
Weet wie ir den Heer, dat veel bin Tonnen jullen scherpen,
Om dit uud wader gesegh, door misgunt neer te werpen,
Lebt dat veel min als wiint, tis waer en wel geseyt,
Neep oogen schuwet 't Lichte, de waerheyt baert den Nyde.

N. P. S. V. T.

EER.

AS

EERSTE DEEL.
DEN EDELEN RIDDER EN H. MARTELÄER
SEBASTIANUS

VERHEFT

In sijn Leven, Doodt ende wondere werken.

I. HOOFT-STUCK

De Ouders en goede Manieren van den H.

SEBASTIANUS.

Het is eene beclaegelycke lake , datter soó vele de Levens der Heylige willende beschryven , haere pennen uyt eenen sotten yver te verre hebben laeten loopen : Maer het leven van den H. Sebastianus eerst van de Notarissen der Roomscbe Kercke , daer naer van den H. Ambrosius opgestelt is soó onberispelyck , dat den geleerden *Joannes Hessels* alles seer nauw doorstuifelt hebbende , seght datter niet en is in het heel leven van den H. Sebastianus , aen het welske eenighsints magh getwyffelt worden.

Dese vromen Martelaer , die heeft geleden ontrent het jaer ons Heere 288. hadde voor Vader sekeren Edelman uyt de stadt Narbona , ende voor Moeder eene Edele Vrouwe geboortigh van Milanen . Den heyligen *Ambrosius* , *Metaphrastes* , *Rabanus* ende andere segghen dat sijn vaderlant Milanen is. Andere willen dese

eere aen de stadt Narbona geven , van wiens kintsheydt , ende opvoedinghe , al is 't saken , wy niet sekers en lesen , nochtans uyt de vruchten kentmen den Boom. Want hy nu volwassen wesende van den H. Ambrosius ende andere loffelijcke schryvers wort genoemt eenen Man van groote wysheydt , in sijne woorden waerachtigh , in het oordeelen rechtveerdigh in sijnen handel getrouw , in 't voorspreken kloeck , in goetheydt uytstekende , in eerbaerheit der manieren doorluchtigh.

Om welcke redenen hy seer aengenaem was aen den Keyser Diocletianus , die hem vereerde met den Titel van Capiteyn van de eerste bende (welcken staet aen niemand dan aen edele Ridderen gegeven wirt) ende hy beval , dat hy in sijn Hof soude woonen , genochte pemende met Sebastianus in 't besonder te handelen . Hy is den eersten geweest die vereert wirt met den titel van beschermher der H. Kercke , het welck (geijck den H. Gregorius in syne brieven schryft) een doorluchtigh ampt tot Roomen was , somtys van de Pausen aen Koninghen gegeven . Welck ampt , den heyligen Sebastianus niet alleen met den naem heeft bedient , maer metter daet verdient , seer cloeckelijck beleefd , ende met sijn Bloedt ten laesten besiegelt .

Hy was inwendigh Christen , al diende hy uytwendelijck eenen Heydenschen Keyser , ende al was sijne Ziele heel ontspeken met de liefde Godts ende vierge begeerte om voor den naem Jesu te sterven ; nochtans siende dat door den schroom

der

(14)

der vervolginge vele Christenen in peryckel wae-
ren, van in't geloope schipbraecke te lyden, soo
docht hem nutter, tot den dienst Godts te we-
sen, sich selven noch niet te ontdecken, om de
geloovige beter te mogen bystaen, tot dat het tydt
soude wesen van sijn te openbaeren, ende met
hun te sterven. Hierom beslocht hy de Christe-
nen, die gevangen waeren, stondt hun by in de
armoeide, gaf hun moet in de tormenten, hiel
op de been die begonsten te vallen, hief op die
gevallen waeren, voor Christus winnende vele
Sielen, die den Duyvel hem wilde ontnemen.
Want de vervolginge was dan soo groot onder
Diocletianus ende Maximianus Keylers, dat op
een maect sevenden duysent Christenen voor
het geloof wierden gedoodt.

EN.

(15)

AENMERCKINGE

Gelyck hem een Jongman gewent, soo en laet hy daer
niet van af, wanneer hyoudi wort. Prog. 22.

Hebdy Sonen? (vraeght den wysen Man) soo
leertse en booghsse van haer Jonckheydt. Eccl. 7.25.

Seer wel seght eenen geleerden Rymdichter.

Vriende zyjt gy wys,

Buygt Jeughdigh rys,

Want de ontsche fram

Is al te stram,

En wederom :

Een Kint is als een wit papier,

Dus let op dit Onnoosel dier;

Want see daer Iemand quaer in preue,

Sea is dat edel wit geschenke.

Maer, eylaes! hoe veel ouders en zijndet
niet gelyck aen den Struyf-vogel, van
den welcken Job is leggende: (a) sy wort
verhert tot haer Kinderen, al oft die haer niet en
wgeren. Men siet de Kinderen vol quade perten,
men siette loopen naer het spel (om niet arger
te seggen) in plaetsje van naer de school, ott naer
de Kercken, men hoortse achterklap ende vuyle
woorden spreken, ende dit hoortmen, maer als
doof wessende, dit sietmen door de vingeren. Jac
men lachter mede, men seght, de Jonckheydt moet
mallen, Jonck Bloet moet rueren oft treuren,
daer naer sullen sy haer beteren, oft men seght
flau-

(a) 1. c. Cap. 39. 19.

flauwelyck: ick en wil niet dat gy dit meer doet,
voortraen sal ick u caftyden. Soo veel geseydt, als
doet het noch. Welcke flauwe berispinge den H.^e
Chrysostomus eenen schrickelijcken doodt-slagh
noemt. Hoort den wylsen-man : (a) hanteert uwen
Sone soetelijck, en hy sal u vervaert maecken, spelt
met hem, ende hy sal u bedroeuen. En wilt het
Kindt de Caftydinge niet ontrecken: Gy sult hem
met Roeden slaen, ende sijne Siele suldy vander
hellen verlossen. Die de Roede spaert, haet sijnen
Sone. De Roede ende de straffinge geeft
wysheydt; maer een Kint, dat men sijnēn wille
laet gebruycken; beschaemt sijne Moeder.

Den oppersten Priester Heli, (b) geeft ons een al
te schroomelijck Exempel van dese waerheyt.

Een Aep uyt al te grooten min,
Die perst haer Jonck de lenden in.

In tegendeel:

Die wel beminnt
Callydt sijn Kint.

Men seght gemeynelijck: een medelydigh ende
soeten Chirurgyn maeckt vuyle ende stinc-
kende wonderen.

Indien de Jonckheydt niet en deugt
En geeft de schult niet aan de Feugt;
Den Vader selfs verdient de straf,
Die haer geen beier les en gaf.

Dat

(a) Ecc. 30. 9. Prov. 23. 13. C^r 14. ib. 13; 24.
(c) 29. (b) 1. Reg. 3.

Dat Marcus Aurelius eertyds van de School-
meesters seyde, is noch waerachtiger in Vaders
ende Moeders; te weten, datse om haere Kinde-
ren vroom te maecken, meer sulleν voorderen
door goet Exempel in een maent tijs, als in on-
derwysinge in een jaer. Gelyck daer tegen, wel
onderwyzen ende quaelijck leven, is met de eene
hant bouwen, ende met de andere brekeg. De
Exempels, besonderlijck de quaede, van Vaders
ende Moeder ende andere Oersten (die als Eng-
el-bewaerders van Godt de kinderen gegeven
zijn, om hun naer den Hemel te leyden) zijn
als koorden door de welcke de Jonckheydt wort
getrocken.

Want wat het zy, en hoe het gae?

Den Sane doet den Vader nae;

De Dochter gaet haer Moeders gans;

Endat haer gansche leven langh.

Waerom ick mit den selven Rymdichter besluyt,

Leert Ouders uw Kindt en voogden uyt zorg
Voor al den groten Schepper preefen.

Gelyck den wylsen Man seght: (a) onderwy-
s met woorden en wercken uwen Sone, en die hy
sal u vermaecken, ende uwe Ziele vruegheden
geven.

HOOFT

(a) Prov. 29. 17. dat sy obem wylgen wi-
nsch.

II. HOOFT-STUCK

Marcus ende Marcellianus om het geloove gevangen, tyden grooten srydt van haere Ouders, Vrouwen en Kinderen.

On der de Christenen aen de welcke den H. SEBASTIANUS door sijne vermaninge hier leven gaf, waren twee edele Romeynen, Marcus en Marcellianus gebroeders, Sonen van Tranquillinus ende Marcia leer edele en rycke Persoonen. Dese waren gevangen voor het Ge- loof van JESUS CHRISTUS. Den H. SEBASTIA- nus besocht de selve hun vermaenende met soete en krachtighe woorden, om de tormenten niet te vreesen, en de Doof te misachten, want sy den inganck tot het eeuwigh leven zijn.

Men streeck tegen huu het vonnis des Doots, indien sy de Goden geen offerhande en deden; maer om dat sy groote Edelmans waren, soo deden haere Ouders, Vrouwen, en Kinderen en andere vrienden, soo veel by de Rechters, dat sy het vonnis ophielden voor eenige dagen, hopende dat sy hier en tusschen van sinnen souderen veranderen. Men soude qualijk kunnen geloaven het gewel dat de vrienden hun binnendelen tydt aen deden, en de middelen die sy gebruyckten, en de listen die sy inspanden om hunte vermorwen en te bederven.

Onder andere besochten hun eenige Edelmans daer sy eertyds mede verkeert hadden, en seyen den

den met groote droefheyt; wel vrienden wat dwaelheyt is dit? Zyt gylieden in Arabien oft Scythien onder de wilde beesten, en niet te Roomen van edel geslachte geboren? Gemerckt dat nochte den ouderdom van u Vader, nochte de tranen van u Moeder u bewegen om dese droomen te verlaten die de vermaledyde Christenen u in het hooft hebben gesteken? Peyst wat weddom gy uwe Moeder hebt aengedaen doen sy u haerden. Maer wat is die pyn met dese te vergelijken, siende dat sy u te samen op eenen oogenblick sal verliesen? Betaelt gy soo u Ouders? Ouders, die soo minnelijck zijn, en soo veel voor u hebben gedaen? Indien gy geen medelyden en hebt met die u ter werelt hebben gebracht, hebt ten minsten medelyden met uwe lieve kinderen, de welcke indien gy Hartnechtigh blyft, al hun goet en edeldom op eenen dagh fullen verliesen; peyst op uwe Huylvrouwen. Ach! Iult gy de selve met u eygen handen kunnen doeden? Terwylen dese valsche vrienden dir seyden, quamp daer de Moeder Marcia vervuld van ouderdom en droetheyt, de welcke viel voor de voeten van haere Sonen, en met de oogen vol van tranen riep al suichtende; o lieve Kinderen uyt myn lichaem geboren, met mijne borsten op gevoert, ende met mijnen grooten aerbeyt soo lange onderhouden, wat sotheyt is dit? loopt gy soo naerde doot? Wat hebben wy u misdaen, dat gy op eenen tyd u selven, uwenvader, Moeder, Huylvrouwen en Kinderen wilt verderven? ende fluchtans (o ongehoorde vreetheyt) gy bide doek de

Beulen dat sy u het leven souden nemen, dit niet beminnende als om het selve te verliesen. Dit waren de redenen van de Moeder.

Doen quam den Vader *Tranquillinus* onderhouden van twee knechten om sijnen groten Ouderdom, ende Flerecyn daer hy mede gequelt was ten eynde van sijnen alem in den Kercker, en siede sijne Sonen, kondē qualijck van verbaesthey spreken. Ten laesten seyde: Wel myne alderliefste Kinderen, is het mogelijck dat gy soo eenen Vader dwinght op loo eene plaetsē u komen te geven den laetsten adieu? Wie heeft oyt gehoort oft gelezen datmen niet wanhopigh zijnde, sonder oorlogh, sonder gewelt sal loopen naer de doort en dit van jonge lieden van de welcke de doot selver komt te vlieden? en wilt gy misschien niet leven om dat ick sterven soude?

Tranquillinus soude meer geseyt hebben, indien sijne Schoon-dochters ende Neven het selye niet en hadde belet, de welcke in den Kercker valende, ende sonder iemand eer te bewysen (want sy waeren buyten haer selven) begonsten te roepen: O ongeluckige Vrouwen, die u tot Mans hebben genomen, aengesien gy ons op soo een desirelycke maniere wilt verlaeten. Waer is de trouwe ende onbopdelijcken bandt daer gy u met ons mede hebt gebonden? Waer is dese liefde, die van twee lichamen maer een en maecte, door de welcke wy soo veel jaeren in sulck eene groote Banddrachtheght hebben geleest? O kinders uyt onse lichaemen geboren, kent gy uwe Vaders? Och ofte gy noyt de selye hadt gekent? Och ofte

gy

gy noyt in de werelt gekomen waert! de Vaders lieckie liefde gaet u tot groote aermoede en schande verwyzen, om dat sy den schandelijsken naem van Christenen willen voeren. Komt kinderen by uwe Vaders, komt, omhelst hun, kust huā, houdt hun vast en sterkt met hun: want sonder hun te leven sal u wreder en herter wesen dan de doort. De Moeders vielen op de aerde als ofte sy machtelos geworden waeren sonder een woort meer te kunnen spreken, de Kinderen swommen in de traenen: alle de bystaenders versuchteden, en sagen op malkanderen met weenende oogen.

AENMERCKINGE.

En wilt niet lief-hebben de Werelt, noch di dat in de Weirelt is. I. Joan. 2. 15.

Dese Vrienden versot naer de wellusten des Weirets, zyn gelijck aen de Kinderen, die meynen dat de aerde is sonder eynde, en de Sonne maer soo groot als eene lebotel; daer sy nochtans in haer selyen meer als 160. mael groter is als de aerde: soo oock sy, noyt hebbende gepocht, hoe soet dat is. Godt te dienen, meynen datter geen vermaecht en is, als in die vergankelijcke aertsche saecken. Daerom in plaetsē van met David te seggen: (a) Iek heb tot u geropropt Hore, zyl mijn hope, mijn deel int landt den levenden roepen met den verloren Sone; (b) Geest my heel deel van't gene dat my toekomt.

Hoore

(a) Psalms. 141. 7. (b) Lkha. 15. 12. (c)

(22)

Hoort vrienden uwen geestigen Poët Ovidius :
 De Beesten aliaael gaen duycken na beneden ;
 Dan mensch is tegendeel heeft opgerechte leden ,
 Die het den hemel aen , en wat den hemel ciert ,
 Quia dat sijn hoogh gemoet tot in den hemel swiert ,

Sy stellen de gebroeders voor haren groeten edeldom ; maer vrienden uwen Democritus gevraeght zynde waer in den selven bestont , antwoorde , dien van de Beesten in een vroom en sterck lichaem , dien van de menschen in goede en sedige manieren .

Uwen Plato overleggende het radt van de fortune seyde , dat alle Koningen voorts-quamen uyt knechten , en alle knechten uyt Koningen . Die op lijnen edeldom roemt , pryst dat een ander toe behoort . Voechter by :

It dat uwen staet bedijdt ,
 Gy wort over al benijdt :
 Hoe dat imant hooger raecke ,
 Hoe by meest scheel oogen macke .

En wederom :

Daer zynder menighadel die worden hoogh verheuen ,
 Om althier val genaeks een meerder slagh te geven . (a)

Sy stellen hun voor haere grote ryckdommen ,
 En cere van dese werelt . (b) Maer vrienden , die ryck wilton werden , die fallen in de bekoringen en de stricken des duyvcls ; ende in velen dwaze en schaelycke

(a) Claudio . (b) ad Timo . 6. 2.

(23)

delycke begeerlijkheden die de menschen in 't verdorf
 En de verdoemenis doen verlincken .

Het tydelyck goet ,
 Dat menigo mael doet ,
 Het hert bekoren ,
 Wort met moeyten vergaer ,
 Met sorghen bewaert ,
 Met droefheyde verloren .

Sy stellen hun voor de goede dagen en wellusten die sy langh kunnen genieten . Maer vrienden ,

Alle dingen kan men dragen ,
 Uij genomen goede dagen .

Wilt gy weten wat dat is din sterfelijskouen ?
 Het is een ballinghelschijf , een dal der tranen , een gevanckenisse , een onstuymige Zee , eenen gedreignen stryd , jae eene doodt . Vervolgens ,

Dat niet en ic voor lieueughers .
 En kan niet zijn dat delheyde , sal een
 Van buyten ic niet veel gehoeren .
 Maer binned auw als denck en pijn .

Salomon hadde sijn hert gegeven al dat het menschen koste . Naer al genogten ic hebben , herst uijt Ydelheydt der ydelheden ; ende het is al ydelheydt al hadt gy de wysheit van Salomon , de schoonheit van Absalom , de stercke van Sampson , jaerden van Enoch , de ryckdommen van Croesus , het geluck van Octavianus , wat sal hei daer .

als het vleesch de wormen, en de ziele de duyvels
gegeven sullen worden?

*Gy dan soeckt beter glans, die tyd en oude dagen,
Geen hinder kunnen doen, of wegh en kunnen dragen.
Vraeght want wat zy? wel hoort et soete leught,
Het is een reyne ziel, wiens lust is in de deught.*

III. HOOFT-STUCK

Den H. SEBASTIANUS verstercke de gevangenen.

Het waeter van eene fonteyne die niet en vloedt, moet stincken, een sweert langh gehouden in de scheyde sal verroesten; op gesloten kleederen worden van de morten verteert: Mervolgens segt gen. *H. Augustinus*, de liefde en is niet ledigh, herint gy Godt, soo treckt alle menschen tot de liefde van Godt. Laet ons dan eens sien hoe den *H. Sebastianus* met oodtmoeidige, maer krachsig woorden de andere met hem tot Godt ende den Hemel heeft geleyt.

Onsen Heiligen was verborgen in dit spel, en siende het perykel daer dese twee Soldacten van Christus, *Marcus* ende *Marcellianus* in wacren, doch hem dat sy hulpe van doen hadden, ende dat het nu tyd was van sigh te openbaeren, liever hebbende sijn lichaem ter doot te geygen, als dat sy het leyen van haere zielen souden verliesen. Hy keerde sigh dan naer de twee Broders, en sprack voor al het volk in deser maniere. O yro-

ma

me Soldaeten ende aldersterckste Capiteynen van den Coninck der Coningen JESUS CHRISTUS, toont uwe sterckte in desen herren strydt. Sullen u smeekende woorden overwinnen die niet en vreesen alle tormenten van de Tyrannen? Neen, neen. Nochte de traenen van uwe Quaders, nochte de teerheyt van uwe Huyfrouwen, nochte de Jonckheyt en de verlaetinge van uwe Kinderen, nochte de schade die sy u voorgeleyt hebben sullen u hert bewegen dat gewapent is met een scheur, vry Harbas van stantvastigheyt. Toont aen alle dese uwe Vrinden, dat eenen waerachtigen Soldaet van Christus, lichtelijck met den schilder van een levendigh Geloof, ende het harpaec der Liefde wederstaet alle de meekende aenlooten der genuchten, alle vredes tormenten, allen schroom van de Dood, als diess hem secken te scheyden van de liefde van sijnen Godt. Verheft om hooge den standaert van uw glorie, slecht de wapenē niet af voor uwen vyandi, aangeleuen gy hem van nu af hebt onder uw voeten. Ladien de gene die hier wisten wisten aher gese dat gy weet, ende de glorie die de godde vervaechten, als oock de straffen dietvoer de bonie beeten, ly sonden uwen Triumphe met meer reyt zyn, ly sonden uwen Triumphe met meer nyds dan middelyden, meg meer blyschapt dan schryinge, met meer lof dan klaginge vergelijchschappen; maer ly beminnen diet ydelyck leue, dat alle die bedrieght, die hundader op betrouts wob, niet achterende het ewighe leven.

AEN.

AENMERCKINGE.

Dat men sat een jeder kennen dat gy mynne Discipels zyt, ist dat gy liefde tot malkanderen draeght. Joan. 13. 35.

DEn H. SEBASTIANUS wel wetende dat (a) geen knechte meerder is als sijnen beer, den welcken aen den schandelycken Boom des Cruys voort ons sijn selven heel ende gans ten besten heeft gegeven, en dat (b) eenen broeder in benauweden wort gekent, heeft oock voor dese twee broeders sijne ziele niet gespaert.

Hy wiste seer wel dat (c) wy vele een lichaem zijn in Christo, maer elck besonder d'een des anders lide ende vryvolgens (d) ist dat het een lide iet lijd, soch hadden alle leden medelijden, ende ist datter een lide glorieert, soe verblijden henleden daer mede alle ide ledene.

Dyc dit kenteeken worden certydts vele Christenen gevangen van de Heydenen, want gelijcken ouden Terullianus getuyght, dese siende dry alte meer by een staen seyden: dat zyn leker Christenen, want aenmerckt eens hoe sy malkanderen beminnen, wat genegenthuyt sy malkanderen bewysen, hoort eens hoe loffelijck den eenen van den anderen komt te spreken; want al warden vele lichaemien, daer was maer een hert, ô! dat sy nu eens opstonden hoe louden sy dit

(a) Joan. 13. v. 16. (b) Proev. 17. (c) Rom. 12.
(d) 1. Cor. 12.

nu verandert sien! wy hebben canen af-keer van onsen naesten om sijne uytwendige oft inwendige gebreken; hy is moclyck aen ons, en wy aen hem, wy klagen van hem, en hy van ons, wy sien een vese in sijne oogen, en hier blinder als mollen en sien geenen balck in onse eygen. En dit altemael by gebreck van liefde die alles verdraeght.

Het is al quaet, een diemen haet, wat hi begin,

Het is al goet, wat dat by doet, diemen hemint,

Daer-en-tusschen blyft leggen onsen opperlien. Wet-gever Christus, (a) dit is mijn Gebodi: dat gy malkanderen bomin, gelijck ik u hebbe bomin. (b) Jae, hebt lief uwe vyanden, doetsche wel dijn batien, ende bidt voor die u vervogten. O strength Gebodi, maer hoe luttel zyt gy onderhouden! O heyligh Gebodi, maer hoe dickwils zyt gy geschenkt! O groot Gebodi, maer hoe kleyn zyt gy geacht!

Lydt gy van iemandt quaet, en poogt u niet te weren,
En laet oock tegen hem u gramschap niet ontsleken;

Bids liever dat hem Godt het quaet overgeven wilt,

Soo sondige wat u geest van aertliche menschen schilt,

Hoe contrarie synt hier de regels, van die Weirelt, aen die van JESUS CHRISTUS! de werelt legh dat gy uwe vyanden moet haeten, Christus seght dat gy die moet beminnen, de werelt legh dat gy quaet voor quaet moet geven, Christus seght dat gy moet wel doen aen die u haeten, de werelt begeert dat ist laecken

(a) Joan. 11. v. 12. (b) Matth. 5. 44.

wy aen die ons vervolgen en qualijck van ons spreken , geen quaer'en kunnen doen , dat wy her quaer metter herten hen souden toe wenschen ; Christus wilt dat wy souden bidden voor de gene die ons vervolgen . Hierom seght den H. Vader Chrysostomius seer wel , dat de onfeylbaere reecken uyt de welcke men een oprechten Christen kan kennen , niet en zyn uytwendige devotien , in de welcke dickwils supersticie oft geveynstheyt gevonden kan worden ; maer de liefde die hy sijnen naesten en belonderlijck sijne vyanden is dragende . Dit is den besten , dit is den grootsten , dit is den sekersten affaat die gy kont verdienien , mer dese Bulle van Christus selver gegeven : VERGEEFT , ENDE U SAL VERGEVEN WORDEN . Maer onse onbeleeftheyt , sturigheyt en quade manieren zyn niet selden de oorsaecke dat wy van de andere menschen niet meerder en worden bemint . Daerom ,

*Wilt gy kemine en verlyck leven ?
Ik wil u desen regel geven.*

*Vier dingen dient gy wel te welen
Geleden onrechte haef vergelijen
Ontfangen weldoen langh gedencken
Geen mensch door gebrekkelap te krencken
En hebbit gy lust te leed te verken
Soo gaet en behert in gebreken
Want een die beter siens heeft
Dort leet den genen die hem haet*

IV. HOOFTSTUCK

Den H. SEBASTIANUS verweckt de omstaenders tot het Christen Geloof ; daer komt een schoon licht , en CHRISTUS met de Engelen openbaeren komt .

Den H. SEBASTIANUS sijn vermaen tot dese twee Gebroeders voleyndt hebbende keert hem tot de omstaenders en spreeckt aldus : Mijne Heeren , en begeert niet dat dese Edelmannen den Hemel verlieten voor een broosch , vuyl ende bedrieghelyck leven ; noch en stelt u niet tegen den geest Godts , die hun doet vertreden de ydelheyt van dese werlt , nochien bedroeft u piet dat sy van u scheiden . aengesien sy den wegh sullen baenen , om de waerheyt te kennen ende te omhessen ; ende daer naer sulc gy met hun zyn in de waerachtige , salige ierde eeuwige ruste die wy Christenen verhopen . Maer gy vrees de tormenten die men de Christenen aendoeft de welcke vreeselijker zyn als de doot selver . Hierop segget ic u , hoe groot de tormenten vreeder zyn dan men voor Christus lydt , hog die glorieusen zyn . Ende aengesien wy door de tydelycke tormenten de eeuwige ontgaen ; loo moeten wy de selve voor groot gewin houdent . Dit en zyn geene droomen maer oprechte ende Hemelsche waerheden . De Mirakelen die de Christenen dagelijckx doen , geven daer getuygenisse van , de welcke soo blyckeliick geschieden daric niet

niet geloochent en kunnen worden, nochte too-
verye soegeschreven; aengesien tot noch toe gee-
nen overaer dooden heeft verwekt: ende indien
de Mirakelen die de Christenen doen waerachtigh
zyn, soo staen oock vast de beloften van Christus
gegeven: maer indien de selve niet waerachtigh
en zyn, kan daer meerder Mirakel gevonden
worden, dan een ontelbaar getal der menschen
tot het Geloove van Christus sonder Mirakelen
bekoert te sien, tot spyte van de Keyters van
Roomen ende alle hunne macht, ende van alle
de tormenten die sy gevonden hebben tegen de
gene die dit Geloof belyden. Daerom drooght
al uwe traenen mijne Heeren en vergefelschap
met vrolijkheit den triumph van dese Marte-
laeren, door welkers verdiensten ick hope dat
Godt u sal verlichten. Als den vromen Ridder
van JESUS CHRISTUS SEBASTIANUS ditzey-
de, loo quam daer van boven onvoorsienelijck
een klær blinckende licht, het welck een groo-
te verwonderinge, vrecole en vrolijkheit ver-
oottaeckte aen alle die daer tegenwoordigh wae-
ren, ende in het midden des selfs openbaarden
hun seven Engelen, en voor hun den Heere der
Engelen. Dete hemelsche Geesten deckten den
Heylingen met eenen sneeuw-witten mantel; den
Heere komende by den H. SEBASTIANUS, gat
hem eenen vredelijcken kus, ende seyde tot
hem: gy sulc alias by my zijn.

AEN-

AEN MERCKINGE,

*Wy moeten door vele tribulatiën komen in't Ryk
Godts. Act. 14. 21.*

Daer en is geene saecke in de werelt, met
de welcke Godt, wiens bermhertigheit
is boven alle sijne werken, soo den menigh
komt aen te locken, en te vereenigen met hem,
als liiden, verdriet, ende tribulatiën. Sy zijn
een alderkrachtigste medecyne met de welcke
dien oppersten Medecyn-meester komt te gene-
sen en te verstercken. Door dese lockt hy aen
en geneest de sondaers, door dese vereenigt hy
met hem en versterkt de rechtvererdige. Den
H. Gheest geeft hier van getuygeouſie in dese
empelen van den vertoren Sonē, van Job, Tobias
ende meer andere; waerom den Apostel Paulus
geeft Timotheus en ons dese leſte: (a) alle die Godt
vruchtiglijck willen leven in den dienst van CHRI-
STUS Jesus die sullen quellingh en vervolgingh leuen.
Want en hebben van oucs niet geloeden de vrucht-
den Godts. (b) Den Apostel sal ons leggen: (b)
Sy zijn gesteent van een gebouten, geknechte ge-
weest, en door 't verstaenders saecere geschorzen.
En hebben ommegegaen in Schepselen, in Geiten vele-
len, gebreck hijdende, benam, gepyngh.

O! behuweerde ziel om niet geduld te dragen,
al wat van boven komt, al zyn hei horde slagen,
dat wy in den Ryk Godts niet vervaerdigen. Ten
(a) 2. ad Tim. C. 3. 12. (b) ad Heb. XI. 37.

Ten brengt u geen verderf, des Heeren wonder
Handi,
Genezt oock alsoe quest, en koelt oock alsoe brandt.
Een Schipper zwoert gekenf wanneer de winden blaseren;
Een man van hoogh gemoet wanneer de nyders raschen;
Een Kryghsman in het velt wanneer men vechten moet;

Een Christen in den praem van druck en tegenspoer.
Wel straf my lieve Gadt, maer niet in uwen tooren,
Tot lijden is u volck, tot welust niet geboren.

Geeft my dat u bevalt, maer niet myn eygen wensch.
Die staeg b geluckigh is, is noyt geluckigh mensch.

V. HOOFTSTUCK.

Zoo zwt verlost g van haere stommigheyt. Nicostratus,
Tranquillius, Marcia, de Vrouwen ende Kinderen
van den H. SEBASTIANUS worden bekeert de vele
ke Marcus met eene schoone vermaeninge versterkt.

Alle de voorseyde dingen geschieden in
het huys van Nicostratus, in het wclck
sy gevangen gebracht hadde de H. H.
Martelaer Nicostratus hadde eene Huysvrouw
gemaect; Zoo die door eene swaere sieckte, die sy
terlaer niet voort hadde gehad, haere spraecke
hadde verloren. Dese hebbende gehoort dat
den H. SEBASTIANUS hadde geseyt, ende ge-
sien het licht wende da Engel tot dienst van
den Heylingen, hem re voet yallende gaf te ken-
nen het heft dat sy konde dat sy Christen wilde
worden,

worden, t' saemen het H. Daoptiel verfoekkende,
haer dat den H. SEBASTIANUS hadde vernome
de sieckte van Zoa, seyde tot haer: indien ick
ben eenen dienaer van JESUS CHRISTUS en-
de ist saeken al het gene ick geseyt hebbt waer-
achtigh is, soo moet den selven Heere JESUS
u genelen, ende onbinden uwe tonge. Dit leg-
gende maeckte hy een teecken des H. Crystscap
haeren mons, en sy verkreegh op den selven wo-
genblick haere spraecke, met een blyde stemme
roepende: saligh zyt gy, ende gebenedyt zyn uwe
woorden, en saligh die door u gelooaven, saij JES-
SUS CHRISTUS den Sone van den levendhen
Godt; want ick hebbt mer mijns oogen gesien
eenen Engel tot u komende uit den Hemel, eenen
Boeck voer u houdende, sijt den welcken gy
alle de woorden die gy tot ons spraeckt niet ge-
lesen.

Nicostratus bekeerde hem terstant tot toe
loove van Christus doer dit sooy blycklyk Mi-
rakel, ende viel de heylige Broeder na voer
hun biddende, dat sy naer hunne baylen legden
gaen, ende hem vergeven acht hy hun tot langh
hadde ongehouden, want by kindr hadde sy
weest, ende ionder kennisse der wachter, dat
hy ligh leet londelich blyden, indien hy bly-
gen, gepynight ende gedrot, wie sommer
hun los hadde gelacchen. Tranquillius
de Vrouwen ende Kinderen van Marcus en Marc
Nicostratus waren alrechte doot hier geneysel
hadden beweeght ende wachten van
meyminge veranderd. Sy stortocht cheet
G 16

(34)

te ende overvloedige traenen ; maer het waeret traenen die uyt een ander fonteyne quamen , ende uyt een ander hert dan d'eerste , het waeren traenen met de welcke sy de voorleden traenen beweenden , ende den arbeyt die sy gedaen hadde om die twee Ridders van JESUS CHRISTUS te verleyden ende te trecken van ons Gelooye . Marcus wiert dit gewaer , den welcken tot noch toe geswegen hebbende , hem tot hun keerende , seyde : Mijne alderliefste Ouders , Vrouwe , Swaegerinne , mijne lefste Kinderen ende Neven , gy hebt kunnen verstaen uyt het gene gy gehoort ende gesien hebt , dat de quaestie laecke die den mensch kan doen , is sijn vleesch te laeven ende te beminnen , ende de beste saecke , eenen schroom van het selve te hebben ende sorge te dragen voor sijne ziele , haekende naer het eeuwigh leven , want dese onse ziele is gegeelt met het Goddelijck Beldt , getrouwtt met den rinck des Geloofs , begaest met gaven van den H. Ghoeft , verlost met het Bloet van JESUS CHRISTUS , beschermt door de wacht der Engelen , en erfgenaem van de goethheit ende ryckdommen Gods . Wat heeft dan dese soe edele ziele te doen met het vleesch dat so swack ende onreyn is ? Laet dan dit verworpen lichaem steryen , laet het steryen op dat de ziele eeuwigh lijck magh leven . Mijn hert was doorwont , om dat ick sagh dat gy soo bedrogen waert , maer mij bedanke ick mijnen Heere JESUS CHRISTUS die u verlicht heeft ende gestelt op den wijsder saligheyt . Broeder Marcellianus laet ons

31

stry-

(35)

stryden als Ridders van Christus ; laet ons voor den Heere sterven die voor ons stierf aan den schandeliicken Boom des Cruys . Laet alle ons dispuet wesen wie eerst sal sterven om den wegh voor de andere te maecken . Sy hielden allegaeder voor goet , al dat Marcus hadde geleyt . Het eynde van dit aldersaligste spel , was dat sonder uytittel Niustratus ende Zoa het Doopsel begeerden .

AEN MERCKINGE.

Noch ooge en heeft het gesien , noch oore gehoort , noch ten is in menschen hert gekomen , t' gene Godt bereydt heeft voor de gene die hem beminnen . 1. Cor. 2. 9.

NAER het seggen van den groten Paus Gregorius (a) als men op de glorie van den Hemel peyst , soo walght ons al wat men op de aerde siet , want (b) al het lijden van desen ijdts en is niet weerd genoegh der toekomende glorie , die in ons veropenbaert sal worden .

Mijn tongh is niet bequaem dit wonder uyt te drucken ;
En kom ick tot de penn , i'en wil oock niet gelucken ;
Dit weet ick , dat den mensch bier namaels zwen sal ,
Schoon , wacker , sonder feyl , en bayten ongeval .
Wie sal hier verder gaen ? geen ziel en kan bedencken ,
Hoe Godt te sijnen tydt het lichaem sal beschencken :
Dies seggh ick lieue Godt , hoe diem een mensch te zyn ,
Die naemaels blincken sal gelijk een Sonne schyn .

C 2

Hoc

(a) Hom. 37. in Evang. (b) Rom. 8. 18.

(36)

Hoe groot, leght den *H. Augustinus*, (a) sal dat geluck zyn, daer geenderlyde quaet sal zyn, geenderlyde goet ontbreken: men salder besigh zyn niet Gode te loven die zal zyn alles in alles. Daeren-tusschen in plaeitie van met eenen Apostel te roepen: (b) *Ick hebbē begeerte om onibonden te zyn ende mit Christus te wesen*: Wy blyven omhelsen dit sterffelijck lichaem, dit vuyl-stinckende schuym, vleesch geworden, wt de sonde geboren, in de sonde opgevoeyt, eenen sack völ vuylighet, spyte der wormen, ende naer de wormen eenen afgytselfelijcken stanck, dat niet anders en is als een kettingh waer mede onse vryheit is gebonden, als eenen levendighen kercker, als eenen gesworen vyanct van onse ziele. Tot dat hemels Koninckryck geroopen, en doen niet anders als niet eenen *Saul* onse Ezels soecken: (c)

*Al watthen bier bemint, lust, ryckdom groote staten,
Een korten oogenbliek, die doet het ons verlaten:
G' daerom ierde ziel, scheyt bier gewilligh van;
En kiesst tot uwen troost, dat eeuwigh dueren kan.*

*Den mensch ontsiet noch vier noch sventert,
Om bier te blyvan op der eert:
Men saeght hem af sijn been en handt,
Zyn aders worden toegebrandt,
Men giet hem vuyle drancken in,
Vergiftigt met een slanh oft spin,
Wat druck, wat cruyx, wat regenspoet*

Sal

(a) *De Civ. lib. 22. cap. 30.* (b) *ad Phil. 1. 23.*
(c) *I. Reg. 10.*

(37)

*Sal dan verschrikken ons gemoet;
Wanneer men in syn herte prent,
Dat hoogste goet, dat niet en ent?*

*O Vader! opent mijn verstant,
Dat my het eeuwigh Vaderlant
Soo diep magh in de sinnen staen;
Dat my de werelt magh onigaens,
En dat al wat oyt ooge sagh,
Ick slechts als leuren houden magh.*

*Nu Heer! best mijn hert; want yleestchen aerische saken
En kunnen nu voortgaen mijn ziele niet vermaaken;
Daer is geen ware lust in al dat werelt hiet:
Geluckigh is den mensch die sijnen Godt geniet.*

VI. HOOFT-STUCK

*Zoa, Nicostratus en de andere onderstaen daer naer
kloeckelijck de Martelie.*

*Z*o wirt daer nae van de ongeloolige gevangen als sy haer Gebedt dede voor het graf van den *H. Petrus*. Sy wirt vpor den Rechter gebracht, ende van hem in eenen donckeren kercker gesmeten, om dat sy de Goden geen Offerande en wilde doen; hier lietmen haer ses daghen londer eten, ofte drincken liggen. Den sevensten dagh om dat sy stantvastigh bleef in het Christen Geloof, binckmen haer op met den hayre aen eenen boom ende men versmachtte haer

C 2

met den roock van het vier, datmen onder haer hadde gestockt, ende soo is de H. Zoa met een vieriger herte als de kolen waeren, Godt lovende ende danckende gestorven. Doen wierp men haer lichaem gebonden aan eenen grooten steen in den Tyber, het welck Nicofratus ginck soeken met sommige van sijne Vrienden, te weten, met Claudius, Callistus, Victorinus, ende Symphorianus, maer sy wierden al-te-saemen gevangen, soo sy achter den Oever gingen om het selve te visschen; sy wierden thien dagen achter malakanderen voor den Rechter gebracht, drymael gepynight ende ten lesten in de Zee verspoort. Dit waeren de vruchten van de vermaeningen van den H. SEBASTIANUS, dat oock teere en vreesachtige Vrouwen nu de afgrysselijkste tormenten quamen te mis-achten.

AEN MERCKINGE.

't Is den Geest die het leven geeft. Joan. 6.64.

VErwondert u niet over de kloekmoedigheyt van dese H. H. Martelaeren: want koude een ydele glorie in Heydensche menschen soo veel uytwercken, dat eenen Mutius Scavola voor den Koninck Porsenna lyne dolende handt vrywilligh in het vief heeft gesteken en daer soo lange heet gehouden tot dat sy ten polyeren was verbrandt, dat Anaxarchus van den Coninck Nicocreon in eenen grooten Mortier gesteken om in stukken ges

stampē

stampē te worden, tegen den Coninck riep: stampē luitigh aen, ende vult den blæs-balek van Anaxarchus, want gy en raeckt Anaxarchus niet. Als den Coninck dreyghde dat hy hem de tonge uyt den mont soude doen snyden, ten waer dat hy swēge, heett de selve terstont afgebeten en in het aensicht van den Coninck uytgespoüen.

Heeft eene ydele glorie soo veel in Heydensche menschen vermogen, wat kracht en moeste niet hebben den H. GEEST door de krachtige woorden van den H. SEBASTIANUS in de herten van de H. H. Martelaeren soo overvloedelijck gestort.

De uytwendige Predicatiē otte Mirakelen en waeren niet bestandt om eenen ongelooijigen tot het Geloof oft een sondaer tot de rechtverdighēyt te brengen, maer daer moeste by komen een inwendige genaede; een inwendigh licht, en een inwendige bewegingh. Hoort Christus: (a) niemand en kan tot my komēn, ten zy den Vader die my gesonden heeft, hem trecke. Soo daer, (b) door de gracie ende Godts onverdiende genade zys gy saligh geworden, dat is, gestelt op den wegh van saligheyt: Door het Geloof, ende dit niet uyt u-lieden; want het is Godts gave. Voeghter by: (c) Noch die plant en is iēdt, noch die besproeyt: maer Godt die den wasdom geeft. Die plant en die besproeyt en zyn maer als instrumenten om dit oft dat goet uyt te wercken, om die oft dese tot Godt te brengen. Hebt gy tot noch toe, mijne

C 4

(a) Joannis 6. 44. (b) Ephes. 3. 8. (c) 1 Corint. 3. 2.

ondanckbaere ziele ; uwen Godt voor dat uytne-
wende weldaer wel eens bedankt ?

My dunckt ick hore dese H.H. Martelaers
eenpaerlijck roepen :

*Laet ons van nu voortaen geen vleesch of werelt achtien,
Maer als een rechte vrucht , ons af-scheyt hier ver-
wachten :*

*Maeckt ons daer toe bequaem door kracht van uwen
Geeft :*

De doot die dient gehoort , en niet te zyn gevrees.

VII. HOOFT-STUCK

*Den H. SEBASTIANUS doet alle de gevangenen voor
hem brengen , bekeert hen , worden gedoopt ende is
Peter over de selve.*

Den H. SEBASTIANUS hadde belast aen *Nicofratius* dat hy in syn huys soude bren-
gen alle de gevangenen die om hunne mis-
daeden in den kercker waeren, om dat sy het woort
Godts houden hooren , ende deelachtigh worden
van den prys onser verlossinge. Men brocht dan
de gevahgenen door de handt van *Claudius*, die Gref-
fier van de criminale saecken was, ende hebben-
de laeten gaen de dienaers van de Justitie, soo
brocht hen *Nicofratius* al gebonden voor den H.
SEBASTIANUS, den welcken hen vermaende met
soo levende , stercke en vierige redenen , dat Godt
hen hert opende , ende plaetsche maeckte , op dat
sijn

sijn Goddelyck licht daer soude ingaen, en hun
tot het Geloof van JESUS CHRISTUS bekeeren.

Het getal van die hun door het toe-doen van
den H. SEBASTIANUS op die reyse bekeerden.
waeren over de seftigh Onder hun wierden ge-
rekent *Tranquillinus* met sijne Huysvrouwe , sijne
behoudene Dochters , Neven en Vrinden , Nico-
stratus met sijne Huysvrouwe , ende huysgescha ,
het welcke waeren 33. personen, en noch seithien
van de quaet-doenders die uyt den kercker wae-
ren gebracht,

Policarpus eenen Prister van Christus, doopte
hun allegaeder, hebbende eerst alle te samendien
dagh gevast tot den nacht toe, ende hebbende
den Heere opgeoffert eene offerande van Lof-
sangen ende gebeden.

Den H. SEBASTIANUS was den Geestelycken
Vader ofte Peter van alle de nieuwe Christenen,
van de vrouwen waeren *Meters* de Heylige Bea-
trix ende *Lucina*. Onder die het H. Doopsel ont-
fangen hadde waeren sommige siecken , en wier-
den door de krachten van het H. Doopsel gesont.
Qualijck soude iemant connen geloooyen , wat
blytschap den H. SEBASTIANUS in sijn hert ge-
yoelde door dese saecke , als oock de twee broe-
ders *Marcus* ende *Marcellianus*, sy gaven malcap-
deren moet in het Geloove , vertoevende dat den
tydt van dertigh daeghen soude om zijn , die
den rechter hadde gestelt om het vonnis tegen
de twee broeders gegeven te volbrengen. Osse-
ken met een vierige liefde Godts , brochten sy
allen desen tydt over in bidden ende lofsangen,
ver-

(42)

versoeckende alleen van den Hemel stantvastigheyt in het Geloof.

AEN MERCKINGE

Een goet man sal borge blyven voor sijnen naesten
Eccli. 29. 17.

VAn den tydt der Apostelen heeft het de maniere geweest in de H. Kercke van de Christenen in het Doopsel eenen Peter oft Meter te geven, de welcke haere geestelijcke kinderen wel souden onderwysen in Christelijcke Leerlingen, voorgaen in Christelijcke manieren, haere sielijcke Engel-bewaerders souden wesen, ende alsoo met haer selven leyden naer den Hemel, daerom dragen sy het kint op aan den Priester om gedoopt te worden, heffen het selve over de Vunte, geven't eenen naem en blyven borge voor de ziele van het selve.

In deler voegen hebben vele Heyligen de kinders de welcke sy over de Vunte geheven hadde, onderwesen ende goede Christenen, dat is Heylige gemaectt. Soo heeft den H. Augustinus Apostel van Engelant over de Vunte geheven den H. Livinus, den welcken daer naer Bisshop synde is Peter geweest van het kint Brixius en hebben daer naer te saemen de Croone der Martelie verdient.

De H. Agnes is Meter geweest van den H. Beignus Martelaer.

De H. Rirtrudis is ten Houweliick gegeven,

act

(43)

een Adalbaldus, wiens Moeder was Geriberta, de Dochter van de H. Gertrudis. Uyt dit Houweliick is geboren Maurontius, die daer naer Abt is geweest, ende dry H.H. Maeghden, te weten Clofendis (die naer haere Moeder Abdisse wiert) Eusebia ende Adalsendis. Maurontius heeft tot eenen geestelijken Vader gehad den H. Priester Richarius, ende den H. Bisshop Amandus heeft Clofendis over de Vunte geheven, en in alles Godt weerdigh gemaectt, de Coninginne Mathildis, Huysvrouwe van Dagobertus heeft Eusebia geheven.

De H. Koninginne Bathildis heeft over de Vunte geheven de H. Radigundis Maghet, die op deselve plaetsie begraven hebben geweest en worden geviert.

De H. Gerrudis heeft Meter geweest van twee H. H. Susters te weten Gudula ende Pharaildis.

Den H. Aubertus heeft Landelinus eenen edelen Jonghman over de Vunte geheven, ende in alle goede manieren onderricht : maer soo hy door quaeden raedt van syne Vrienden, sigh tot alle boosheyt begeven hadde, soo heeft den H. Aubertus hem soo vermaent, dat hy bekeert is ende heyligh gestorven.

Den H. Bertinus Abt heeft Peter geweest van den H. Sone van den H. Walbertus, oock genoemt Bertinus.

Den H. Rumoldus is van Roomen door Vranckryck tot Mechelen gekomen, alwaer hy van den Grave Odo geherberght is, door wiens Gebeden hy geene kinderen hebbende, eenen Sone kregen

kregen heeft, van den welcken den *H. Rumoldus* is *Peter* geweest hem den naem van *Tiburtius* gevende. Dit kint heeft onder synen Geestelijcken Vader soo in alle Godtvuchtigheyt toe genomen, dat hy daer naer eenen glorieulen Martelaer gestorven is.

Welcke obligatie van *Peters* merckende sekeren Diaken met naeme *Murita*, als hy gereet stont om te lyden voor den naem van *JESUS CHRISTUS* en siende dat *Elpidoforus* die hy over de Vunte geheven hadde, van het Gelooft afgeweken, en eenen beul der Christenen geworden was, heeft uytgetrocken het wit Kleet, daer hy hem mede in den *H. Doop* hadde bekleedt, en voor een ider getoont, seggende: Dit is het kleet ô ellendigen *Elpidofore*, dat u eens voor dien strenge Rechter sal beschuldigen; dit hebbe ick bewaert op dat het getuygenis tegen u soude *g. Libertus* gelyken, ende vraeck over uwe mynneedigheyt inder eeuwigheyt soude roepen.

Waer zyn nu de *Peters* ende *Meters* die op duudanige maniere haere geestelijcke kinderen onderwyzen; op dusdanige maniere de selve met goede exemplelen voorgaen? Hoe zyn de tyden verandert, alsmen meer *H. H. Peters* en *Meters* sal vinden, salmen meer *H. H. Kinderen* vinden,

VIII.

VIII. HOOFTSTUCK

Chromatius wordt bekeert.

Als den tydt van dertigh daghen voleynt was, den Oversten van de Stadt genoemt *Chromatius* dede *Tranquillinus* roepen, en seyde tot hem: Wel wat hebben uwe Sonen geschickt te doen? Hebt gy hun daer toe gebracht datse onse Goden souden aenbidden, en de Keyfers gehoorsaem zyn? *Tranquillinus* antwoorde mijne Sonen zyn saligh, en soo hen ick oock aengesien Godt my heeft doen bekennen dc waerheydt van het Christen Gelooft. Doen seyde den Oversten tot hem: Gy hebt dan oock e verstant verloten, ende wilt de dwaesheydt der Christenen volgen in het eynde van u leven? *Tranquillinus* seyde: Hy is dwaes die verlaet den wegh des levens, ende volght den wegh des doods. Den Oversten seyde: wat leven? wat doodd? *Tranquillinus* antwoerde: indien gy my aendachtghelyk wilt horen, soo sal uwe ziele en u huys saligh zyn. Den Oversten seyde: ick sal u geatne hoorren, maer wacht u my set anders te leggen, dan dat gy kont去做 doen ende bewyisen. Sy hadden lange spraecke onder malkanderen. *Tranquillinus* verhaelde hoe hy elf jaeren heel syf van het slerecyn hadde geweldt, soo dat hy van een ander gedragen, jaer de spyse in sijnen mondte van een ander gesteken moeste worden, en soo haest als ick

ick gelooft hebbe, seyde hy, dat JESUS CHRISTUS waerachtigh Godt was, sooo ben ick gesont geworden, en hebbe de blydschap van mijne saligheyt ontfangen: hierom wildy oock van uwe sieckte genesen worden, gelooft dat, CHRISTUS den Sone Godts is. Doen feyde den Oversten: brengt tot my dien persoon die u Christen gemaect heeft, ende ist dat hy my belove de gesontheyt, ick sal oock Christen worden. Terstont heeft *Tranquillinus* den Priester *Policarpum* geropen: *Chromatius* hem siende heeft geseyt: al-hoewel onse Princen groote dreygementen tegen de Christenen uytgesproken hebben, nochtans op hope van mijne gelontheyt wederom te krygen sooo belove ick u de helst van mijne goederen, ist saken de knobbels mijnder vingeren genezen kunnen worden. *Policarpus* antwoort dat den Heere machtigh genoegh was om hem te geven, het welcke hy geerge soude hebben, n̄r so wie gelt biedt ofte ontfanght voor sulcken saken dat die niet alleen geene gesontheyt fullen verkrygen, maer eene ongeneselijcke sieckte voor haer selven souden veroorsaecken. Doen antwoorde *Chromatius*: seght my dan wat sal ick doen om dit te verkrygen? *Policarpus* seyde: gelooft u heel u herte gelijck *Tranquillinus* heeft gedaen, sooo sult gy gesont worden. Daer naer heeft hem onderwelen in de beginselen van ons Geloove, ende geboden dry dagen te vasten. Den H. SEBASTIANUS heeft met hem gevast, ende sy hebben te saemen met tranen gebeden dat den Heere de kracht van synen naem tot saligheyt van

die

die wilt gelooven soude thoonen. Doen heeft SEBASTIANUS geseyt: ick hebbe verstaen dat gy vele Algoden hebt. Ten zy saecken gy al-te-mael die verloochent, ende breckt, ende den eenigen waerachtigen Godt bekent ende aenbidt, sooo en kint gy het leven van uwe ziele, ende de gesontheyt van u lichaem niet verkrygen. Terstont heeft *Chromatius* twee-hondert Algoden ten voorschyn gebracht, de welcke de H. H. *Sebastianus* ende *Policarpus* gebroken, gesmolten, ende verbrant hebben. Als hy noch niet genesen en wirt, sooo seyde den H. SEBASTIANUS: wy houden voorseker, datter noch iet verborgen is, ende soo langh alster noch iet schuylt, soo en suldy niet genesen. Doen toonde hy eene kamer van gelas daer den loop der Sterren ende Planeten seer kostelijck ih begrepen was, welck werck aen sijnen Vader *Tranquillinus* wel twee-hondert pont Gouts gekost hadde, het welcke hy aldermeest in weerdien hiel: want hy daer uyt toekomende dingen voorseyde. Doen seyde den H. SEBASTIANUS: soo lange gy dese dingen wilt behouden, sooo en sult gy geene gesontheyt bekomien. *Chromatius* dit hoorende, gaf oorlof om dit kostelijck werck te breken, gelijck oock terstont geschiede. Soo dit geschiet was, openbaerde aen *Chromatius* eenen Jongelinck met een silver-blinckende aengesicht die hem seyde: Mynen Heer JESUS CHRISTUS heeft my gelonden, op dat gy de gesontheyt van alle uwe lidtmaerten sout ontfangen, naer welcke stemme *Chromatius* heel genesen is.

AENMERCKINGE.

**Gy en sult geene vremde Goden hebben
beneven my.** Exodi 20. 3.

Bemerckt ten eersten ô sondaer, als gy te Bich-
ten gaet, dat gy alle uwe Afgoden, dat is
alle uwe sonden moet veropenbaeren, sonder een
te verswygen, anders en kont gy de gesontheyt
van uwe ziele niet verkrygen.

2. Dat alle dese ydele ende curieuze weten-
schappen onder de erste Christenen warden ver-
soeyt als geensichts nut, jās beletselē tot onse
saligheyt, gelijck blykt uyt de verantwoordin-
ge van den ouden en geleerden *Tertullianus*, (a)
als poek uyt sijnen Boeck tegen de Ketteryen.

3. *Chromatius* socht de Heyligen te bedriegen,
maer bedroogh meest sijn sygen-selven, want
hy de lichhemelijcke gelontheyt niet weder en
kreegh.

*Die iergans soeket in slaepte wiegen
Met soet geuley, en se bedriegen*

*Trachte sijnen aldenbesten vint,
Sich menighmael bedrogen vint.*

Chromatius soude wel hebben begeert sijne ko-
stelijscheden en tyckdommen te beminnen, en
de Christus te dienen, maer desen hadde uytdruc-

(a) Cap. 35. en 43.

kelijck

kelijck geseyt: (a) *Gy en kont Godt niet dienen en
de den ryckdom.* Wy kunnen wel ryck en heyligh-
lyn, maer wy en kunnen Godt niet dienen en
de de ryckdommen: dese moeten ons dienen en
terstont gehoorsaem zyn, alsmen de selve wilt,
als beletselē van onse saligheyt, verworpen, of
te den armen uyt-deylen.

*Een Koets vol Gouws, een Kar vol Steens.
Dat sal hier naermacls zyn all'eens.*

Daer staet geschreven: (b) *Het is lichter dat ee-
nen Kemel door de ooge van een naelde gaet, als dat
eenen rijken kome in't ryck Godts.* Grootē onmoge-
lijckheyt, en vremde maniere van spreken. Maer
gy moet weten, dat het woordelē *kemel*, parr
de uytlegginge van *lommige*, in het Grieks
niet alleen eenen kemel beteekent, maer oock
eene dicke tauwe die de Schippers gehuycken
om haere Anckers een vast te maecken; in desen
sin sal het oock onmogelyck schijnen dat tene
soo dicke koorde kan passeren dōr de ooge van
eene gemeyne naelde. Ick bekennen dat dit on-
mogelyck is, ist saken desed dicke tauwe vast by
malkanderen blyft, maer ist dat sy van malkan-
deren gedaen in kleyne draeykens verdeylt wort,
sal lichtelijck door de ooge van eens naelde pas-
seren. Soo oock ruckt uyt u huys en uyt u herte
die kostelijckheden die u zielo verblyden, verdeylt
dat gelt en goet, soo veel als uwen staet toelaer,
met Aelmoessen te geven, soo sult gy lichtelijck
passeren.

(a) Matb. 6. 24. (b) Luc. 18. 25.

passeren door de vooghe van een naelde , dat is door den engen wegh van het Hemelsch V anderlandt. Desen wegh is niet alleen eng , maar loopt oock langhx eenen stylen berghi , en al die godderen zyn maer packen , met de welcke wy gelaeden zyn. Deylt die mede uwen naesten , dat hy u helpe draegen , soo sult ghy tuslichen sovele vyanden met groter gemack en plaisier de reyse naer de eeuwigheyt aennemen.

*Die kruys noch manc heeft in sijn tas,
Past op de stroopers niet een bras:
Want by wiens teer-gelt is een niet,
Betaelt de roovers niet een liet.*

IX. HOOFT-STUCK

*Tiburtius den Sone van Chromatius wort
bekeert, ende bekomt de Croon
der Martelie.*

*C*hromatius nu bekeert zynde , met geheel sijn Huylgesin , in het welcke waeren duysent ende vier hondert slaven , die hy alle gaeder vrymaeckte , soo is Tiburtius sijnen Sone , eenen Jongelinck in alle wetenschappen hervaren , schoon van gesicht , ende soet van manieren , alle dese dinghen siende , beweeght gheweest , ende vallende voor de voeten van de H. H. Pollicarpus ende SEBASTIANUS , heeft het Doopsel ver-

versocht , ende verkregen , ende heeft het Christen geloof met sulcke vierigheyt aenveerd , dat hy onder de andere Christenen seer gesien was , ende Godt door hem veele mirakelen dede. Het cene was dat hy gaende door ecne strate , sagh cenen Jongelinck die gevallen was van eene hooge plaetse , daer door doodelyck gequetst wesen de , Tiburtius quam by hem ende las over hem den *Vader onse* ende het *Geloove* , waer door ter stont de wonderen genesen warden. Door dese oorsaecke den Sone ende de Ouders bekeerden sigh tot het Christen geloof , de welcke Tiburtius leyde by den Paus Caius , van den welcken sy gedoopt wierden. Tiburtius was seer lieflyck tot den armen ende seer iverigh om de Christenen te vermaenen , dat sy stichtigh souden leven , ende verciert zyn met alle deugden , op dat Godt in hun soude vereert worden , ende dat de Heydenen hun soo gemaniert siende door de Heyligheyt des levens bemercken de uytnamehelyt van het Geloove dat sy beleden. Onder de Christenen was eenen bedriegelycken mensch , genoemt *Tor quatus* , die niet en leetde naer de Christelycke manieren , maer als eenen heydenschen mensch . Syn hayr was altoos verciert , ende gekrokt ; hy begat hem tot speelen en bancketten , hy handelde met vrouwen , hy en yaste , noch en las niet , hy sliep geerne lanck , ende wiert met de andere in de bidt-plaetse niet gevonden. Tiburtius berispte hem dickwils van dese gebreken , willende , dat gelijck hy den naem van Christen voerde , oock het leven soude hebben. Hoe wel *Tor quatus*

{ 54)
AENMERCKINGE.

Het beginsel van alle sonden is de hooveerdigheyt. Ecc: 10. 15.

Die het peryckel bemint, sal daer in vergaen. Ib. 3. 27.

Ghy siet eenen Torquatus met verciert ende gekrokt hayr, vol hooveerdigheyt, vallen van d'ene sondaer in d'ander.

*Hoogen moet,
Vallen doet.*

De waerheyt die geseyt hadde, dat ten zy men gedoopt wort, ten zy men penitentie doet, men niet komen en kan in't ryck der Hemelen, heeft oock geseydt: (a) voorwaer ick seg'etu, ten zy dat gy u bekeert, en gelijk wort aan de kleyne kinders, gy en salt in het ryck des Hemels niet komen.

Torquatus wort niet meer gevonden met d'andere Christenen in de gemeyne bidt-plaetsen, maer in banketten en by ongelijcke persoenen.

*Die met den goeden ommegaet,
En acht ick noyt myn leven quaet;
En die met quaede veel verkeert,
En heb ick noyt voor goet ge-eert.
By een kreupel leert men hincken,
By den vuylen leert men stincken;*

Jonge

(a) Matth. 28. 23

{ 55)

*Jonge lieder wie ghy zyt,
Quaet geselschap dient gemest.*

In een pypers huys, seyd den Spaeniaert, leert een ieder fluyten, de occasie maectt den diet. Broodt-droncken geselschap is als vogellym, het laeter al van sijn veiren datter ontrent wilt kommen. In eenen herten key, soo men seggen sou, en is geen vier, noch in het stael dat van sich selven kout is; laet nochtans den key komen by het stael, die sullen i'samen vier slaen. Van gelucken, de aerde is van haer selven niet quaet, nochte oock het water, maer laet de aerde by het water comen, gy en salt niet anders als flyck en modder vinden; soo oock als i'mant is buyten de occasien, sop en is ter geen perijskel, gelijck het spreeck-woort seght.

Eenigh. yt

Rymgheyt.

Blyfdy t. huys,

Soo blyfdy kys,

Torquatus acht alle de vermaningen van Tiburtius niet, jaer om te vryer in sijne oude en vuyle gewoonten te blyven steekken, wort sijnen chaeter ende verrader.

*Een beest met konse tam gemaectt,
En dient niet al te veel geraecke;
Want schooz het nu al duynke en surghet,
Wanneer's zyn oude pertet kryght;*

D 4

Soo

Soo is'et weer al even fel,
En quest zijn eygen meeſter wel.

Torquatus onder een deck-mantel van Christen
te zyn is vry by de ſelue, welcke kennende,
komtſe verraderlyck op de vleesch-banck te
brengen; waer uyt wy leeren.

Wie ſijn ſecret aan imant melt,
Is ſledis in ſorg en anxt gheftelt.
Te goet, te mildt, en te getrauw;
Brengt menich mensch tot na berauw.
wederom

Die vrienden in den noot behoeven,
Die moetſe als het gout beproeven.
Want
Die met voffen beeft te doen
Moet wel leuen op ſijn hoen.

X. HOOFTSTUCK

Marcus en Marcellianus versterckt door den H. SEBASTIANUS onderstaen Cloeckmoedelyck de Martelie.

De vervolginge vermeerderde daegelyckx meer en meer: alsoo dat de Christenē niet en mochten coopen oft vercoopen, niet connende vinden om te eten; in dien sy niet eerst wieroock en hadde geoffert aen de belden die doer het gebodt van den Keyser geftelt waren op de gemeyne plaatſen.

Siende

Siende dat sy het niet en conden ontkomen, en dat onder hun veele ſwacke ende krancke waeren, ſoo zyn daer veel door den raet van Caius, die doen overſten was van de gemeyne Kerk, met Chromatius uyt de Stadt vertrocken, die van hem onderhouden wierden ende beschermt in ſijne buyten-hoven, andere bleven in de Stadt als vleesch in het vleesch-huys. Onder dese was den H. SEBASTIANUS, daer bleven oock die twee Broeders Marcus ende Marcellianus, ende den nieuen overſten Fabianus (die gehouden was in de plaetſe van Chromatius) dede het vonnis des doodts tegen de twee gebroeders volbrengen: welcke sy aen eenen ſtock bindende, nagelden de voeten met groote vreetheyt. Als sy hier ſoo ghenagelt waeren, ſoogen sy met groote vrolijckheydt dat versken van David.

(a) Ooh hoe voordeeligh en hoe lifſelyck is het, dat broeders te ſacimen in eendrachthuycheit leven, en ſoo iden Rechter hun ſeyde, dat ly deſe dwaesheyt ſouden laeten, en de groote tormenten ontcomen, achtwoorden sy hem, dat sy daer wel waeren, aengesien sy in de liefde van CHRISTUS geveſt waeren, dat hy hun daer ſoo laeten ſoude, tot dat het leven hun begaeve. Sy waeren in deſe pynen eenen dach ende nacht, biddende ende lovhede den Heere: Fabianus ſiende dat sy volherdich bleven, beſval datmen hei met lancien doorſteken ſoudē, ende door deſe doodt gaeven sy hunne ziele aen Godt in't jaer ons Heere 285. op den 18. dag van Junius, Hunne lichaemen zyn ontrent een half

(a) Ps. 32. 1:

quatus (om dat *Tiburtius* eenen soo vermaerden persoon was) hem uytwendelyck geliet , al ofte het hem aengenaem hadde geweest , dat hy hem aldus vermaerde : nochtans om dat den wortel , ende het herte quaer was , soo kreegh hy tegen den selven Heylighen eenen grooten haet : waerom willende vrake nemien , ginck by den rechter *Fabianus* ende seyde dat *Tiburtius* Christen was . Maer om dat men niet en soude bemercken ; dat hy den overdrager hadde geweest , soo versocht hy van den rechter dat hy hun alle-beyde te samen soude doen vangen , *Tiburtius* ende *Torquatus* , den Heyligen ende den sondaer , den waerachtigen Christen , ende den geveynsden . Als sy voor den oversten *Fabianus* gebracht waeren , vraeghde hy *Torquatus* hoe hy genaemt was , ende wat geloope hy beleed , hy antwoorde dat hy *Torquatus* hiet , ende Christen was ; ende *Tiburtius* voor meester hadde . Doen seyde *Fabianus* tot *Tiburtius* , hoort gy wat *Torquatus* heeft geseydt ? *Tiburtius* antwoorde : het is lanck geleden dat *Torquatus* leight dat hy Christen is ; maer sijne werken zyn niet van eenen Christen : want hy is eenen mensch tot wellusten genegen , hy streett sijn hayr gelijck een vrouwe , hy gebruycrt lecker spylen , hy verquist sijnen ryt met spelen , ende hy handelt met onreerbaere vrouwen , ende doet andere quaede werken : CHRISTUS en acht soodaniche monsters niet . Eyndelyck naer veels propachten , dede den rechter eene plichte met vierige kolen bestroeyen , ende seyde tot *Tiburtius* : ofte gy sult op dese kolen wieroock wor-

pen

pen , om de Goden offerande te doop , ofte gy sult niet bloote voeten op de selve wandelen . *Tiburtius* maeckte terstoet een teekken des H . Crux , ende hy wandelde over de kolen , al ofte hy over roosten gegien hadde . Hy saghi den Rechter hier over verwoadert staen , ende seyde tot hem : verlaet uwe hertneckigheyt ende bekent dat CHRISTUS is den waerachtigen Godt aen wie alle schepelen onderworpen zyn : indien niet , soo steckt uwe handt in het siedende water ende aenroeft Jupiter , ende siet ofte het water u sal verbranden . Den oversten gestoort zynde , seyde : wie en weet niet , ofte delen uwen CHRISTUS leerde u tooveren , ende dat gy Christenen allegaer tooveraers zyt ? *Tiburtius* niet konnende verdragen het groot ongelyck van CHRISTUS , antwoerde hem : swyght ellendigh mensch , en sprecket niet uwe vermaledyde tonge soodanigh ongelyck niet tegen soo Heyligen ende Honinckvloyenden naem . *Fabianus* gestoort door de woorden van *Tiburtius* , dede hem onthoofden . Dit yonis wiert volbracht buxten de Stadt Rommen op den wegh genaempt Lavicana , waer hy ontfangh de Croone der ewige blyfchap , voordien getrouwien strydt , die hy voor de eere van JESUS CHRISTUS gestreden hadde . Syn H . Lichaem wiert begraven ter selve plaele , en den Heer dede door hem veele Mirakelen .

half myle van Roomen in een sanctachtige plaets begraven. Insgelyckx stirven alle die van den H. SEBASTIANUS waeren bekeert geweest en lieten hun leven voor CHRISTUS: waerom groote vreught ende blydschap onder de Christenen was, maer droefheyt onder de Heydenen. Ten tyde van den Paus Gregorius 13. op den 29. Julius in't jaer 1582. wierden de lichaemen van Marcus ende Marcellianus gevonden, als oock het lichaem van hunnen Vader Tranquillinus, in eene marbre Tombe in de kercke van de H. H. Cosmas en Damianus: in de selve Tombe, aen een zyde was oock het lichaem van den H. Felix Paus ende Martelaer.

AENMERCKINGE.

Die tot den eynde toe volhert, die sal Saligh zijn. Matth. 10. 22.

Die groote gave van volherdinge kan van niemand anders gegeven worden, als van Godt alleen; so dat d' onsekerheyt van onse verkiessinge ons altyt ootmoedigh moet maecken, om met vrees en anxt onse Saligheyt te werken: de middelen segt het H. Concilie van Trenten, om dese groote gave te vercrijgen, zyn aerheydt, waecken, aelmoessen, gebeden, offerhanden, vasten en in suyverbeyt leven, voeghter by, dat oock die, de welcke gerechtveerdight zyn, moeten vreesen om den stryd die er noch overig

is met het vleesch, de weirekt en den duyvel. Is't dan wonder dat'er soo luttel in de rechtveerdigheyt volherden, aler soo vele versluymen de middelen die noodigh zyn om dese H. volherdinge te verkrygen.

Wel, Godt, myn ewigh heyl, ick geef u dese ledens
Ick schenck u desen romp, van boven tot beneden
Snyt, brandt, snoeyt, hacket en kerft tot mynen lesten
dagh,

Maer geest my recht gedult, dat ick het dragen
magh

Vergunt my slechis een tongh, om u te mogen prysen
Soo kan geen leet te hoogh, in desen boesem reyzen.
Gunt my dat gy begeert, en geest dat gy gebiet,
Soo arceest myn beste deel, voor hel en duyvel niet

Ick en twyffele niet, ofte daer wordender vele gevonden, de welcke alse hooren van den Apostel: noch oagh en heofi gesien &c. (gelyck wy in onse aenmerckinge op het 5. Hooft-stuck hebben getoont) worden dickwils beweeght, maecken goede propoosten; jae beginnen de handt aen de Ploegh te stellen, en den wegh des saligheysts in te gaen: maer eylaes! als sy in den selven eenige moelyckheyt vinden beswycken terstont, blyven liggen, jae keeren wederom tot haere oude gewoonte. Dese zyn gelyck aen de kinderen van Israël, de welcke als sy nu waeren op den wegh naer het lant van Beloften, ende verscheyde bespieders uytgesonden hebbende; om het lant te besichtigen, ende uyt de selve naer 40. dager wedera

wederkeerende, verftonden dat het in der waerheyt was een lant vloeyende van Melck ende Olie, sulcken vruchten voorts brengende, dat twee stercke mannen eenen tros druyven aen eenen hantboom moesten draegen, wierden terftont met eenen drift gedreven om daer haer toe te gaen: maer soo haest als sy van de selve bespieders verftonden, datter in dat landt waeren stercke inwoonders van het geslacht van den Reuse Enach, datter waeren hoogh bemuerde Steden de welcke altemaal met groot gewelt overwonnen moesten worden, veranderden terftont van voorneffen ende seyden: wat willen wy daer gaen doen? wy en zyn maer sprinck-haenen by dese Enachiten vergeleken. Och oft wy gestorven en begraven waeren in Egypten, laet ons eenen ander leyts-man kiesen en wederkeeren naer Egypten. Wy meynden dat het al boter was tot den Bodem toe, gaer'et daer soo, die vruchten zyn onte dier ende te suer, laet ons wederkeeren naer Egypten. Sop oack veele hedendaghs als sy met de Apostels en andere H. H. hooren de Predikanten uyt leggen.

*Des Hemels heerlyckheit, daer wy bier staeghs
naer sachten,
Doet ons bier pyn en smert, aenvoerden voor genuchten.*

*Ik haerde seght Paulus, (a) dat het lyden van desan
yt nice weere gengheghen is der toekomende glorie die
ons sal geopenbaert wesen. Nemt daer en boven
(a) ad Rom. 8, 8.*

moet, roept den selven, want (a) *Godt is ghetrouw, die u niet en sal laeten tenteren boven dat gy vermoghi.*

Als sy dese dingen hooren, willen de wapenen nemen in de handt, willen treckeren naer dat vrolijck landt; ende genieten dese genuchten, maer soo sy verstaen van den selven Apostel, dat niemant sal worden gecroont, ten zy d'g wettelijck sal hebben gestreden, dat is, sal daer gelaeten hebben dat oneerlijck geselschap, sal overwonnen hebben die en die quaede genegentheden, sal alle daegen sijn Cruys met een bly gemit opgemoen hebben, en sijnen cruys-dragende Capiteijn Christus tot de doodt sal hebben naer-gevolght; laeten den moet sincken, keeren weder tot hunc ne oude maniere van sondigen, en verlaeten terftont den engen wegh van haere saligheyt.

Ach van dit gevoelen waeren onse twee H. H. Broeders niet, de welcke misachtende alle de beloften, alle de drygementen van den tyran, aen eenen staeck gebonden ende genagelt, riepen dat sy daer wel waeren, aengesien sy in de liefde van JESUS CHRISTUS waeren gevrest. Sy songen met een vrolijck hert, met Lancien doorsteeken wordende.

*O Wel geluckigt paer! sal ons dan jder bieten,
Als dit ons kranck gesel, den Hemel sal genieten
Wanneer ons niet een woort sal komen uit den mont
Als dat vernieuwen sal, het eeuwigh trouwverbond.
Geen doodt geen duyster graf, geen machien gander bellen
In niet dat eenig bi mensch, hier is gewoonte quellen,
(a) I. Cor. 10.
Sal*

*Sal immer dese ziel van u verscheiden, Heer,
Want ick sal uwe zyn en dat voor immermeer
Weghsatan, hels gespuys, wegh duyvel, ziel verrader,
Godt, Godt sal eeuwigh zyn mijn goedertieren Vader.
Dit bidd' ick voor het lef, dit wensch ick aldermeest,
U, u genadigh Godt, heveel ick mynen geest.*

XI. HOOFT-STUCK

*Diocletianus doet den H. SEBASTIANUS
met Pylen doorschieten, den welcken
Irene ontbint ende geneest.*

Het wiert den Keyser *Diocletianus* te kennen gegeven, dat *SEBASTIANUS* onder den naem ende kleedt van sijnen Capiteyn, soldaet was van *Christus* ende die aldermeest bescreedt sijne Goden, en al het roomsch ryck, aengesien by een ieder daer toe bracht, dat sy in eenen gecruysten mensch souden geloooven, ende de Joden blasphemeren, op dat sy gestoort zynnde het ryck souden vernielen. Den Keyser heel vervlaegen doet *SEBASTIANUS* roepen, ende als raefende sprack tot hem: wel *SEBASTIANE* heb ick u in den staet gestelt, daer gy in zijt om dat ghy als Christen in mijn palleys levende, my ongetrou sout zyn, ende de gramschap der Joden tegen my verwecken? *SEBASTIANUS* antwoerde ootmoedelijck: Heere ick heb u altijt seer getrouwēest, biddende voor u welvaert ende de saligheyt

*ligheyt van u rijke: maer ick hebbe den warachighen Godt, den schepper van hemel ende aerde aenbeden; om dat my dunckt, het groote dwaesheydt is steenen te aenbidden ende hulpe te verfoeken van die, de welcke haer niet roeren en connen noch geest noch leven hebbende. Door dese woorden vergramde hem den Keyser boven maten: ende beval datmen hem terstont uyt sijne oogen soude doen, ende een opschrift op sijne borst soude settēn, dat hy Christen was, endesoo binden op een velt om van de schutters van sijne wacht doorschoten te worden. Terstont dan de soldaten vongen den ridder van JESUS CHRIS-
TUS sy leyden hem naer het velt, ontkleeden ende bonden hem. Sy schoten soo veel peylen op hem, dat sijn heylig lichaem niet en scheen te zyn: het lichaem van eenen mensch, maer meer van eenen Egel. Syne siele was onder de peylen feer vrolijck in den heere getroost. Syn hert ontsteken met de goddelijcke liefde hadde begeirte: om meer te lyden, op dat hy meer soude hebben: om den heere op te offeren. De soldaeten hielden hem voor doot, en lieten hem alsoo gebonden staen, en gingen naer huys.*

Den naervolgenden nacht de weduwe van den *H. Martelaer Castulus* bottelier van het hof, diete voren den Paus met de andere Christenen in het Palleys selver hadde verborgen, die verraden van den geveyniden Christen *Torquatus*, onder het sancte was ver macht; de weduwe segge ick, van desen *Castulus*, genaemt Irene, gaende heymelijck placte daer den *H. SEBASTIANUS* was gescho-
ten

tert om sijn lichaem weeh te nemen ende te begraven , vont dat hy noch leefde ; sy brocht hem tot haeren huyse , sy genas hem , en wort binnen luttel daeghen heel gesont . De Christenen vernamen dit ; sy quamen by hem , hem vermanende en van hem begeirende met vele tranen , dat hy van daer soude gaen op dat hy niet meer en soude vallen in de handen van eenen soo vreden Tyran .

AEN MERCKINGE.

Hy heeft my gestelt als een teecken tegen den Pyl. Thren. 3: 12.

Als er eenige vyanden tegen malcanderen kommen , en dat den eenen op den anderen schiet , en dat het niet door en gaet , dan segt men ghe meynelyck : dien persoon is hert ende draegt hoo ghe naemen over hem .

Den H. SEBASTIANUS heeft altyt den naem van JESUS in sijn hert gedraegen ; oversulckx hert ende onwinbaer naer ziel geweest . De vree se ende liefde Godts zyn een harnas dat scheut vry is tegen alle de virigte pylen van her vleesch , van de weirelt , ende van den duyvel . Neemt dese gelyckenisse : daer is eenen Soldaet die moet gearcubuseert worden , eer hy aen den staeck gebonden is , bidt hy eenen van sijne beste vrienden dat hy onder de eerste wilt schieten , ende hem eenen hert-scheut jonnen : op dat hy daer naer

de andere scheuten die hem door de aermeyn , buyck , rugge ofte been gejaegt worden , niet en loude gevoelen . Soo gaet het oock met eenen Godts vreesende mensch , als dien eens in het hert van de lieerde Godts getreft is , dan spot hy met alle die hem willen schieten . Sulckx was de ziele daer den H. Richardus de sancto Victore afseyt : dunckt u niet (teght hy) dat dit hert doorschoten is , als den brandende Ichicht gepasseert is door het merg der beenderen , de ziele soo bewegende , dat sy haer selven niet meer en kan bedwingen , noch haeren brandt verborgen ? sy haectt ende snactt , sy brandt ende vlamdt , sy sucht ende weendt van blydschap , ende roept anders niet , als datse door Godts lieerde loo diep gewondt is , dat sy niet en kan gerusten . De lieerde hadde SEBASTIANUS soongewont , dat hy de andere pylen van de beulen niet heeft gevoelt maer hy en heeft niet al ten met dusdaniche pylen doorschoten geweest :

A. 254. den H. CHRISTOPHERUS oock eenen patroon van de gulde van den Boogh , naer dat hy vrede gescullen ende eenen gloeyende Helm op sijn hoofd verdraegen hadde , is met siedende Olie begoten , in het vier geworpen , daer naer een eenen staeck gebonden , met pylen doorschoten , maer niet gequetst , dan eenen pyl vlooghi in de ooghe van den beul : maer als hy hem streeck met het bloet van den H. Martelaer , verkreeg terstant het licht des lichaems ende der ziele . CHRISTOPHORUS is daer naer onthalst als hy te voren 48000. menschen door sijne crachtige vermaeningen tot het waerachtigh geloof hadde ge brocht .

A. 369. zyn tot Rammen om het waerachtigh geloaf, door het gebodt van den Keyser Claudianus. Maertelaren in het Amphitheater van de soldaeten met pylen doorschoten.

A. 300. de H. Magget Christina is van haeren Vaders Urbanus President om dat sy Christen was, in eenen toten gesloten, gegeestelt, met een ysere hekel doorschuerft, in eenen brandenden oven geworpen; daer sy vyl daghen ende vyt nachten onghedipt in bleef, daer naer is sy onder de slangen ende terpenten gestelt maer niet gehindert: ten lesten de borsten afgesneden ende de tonge uytgeruckt zynde (het welcke nochtans haere spraeck niet benomen en heeft) is sy eenen boom gebonden ende met pylen doorschooten.

A. 304. den H. Philemon eenen speelman in sijn leven, heeft soowel weten te speelen, datter den Hemel ende alle de Engelen groot behaegen in namen, als hy van Hyden Christen, ja eenen Martelaer is geworden. In het selve jaer stonter een groote vervolginge op onder Diocletianus. Sekeren Apollonius, die lefer was, vreesde seer de tormenten, Philemon was heydens. Met desen comt Apollonius over-een datte van kleederen manghelen louden, op dat hy alsoo sijn Christen hert bedecken soude, onder een heydens habyt, ende soo ontgaen de tormenten. Philemon siende sijn selven van buyten soo verandert door het kleedt, voelt sich oock verandert van binne: hy belydt het Christen geloaf, en wilt liever sterven als de Af-goden aenbidden. Den Rechter

ter meynde dat dit maer spels ghewijs was aen gerecht, maer bevont dat hy het meynde, hier om heeft hem den Rechter de hielen doorboort, ende aen eenen boom doen binden om doorschoten te worden: maer niet eenen pyl vloogh recht, als die de ooghe van den Rechter Arrianus trefte, die met het bloet van Philemon gestreken wederom genas, waerdor Arrianus bekeert is, Philemon te vooren onthalt weseende.

A. 383. de H. Ursula Overste van den maedelijken leger van elf duysent, zyn tot Ceulen op den Ryn van de Hunnen een ontuchtigh volck, ende andere besprongen: maer sy toonden datter in teere maeghden niet dan kloecke Amasones staecken, wat doense? sy springhen in den Rijn om den gijlen brant te ontkomen, daer sy met pylen doorschoten zyn, soo datter Cupido niet een met sijne schichten raeckten.

A. 871. den H. Edmundus Koninck van Engelandt is van Tugar Koninck van Denemarcken bevochten ende overwonnen. Hy heeft hem vredelijck doen geestelen, daer naer aen eenen boom doen binden, doorschieten ende onthoofden.

Onder meer andere zyn van de Societet Jesu Cornelius Beadin, gheboortigh van Grevelingen in't jaer 1608. op den 4. Juny met pylen doorschoten tot Mexico.

Item Franciscus Pintus is den 11. January Anno 1608. in Brasiliën op de selve maniere gedoodt.

Oock onder andere zyn dese twee Minderbroeders P. Joannes Serrana ende Pater Bernardus Cussin van de Mexicanen doorschoten. Om het

kort te maecken sal achter laeten den H. *Theodorus*, als oock de H. Maeghden *Irene*, *Cercyra*, *Maxima* ende meer andere, die op de selve maniere de Croone der Maertelie hebben bekomen.

Wel aen dan alderminnelycksten JESU, doorsteckt, doorboort met uwe alderaengenaemste pylen het binneste van mijne ziele, op dat sy machtelos tot het quaet, brande, smilte, en beswycke in de liefde van uwen alderheylichsten naem, soo dat sy voortaan niet meer en leve, maer JESUS in haer.

XII. HOOFT-STUCK

Den H. SEBASTIANUS strafst den Keyser over sijne vreedtheyt, die hem doet geselen ende met stocken doodt-slaen. Openbaert aen *Lucina* en wylt haer sijn lichaem.

Den vroomen Ridder van Christus den H. SEBASTIANUS door den goddelycken Geest beweegt synde, ende ontsteken met eenen vierige begeerte der Martelie, ginck den Keyser te gemoet ende seyde tot hem met een straffe ende minnelijke stemme: uwe Priesters bedriegen U, versierende vele saecken tegen de Christenen, seggende, dat sy vyanden zyn van het rijck, al is't taken datter contrarien waerachtigh is, dat het selve blyft staen door de gebeden, die sy altoos doen voor de bewaeringe des selfs. Men soude niet lichtelijck kunnen verklaren hoe *Diocletianus* hem berocrde, hoorende dese woorden van SEBASTIANUS

NUS, die hem mijnde doodt te wesen; ende vraeghde met verschricktheyt: zyt gy SEBASTIANUS die ick bevolen hebbe te dooden? en zyt gy niet gestorven? hoe leeft gy? den H. antwoorde: mynen Heere JESUS CHRISTUS heeft my het leven gegeven, op dat ick voort-aen soude getuygenisse geven van de waerheyt van sijn geloof ende van uwe vreedtheyt, die soo sonder redenen de heyligen ende onnooselen vervolgt. Maeckt een eynde van uwe boosheyt, in dien gy begeert te leven, ende dat uw ryck gedurigh blijve. Den vreeden tyran stoorde hem noch meer, hy dede hem van daer leyden ende geesfelen, daer naer soo lanck met stocken slien tot dat hy stierf. Maer eenen Godtvreesenden soldaet en gevoelt sijne wonden niet, als hy die van sijnen laechtmoedigen Capiteyn ende Salighmaecker voor oogen heeft. Sy naemen sijn lichaem ende wierpen dat s'nachts in eene vuyle plaetsse daer men gewoon was alle vuyligheyt van de stadt te worpen, om dat de Christenen niet en souden weten waer dat het was, ende het selve eere souden bewysen, oock om dat hy geene mirakelen en soude doen, waer door de Heydenen hun tot het selve Christenen geloof bekeeren fouden. Maer onsen Heere, die groote forse draeght om te vereeren de gene die hem glorie geven, ende voor hem sterven, schickte het op een andere maniere; want den H. SEBASTIANUS openbaerde aen een H. Vrouwe, genoemt *Lucina*, de selve te kennen gevende dat sijn lichaem was blyven hangen aan een

(20)

yser, en niet en was gevallen in de stinckende plaeſc, daersy het meenden te worpen, ende hy bewal haer, dat sy het soude begraven in de Catacumbe, in den inganck van de speloncke aen de voeten van de Apostelen Petrus en Paulus. De godtvruchttige vrouwe dede al dat haer bevolen was en sy was daer 30. daghen sonder te vertrecken, haer gebedt doende op de plaatje daer sy het lichaem hadde begraven, ende naer dat den Heere sijn H. Kercke vrede hadde gegeven, maeckte sy een Kercke van haer eygen huys, en liet alle haere goederen, die veel waren, tot den Goddelijken diſt ende onderhout der armen.

Den H. SEBASTIANUS wort te Roomen in de Kercke van S. Peeters banden vertoont als eenen Eerweerdigen man met eenen grysen baert: op dese maniere wort hy oock uyt gebelt op verscheyde andere plaatzen. En dat hy eenen bedaeghden man was, geeft sijn ampt, het gene hy bediende, genoegh te kennen. Waerom ontschilders dolen hem schilderende als een jonghman aen eenen staeck gebonden. Misschien dese maniere van hem soo jonck teſchilderen, is voorts gecomen uyt de wercken van den Paus Caius, waer dese woorden geschreven staen. Den saligen Sebastianus eenen jongelinck den alderschoonsten naer lichaem, macr schoonder naer de ziele. Het welcke, soo den geleerden Casar Beccillus bemerkt, ofte van sijnen tydt voor de martelie, ofte van eenen anderen SEBASTIANUS is te verstaen. Het kan geschieden, dat de schilders hem in eenen geestelijcken sin soo jonck geschildert hebben, te weten

om

(21)

om dat hy in sijnen grooten yver ende standvastigheit voor het Christen geloof, een jonck, onverschacht en onwinbaar hert heeft betoont.

AEN MERCKINGE

Den Heere bewaert alle hunne beenderen,
niet een van die sal gebroken wor-

den Ps. 33. 20.

Hierom noemen de HH. Vaeders de Reliquien der Heyligen, instrumenten van Godt om mirakelen te doen, victorie reecken der verwinders, panden van onle vrijden. De tweede vergaderinge van Nicæen seght, dat sy zijn saligh vloyende fonteynen, door de welcke Godt vele weldaeden de menschen doet. Het Concilie van Trenten seght, dat sy geweest hebben in dit leven, levende litmaeten Christi, tempels van den H. Geest, die van hem sullen tot het het eeuwigh leven verweckt worden, daerom de gelooavige deselue moeten eeren, door de welcke Godt vele weldaeden aen de de menschen is gevende. Den H. Ambrosius handelende van de lichaemen van de H. Martelaeren Nazarius ende Celsus, seght: is't dat my imandt vraeght wat dat ick eere in een lichaem dat nu in aschen verandert is? Ick eere die wonderen die hy voor Christus naem ontfangen heeft, ick eere de gedachtenisse van de kracht die gedurigh in dit lichaem leeft, ick eere die aschen

E 4

(72)

die door de belydenisse Christi geheylight zijn ;
ick eere in de selve asschen het saet van de eeuwig-
heydt , ick eere het lichaem dat my getoont heeft
hoe dat ick Godt moet beminnen , dat my ge-
leert heeft , om onsen Heere , de doot niet te

Vele H.H. hebbenselver naer hunne doot oock
met Mirakelen betoont , dat sy haer lichaemen
hier wilden hebben ge-eert.

A. 232. soo openbaerde haer de H. Cecilia aan
den Paus Paschafius die haer lichaem gevonden
heeft.

A. 262. naer dat den H. Fructuosus Bisshop met
sijne medegesellen de martelie hadden onderstaen,
naemen de geloolige by nachte hunne gebeen-
ten , van de welcke elck wat voor hem wilde be-
waeren , maer warden (naer het seggen van Pru-
dentius ende andere) van de H.H. Martelaren
vermaent datmen die altefamen soude begraven.

A. 315. soo leestmen , dat Gamaliel voor eerst
hem geopenbaert heeft aan Lucianus Priester , daer
naer een eenen monick met name Rugeius , de sel-
ve vermanende , dat sy de lichaemen van de HH.
Stephanus Martelaer , Gamaliel , Nicodemus ende
Abidon tot Caphar-gamali by Jerusallem begraven ,
souden soeken , ontgraven , ende op een eerlijc-
ker plaetse leggen.

A. 304. de H. Agnes heeft lanck naer haere
doot de plaetse aengewesen , waer haere reliquien
ende die van den H. Benignus martelaer verborgen
lagen. De graven van de HH. Martelaren Gervasius
ende Protasius zijn aan den H. Ambrosius geo-
penbaert.

A.

(73)

A. 1125. den H. Bercon , als hy ontrent 800.
jaren begraven hadde geweest , openbaert hem
aan den H. Norbertus ende wylt hem sijn graf daer
hy in gevonden is geheel in sijne kleederen , noch
met versch bloedt besprinckelt.

A. 1155. het lichaem van den H. Gerlacus was
seer diep inde aerde begraven , maer niet lanck
daer naer die aerde begolt te gapen , welcke scheu-
ren te vergeefs van goede lieden warden gestopt
soo dat sijne H.H. gebeenten sonder imandts toe-
doen van selfs sijn verheven geweest. Als den H.
Himelinus (wiens H. Lichaem ende miraculeus
graf tot Vissenaken by Thienen wort besocht) over-
leden was , soo hebben de clocken van selfs groot
geluydt gegeven , en men heeft in de Kercke een
graf gevonden dat esten naer sijn lichaem was ge-
maeckt , sonder nochtans eenige aerde te vinden
die uytgeworpen mochte wesen.

De lichaemen der heyligen zijn oock dickwils
wonderlijck door de Engelen bewaert , gelijck
die van de HH. Clemens Paus , Dympna , Ermel-
lendis en meer andere. Jae sy zijn van de beesten
selver dickwils beschermt geweest. Soo hebben
de H.H. Reliquien van Vincentius ende Henricus
de raeven , van Paulus eremyt en Pelagia de leeu-
wen , van Alexander ende Anastasius de honden ,
van Salvius ende Superius eenen stier , van Edmundus
de wolen , van Stanislaus de arents bewaert.

De Reliquien der H.H. seght sekeren geleerd
en godtvuchtigen schryver , beslaetmen in
het gour , die custmen , die onheltmen : ende
haere heylige lectringen en gevoclens , die gelijk
de

de Reliquien van haere zielen zijn , verachtmen en stootmen met de voeten. Wat salick leggen? De Reliquien van haere lichaemen zijn strom, noch en berispen de misbruyccken niet: daer de Reliquien van haere zielen , haere leeringen , en heylige gevoelens niet open houden de begerelijckheydt ende ongeregeltheydt van vele te bestraffen en tegen te spreken. De doode Reliquien te kussen , is gemackelijck , nochte en heeft niet dat strydigh is met de begerelijckheydt ofte sinnelijckheydt van den mensch ; maer naer die leeringen te leven ende die heylige gevoelens te volgen , dat heeft meer moeyelijckheydt en Iwarigheydt : dat strydt al dickwils tegen de sinnelijckheydt , begere- lijckheydt , verkeert oordeel ofte quade leeringh van den eenen , oft den anderen. Daerom worden de doode Reliquien der heyligen van een ider die Catholijck wilt zijn oft schynen , ge-eert en omhelt: maer hunne levende Reliquien , die hunne leeringen zijn , van vele veracht en verstooten.

XIII. HOOFT-STUCK

Den H. SEBASTIANUS is eenen Beson- deren Patroon tegen de Peste.

Tegen de bynaer alverslindende peste wort de heele werelt door den H. SEBASTIANUS besonderlijck aengeroepen : niet soo om dat in de H. Schrittuer quaede sieckten; met de welcke

welcke Godt de sonden van den mensch come te straffen , pylen worden genoemt van de grammischap Gods , en dat den H. SEBASTIANUS met pylen is doorschoten , als om het gene tot Roopen ten tyde van den Paus Agatho in't jaer 680 is gebeurt.

Alsdan naer eenen schroomelijken Eclypsis (a) van Sonne ende Maene , isler een groote pestilente gevolght , die te Roomen ende in andere steden van Italien , in de maenden *Julius Augustus* ende *September* soo heeft toegenomen , dat daer sulck eene menichte van menschen van de selve gestorven zijn , dat de borgers van de omliggende steden , d^e selve verlaetende , naer de bergen ende woestynen liepen om dit quaet te ontgaen , soo dat het oncruyt in de straeten wies , gelijck buyten op het veldt. Men sagh oock verscheyde nachten den quaeden engel met den goeden omgaen . ende men beyondt , dat , alwaer den quaeden engel door het toelaeten van den goeden , met sijn swynspriet , die hy in de handt hadde , de poorten en deuren van den huyse was slaende , naer het getal der slaghens s'anderdaeghs het getal der dooden was. Het volck seer benaute , is door eene openbaeringe gewaerschoudt dat de peste niet op en soude houden , voor datse in de Kercke van sinte Peeters banden eenen autaer ter eeren van den H. SEBASTIANUS souden opgerecht hebben. Het welck ghedaen zynde is de haestighe sieckte verdwenen.

Den geleerden Baronius seght dat yan dien tyt af

(a) Car. Siganus Paul. Diacon.

af desen Heyligen voor eenen besonderen Patroon teghen de peste is aengenomen , ende datmen als dan tot sijnder eeren heeft beginnen Kercken te bouwen, Autaeren op te rechten ende belden te schilderen.

Tot *Wesel* in het landt van *Cleve* (a) is in het jaer 1332 gewydt de Kercke van de Paters *Augustynen* door *Volchardum Suffragaan* van *Munster* ter eeran den H. SEBASTIANUS. Rechts te voren hadde de peste daer het getal der menschen seer vermindert , maer soo haest als sy beloofthen hadden gedaen aan den H. SEBASTIANUS heeft de sieckte opgehouden : ende dit was de reden van dese Kercke te wyden : welcke Kercke ende oock het Clooster gemaect zijn op de costen van de stadt. Dese Paters *Augustynen* als allen de Priesters gestorven waren van die sieckte , zijn alleen gesont gebleven en hebben de borghers van *Wesel* getrouwelijck bygestaan.

Tot *Capua* (b) heeft de Clergye ten tijde van de peste de Reliquien om gedragen ende het Belt van den H. SEBASTIANUS , ende het quaet heeft hun verlaeten.

Carolus Audax heeft tot *Linkebeecke* niet verre van *Halle* ter eeran van den H. SEBASTIANUS eenne groote wasse Keerse geoffert , om dat hy door de voorspraecke van den selven heyligen verlost was, alwaer oock eene Gulde van *Halle* alle jaeren gaet , om dat sy eens die devotie versuy mende , met de pest zijn geslaghen geweest.

In 't jaer 1575 als de peste seer voorts gingh

(a) *Nic. Crufenius* (b) *Mich. Monachus.*

tot *Milanen* (a) soo zyn de Magistraet ende borgers vergaedert , ende hebben te saemen gheloften ghedaen aan Godt ende den H. SEBASTIANUS die sy voor eenen besonderen Patroon verkoren , soo om dat sy door sijne voorsprake yele dier gelijcke weldaeden vercreghen hadden , als om dat hy uyt eene Moeder van Milanen geboren , (endc aldaer gevoedt was) dat sy tot sijnder eere eene nieuwe Kercke souden bouwen , dat sy sijnen dagh souden vieren , den avondt vasten , sijne Kercke jaerlijcks besoecken , ende met giften vereeren , een kostelycke casse offeren , om sijne Reliquien daer in te leggen. Den H. *Carolus Borromeus* Bisshop van de selve stadt , heeft den eersten steen geleyt van de nieuwe Kercke : heeft het volck vermaendt dat sy afstandt souden doen van sonden , ende den H. SEBASTIANUS aenroepen , voorseggende dat de sieckte voor het nieuw jaer ophouden soude , het welck alsoo geschiet is.

Als in 't jaer 1473 tot *Bruynswyck* in *Duytslande* de peste seer hadde toeghenomen , soo heeft den *Hertogh Henricus* met de Principaelste van de stadt versocht de Canoniken der order van *Pramonstryds* , dat sy de Reliquien van den H. SEBASTIANUS in de stadt souden brenghen , het welck sy seer geirne hebben gedaen , ende terstondt is den bystandt van den heyligen gevoelt.

Tot *Medunie* (b) een stadt gelegen by de rivier de *seyne* , tusschen *Paris* en *Rouan* is een seer loffelijck broederschap , den naem hebbende liefde van den H. SEBASTIANUS , wiens broeders de

(a) *Carolus a Basilica Petri* (b) *Mirens Wickmans*

daen hebben, eer ly met de lichaemen vereenigt zijn gheweest, oorsaek waeren van de doot, van de sieckten ende van alle andere ellenden vanden mensch; ende wy leeren met den wylsen man: (a) *Gods heeft den mensch onvergankelijck geschaopen, dat is onsterffelijck. Maer door de nydigheyt des Duyvels is de doot in de wereldt gecomen* Als hy door syn aenlockinghe en bedrogh den mensch tot de sonden heeft ghebrocht. Ergo dan waerender geen sonden, daer en waeren geen plachgen.

*De flaghen maecken wys, en wat den mensch verscere
Met schade oft met schandt, hem goede lessen leert.*

Besonderlijck die grouwelijcke slaeghen van de pestilentie met de welcke Godts rechtveerdighet op synen tydt ons comt te straffen. De welcke om daisc den mensch de ooghen open doen, ende om vergiffenisle van syne sonden den hemelschen Vader leeren bidden, worden de *saligheydt* ghenoemt: want eenen sondaer die dese roede soude sien, oste ghevoelen ende nochtans soude blyven ingaen sijne oude weghen, waer ergher als de beesten selyer, want:

*Wanneer den Ezel valt, en sich heeft wee gedaen,
Die sal de tweede rijs, wat beter leeren gaen.*

Daer-en-tuslichen, ô blinden, ô booslen, ô dwae-
sen, ô ondanckbaerighen sondaer! hoe dickwils heeft

(a) *Sapient. 2. 23.*

heeft den H. SEBASTIANUS, door sijn voorbid-dinge niet vercreghen, dat eenen vergramden Godt sijn sweirt van pestilentie in de schee soude steken? heeft hy daerom, gheterght door uwe menichvuldighe sonden niet gheduerigh het selve moeten uyttrecken? laet ons eens doorloopen de vier laeste eeuwen, ende aenteekenende principaelste tyden op de welcke hy in dese landen ons heeft gheslaghen.

In't jaer 1315. in Brabandi (a) en d'omliggende plaetsen den eersten dagh van Mey heeft het beginnen te regenen, het welcke ontrent de tien maenden heeft blyven duren. Hier op is gevolgt dieren tyt en sulck een peste, dat de steden verlaeten wierden, de menschen naer de woesteynen vluchtende. Vant volgende jaer 1316 lese ick in eeene oude Chronycke van *Anwérpen* "een vier-

"tel corens wiert verkocht festigh Coninckx Tat-
"noisen ende elcken Tarnois dede vyf grooten
"vlaemsch, en daer naer walt een soo groote sterf-
"te van der pestilentie, dat men hondert men-
"schen sonder kiste begroef in eenen cuyl.

Naer een schrickelyke aerbevinge den 25.
January (b) naer den noen ontrent 2. ure is er
eene soo groote peste ghevolght, dat qualyck de
helft van de menschen is overghebleven. De huy-
sen en Casteelen wierden voor het meeste paert
ledigh ghevonden.

Te Florentien (c) zijndt hondert duysent men-

F schen
(a) 1315. *Barlandus Loyens* (b) 1348. *Brus-
schius. Madzaert. Loyens.* (c) *Bacacius Francius.
Mariana.*

menſchen gheſtorven, oock van de pefte, met eeſe
ne groote liefde begraeven.

In 't jaer 1656^(a) als in Italien de pefte toenam
ſoo is't gebeurt dat tot *Clusculum*, gemeynelijck
Frascata genoemt, vier uren van Roomen, den
18. Junii in de groote Kercke van onſe L. Vrou-
we, in den muer den kalck afvallende, is veropen-
baert het aensicht van den *H. Rochus*, en korts
daer naer van den *H. SEBASTIANUS*. De inwoon-
ders noyt die heyligen daer geschildert gesien heb-
bende, peyſden dat Godt door de voorspraecke
der ſelven hun wilde helpen: waerom terftont hare
geloften aan de ſelue doende, begosten keerlen
en lampen voor de ſelue te onfteken; en ſiet wat
wonders; de ſieckte heeft terftont opgehouden
en de besmette mit de olie van de aldaer bran-
dende lampen haer ſeluen ftryckende, zijn tot ee-
nen toe geneſen.

Waerom den feest-dagh van den *H. SEBASTI-*
ANUS op veele plaetsen gelijck eenen grooten hey-
ligdagh wort gevierd, met een enckel commemo-
ratie van den *H. Fabianus*, en den naem van
delen heeft tot in de negenste eeuwe altijdt ge-
geftaen achter den naem van den anderen.

AEN MERCKINGE

Daer ſullen pefilientien wesen

Matt. 24. 7.

D E quaelen ende ellenden aan de welcke den
menſch onderworpen is, zijn ſoo menich-

^(a) Papenb: Tom. 3. 18, Junii.

vuldigh

vuldigh ende ſoo veel-derlyen, dat de heydensche
Philolophen, ende onder deſe den welsprekenden
Cicero, claeghden, dat de natuer den mensch in-
dit leven voort-bracht niet als eene moeder, maer
als een ſtiefmoeder. Sy hebben de ſaeck geſien,
ſeght den *H. Augustinus*; maer sy en hebben de
oorsaeck niet ghewerten. Sy beschuldigden de na-
tuer, daer sy't de ſonden haddeſt moeten wyten.
Andere die wat hoogher op clommen ende wel
ſaeghen dat eenen rechtveerdighen Godt ſijn
oonnoſel ſchepſel 't welck niet miſdaen en heeft,
niet en can ſtraffen ende met veele quaelen py-
nighen, hebben een andere dolinghe verſiert:
ſy ſeyden dat de zielen, ghesondight hebbende,
eerſt mit de lichaemen vereenicht waeren, tot ſtraf-
te van die ſonde aen ſoo ellendighe lichaemen ge-
bondeſt wierden.

Maer alle deſe ende diergelijcke verſierselen der
heydenen, oft dolinghen der ketteren, verworpt
het Christen Catholijck gheloof. Het verworpt
het gevoelen van Seneca en van andere, die ple-
ghen te ſeggen: de doot is de natuere aen den
mensch, niet een ſtraf. Wy Christenen ſegghen
in teghendeel: de doot is voor den mensch een
ſtraf, ende niet de natuere. Wy verworpen inſ-
ghelyck de dolinghe van *Pelagius* en van de *Pel-*
agianen, die mit de hydenen daer in over-een-
quaemen, datſe de doot niet aen de ſonden maer
aen de natuere en aen de natuerelijcke geſtel-
teniffe van den mensch toeſchreven. Wy ver-
werpen oock dat verſiersel van *Pythagoras*, willen-
de dat de ſonden die de zielen in den Hemel ge-
daen

schen van de sieckte vernieldt, te Lubeck negentigh duysent, te *Cesar Augusta* in Spagnien waeren in Oetober alle daghen ontrent 300. lycken.

Ontellycke zijnder t' *Avignon*, (a) in Vranckryck gestorven, waer doen den *Paus Clemens VI.* was: den welcken siende dat de heele weireldt soo jammerlyck van Godt wiert ghestrafht, heeft den eersten gheweest, den welcken eene belondere Misfe tegen de peste heeft inghestelt.

(b) Naer een vervaerelyck tempeest van winden is in dese landen eene peste opgheresen, die een groot deel der menschen heeft wegghenomen.

(c) In't beginsel van dit jaer zijnder veel van honger vergaan, maer veel meer door de groote pestilentie.

Begonltmen (d) t' *Antwerpen* in Junio seer van de peste te slerven.

Stirven (e) tot *Brussel* meer dan ontrent de dry-en-dertigh duysent ende seven hondert menschen, en tot *Loven* meer dan twintigh duysent, en tot *Ghendi* meer als veertigh duysent persoonen van de selve sieckte.

Ontrent Julius (f) waft een seer grote hitte, soo datter op alle canten brandt gebeurde, en in't selve jaer sterft het volck seer van de peste, soo dat in sommighe plaetsen het derde deel wel uytstierf.

In

(a) *Bzovius Wickmans.* (b) 1367 *Meierus Haarneus.* (c) 1438. *Chron. Ninov. Ms.* (d) 1487. *Chron. Antv. M. S.* (e) 1489. *Ib.* (f) 1503. *Chron. Antv. Ms.*

In September op H. Cruys-dagh (a) wiere t' favonts eenen clomp viers ghesien, al soo groot als een bier-tonne, ende achter had langhe straelen ende lichte leir alle de Nederlanden door; sommige die op heyden waeren, die hoorden een beyster getier in de locht, siende aldaer mannen van waepenen die scheenen de reyden.

Tot *Doornick* zijn dit jaer ghestorven van de peste vier-en-dertigh duysent men'chen, en het volghende jaer regneerde de peste seer op de dorpen rontsom *Antwerpen*; tot *Duffel* ende *Hoogstraten* stierfer seer veel.

Waft tot *Loven* en heel Brabant (b) doot soo groote sterfte van peste, datmen qualijck plaetsen in de Kercken oft kerck-hoyen konden vinden om de dooden te begraven.

(c) Ruckte dese sieckte soó veel in't lant van *Luyck* uit dese weirelt, dat de straeten vol crancke waeten, en de menschen van benauwheit als uytstinnigh liepen.

(d) De peste was seer sterck in het lant van *Cleve* en Anno 1587. seer sterck tot *Calcar.*

In de Stadt van *Amsterdam* (e) zijn op den tydt van elf maenden meer als sesdigh duysent van de peste gestorven: welcke sieckte heeft in Brabant geduerdt de twee volgende jaeren.

Anno. 1603. in de Stadt *Londen* (f) stirven van de pestilentie vier-en-dertigh duysent menschen.

F 2

(a) 1514. *Ib.* (b) 1578. *Ib.* (c) 1579. *Chapaville. Meerbeck.* (d) 1581. *Hist. van Mariepsboom.* (e) 1602. *Mirauss.* (f) *Kan Meteren.*

(a) Heelt de pestē sterck in Brabant geweest;
 (b) Als oock in de jaeren 1632. 33. 34. 35.
 36. 37. Idaas.

(c) Wie en is niet bekent die schroomelycke
 pekalentie met de welcke den rechtveidigen Godt
 onse Nederlanden ontrent desen tydt heeft ghe-
 slaghen?

Allo die castydinghen, alle die vergiffenissen
 door de voorpracte van den H. SEBASTIANUS
 vercreghen, hebben ons noch geen hayr beter
 gemaeckt. Wat salder volghen? het visioen van
 den Profeet *Jeremias*, siende een wacker roede
 en eenen hechten siedenden pot. (d) Wat past
 hier de roede op den siedenden pot? Den H. *Je-
 ronimas* salt ons seggen: die doot de wacker roe-
 de van Godt gheslaghen sich niet en sal hebben
 ghebestedt, die sal in den siedenden pot der hel-
 len ghesmeten worden, wat dan ghedaet? laet
 ons de sonden schouwen, als de genen die niet aan
 de ziel alleen (t' welck nochtans behoorden ge-
 noegch te zyn, om se meer als een pest te schroo-
 men) maer oock aan het lichaem soo schadelyck
 zyn. Laet ons met eenen Coninck van Ninive
 opstaet en weerdighe wercken doen van peni-
 tentię, eer Godt ons met sijne laeste roede son-
 der ghehaede komt te slaen, met eenen quaede,
 verhierte ende wanhopende consclentie, die
 altyt in ons getuygen sal geven tegen ons; want

*Wie daer heeft een quaet ghemoet,
 Slaeft hy, waect hy, wat hy doet,
 Quaede feyt, hy hem begaen,
 Comt geslaedigh voor hem staen.*

(a) 1625. Ib. (b) 1632. Ib. (c) 1668. (d) C.I.X. 11. & 13.

LITANIE VAN DEN EDELEN RIDDER Ste. SEBASTIANUS

Nu eerst nyt de Latynsche taele in onse Neder-duytsche overgeset.

Heere ontermt u onser,
 Christe ontermt u onser,
 Heere ontermt u onser,
 Christe hoort ons,
 Christe verhoort ons,
 Godt Hemelschen Vader ontermt u onser,
 Godt Sone verlosser der werelt ontermt u onser,
 Godt H. Gheest ontermt u onser,
 H. Dryvuldigheit eenen Godt ontermt u onser,
 H. Maria slaghordre der heyr-Legeren wel ghe-
 schickt bidt voor ons,
 H. Sebastiane alderstercksten Heldt van Godt
 bidt voor ons,
 Treffelycken soldaet Christi,
 Onwinnelijcksten Martelaer,
 Edel van Geslaghte ende Gelooye,
 Verachter des werelts,
 Overwinnaer der duyvelen,
 Eepen spiegel ende voorbeelde der sol-
 dacten,

Bidt voor suo Met

H. Sebastiane.

(86)

Met wysheyt ende deughden begaest,
 Eenen verderver der Af-goden,
 Eenen verbreyder des Christelyckx Ge-
 loove,
 Liefgetalligh aen Godt ende de men-
 schen,
 Sorghvuldigh voor twee Broeder Mar-
 telaers Croonen,
 Machtigh in woorden ende wercken,
 Verstercker der gene voor Christo stry-
 den,
 Eenen moet gever der wanckelbaerige
 in den Geloove,
 Eenen aenwackeraer der Martelaeren,
 Die veele ongeloovige met woorden en-
 de Miraculen hebt bekeert,
 Wonderlyck in de liefde Christi bran-
 dende,
 De eere ende gunste des Keyfers ver-
 smaedende,
 Eenen vertrooster der bedrückte,
 Eenen uyrwercker der wonderheden,
 Eenen liefhebber der suyverheyt,
 Met Engels gheleyde vereert,
 Met Goddelycke uytspaecke van den
 Engel onderwesen,
 Vierigen vercondiger van het Woordt
 Godts,
 Eene uytspaecke der stomme,
 Eenen Medicyn-meester der krancke,
 Eenen verdryver der pestilentiale sieckte,
 Eenen beschermer der H. Kercke,

Eeg

H. Sebastiane.

Bidt voor ons;

(87)
 Een licht van den Christelycken Oor-
 logh.
 Om Christus wille met pylen doorscho-
 ten,
 In pynen ende qualen seer verduldigh,
 Met kolven ende geesselen geslaegen,
 In de Hemelen van Godt gecroont,
 Door de geheele werelt beroemt.
 Een geleyde der Catholycke Cryghs-
 heyren,
 Eenen verstoorder der vyantlycke Crygs-
 heyren,
 Eenen bewaerde der Patroon van t'ge-
 heel Christelijck volck,
 Lam Godts die wech neemt de sonden
 des werelts spaert ons Heere,
 Lam Godts die wech neemt de sonden
 des werelts verhoort ons Heere,
 Lam Godts die wech neemt de sonden
 des werelts onfermt u onser.
 Christe hoort ons,
 Christe verhoort ons,
 Heere onfermt u onser,
 Christe onfermt u onser,
 Heere onfermt u onser,
 Onsen Vader.
 Ende en leydt ons niet in quade bekoringe
 Maer verlost ons van alle quaede.
 ¶ Heere verhoort mijn gebedt,
 ¶ Ende dat mijnen roepe come tot u.

H. Sebastiane.

Bidt voor ons;

F 4

GE

G H E B E D T

O Godt die den saligen Martelaer Sebastianum met de cracht van stantvastigheyt hebt versterckt, geest ons door sijne naërvolginghe om uwer liefde t'wille t'geluck deser werelt te verachten ende geenen teghenspoet te vreesen door Christum onsen Heere. Amen.

De Goddelycke hulpe zy altyt met ons. Amen.
Ende de zielen der overledene dat die door
de bermhertigheyt Godts rusten in vrede. Amen.

XIV.

XIV. HOOFTSTUCK

Vervoeringe der Reliquien van den H. SEBASTIANUS uyt ROOMEN naer de stadt van SOYSSONS in Vrancryck, wanneer op den wegh ontelleycke Mirakelen zyn geschiet.

In 't jaer 826 (*Sigebertius, Massus*, en eenige andere stellen dit een Jaer te vooren) den 9. December zyn de Reliquien van den H. SEBASTIANUS met groote eerbiedinge van Roomen tot *Soyssons* in Vrancryck gebracht, en gestelt in de Kercke van den H. Medardus. Dese Reliquien heeft versocht ende verkregen *Hilduin* Abt van het Clooster van den H. Dionishus door de voorstaecke van *Ludovicus Pius* Keyser, van den Paus *Eugenius den tweeden* van dien naem, ende zyn ingehaelt door *Rotardus* alsdoen Bisshop van *Soyssons*. Het is ongelooffelijck hoe veel Mirakelen soo hier als op den wegh zyn geschiet. Als dese H. Reliquien tot *Placentia* gekomen waren, soo is daer eenen beseten mensch die vele stercke mannen niet en kosten houden, voor de Reliquien gebracht. Den duyvel niet konnende verdragen de tegenwoordigheyt van soo eenen grooten heyligen, heeft den mensch ver-

lace.

(90)

laeten gekomen zynde tot eene plaetse genoemt
Mons Iovis soo is aldaer eenen Clerck met nae-
me *Benedictus*, die 30. daghen lanck een uytte-
rende quacle gehadt hadde gebracht, ende ter-
stont genesen.

Komende tot eene plaetse *Granar* genoemt,
soo isser een kint dat blindt was, siende gewor-
den. Alsle van daer tot eene plaetse die *Cella s. Sereni* hier,
geraeckt waeren, heefster een bul-
tachtige vrouwe, die met haer hooft op de aer-
de neyghde, de H. Reliquien gegroet, ende is ter-
stondt van haeren bult ontslagen, ende recht op-
naer huys gegaen.

Wederom isser onder andere menschen eenen
dooven, stommen, ende kreupelen voor den Hey-
lichen gebracht, die dry daeghen voor dit H. lic-
haem gewaeckt heeft, op den vierden dagh bly-
vende volherden in sijne devotie, soo heeft den
dooven gehoort, den stommen gesproken, ende den
creupelen recht gegaen: den welcken tot danck-
segginge heeft de H. Reliquien op sijne schou-
deren helpen dragen tot een dorp *Calvomunde* ge-
noemt, in wiens inganck twee blinden zyn sien-
de geworden.

Gecomen zyndes ses mylen van de stadt *Soyfsons*
soo is den Bisshop *Rotardus*, met alle de clergye.
ende het volck van de stadt *Soyfsons*, met gesanck
ende snaerenspel, met groote blyschap den Hey-
lichen te gemoet gekomen, en hebben haere gif-
ten opgedragen, de selve eerst stelende in de Kercke
van de H. H. Martelaeren *Gervasius* ende *Pro-
basius*. Hier is terstondt eenen kreupelen een ider
bekent genesen.

Van

(91)

Van daer zyn sy gedragen naer het Clooster
van onse lieve Vrouwe, daer soo veel volck ver-
gaederde, dattse haer qualijk konden verroeren.

Daer naer is den Heylingen gebracht tot de ri-
viere *Ayne* ofte *Axona*. Hier is wederom wat
wonders gebeurt, op dese riviere, eer de H. Re-
liquien aldaer gepasseert waeren, werde vremde
spoockeryen ende duyvels quellingen gesien: soo
dat die dit water pasleerden, dijkwils in het fel-
ve warden veismoort; maer soo haest als den Hey-
lichen hier overgedragen is, is alle dese duyvelsche
boosheyt verdwenen. Inde stadt was eenen doo-
ven ende creupelen die door openbaeringe ver-
maent wiert, dat hy tot den H. Martelaer hem
haesten soude, wilde hy genesinge verkrygen, desen
als hy over de selve riviere vaeren wilde en-
geen schuyt en vont, soo heeft den Heylingen
hem een schuyt besforgt, desen dan komende
tot de H. Reliquien, ende aldaer eenigen tydt
met het volck in het gebedt overgebracht heb-
bende, heeft sijn volcomen gesontheyt becomen.

Als nu de H. Reliquien in de Kercke van den
H. *Medardus* op eenen hoogen troon kostelijck
verciert, gestelt waeren, ziijnder veele Mirake-
len geschier.

Eene dochter van Jonckx af in beyde de voet-
en kreupel, van haere Ouders voor den Heylichen
gestelt, is terstondt gaende geworden.

Terwylen den Bisshop met de Clerye de
solemnele Misje dede, isser eenen mancken met
verdorde zenuwen genesen.

Eene vrouwe sianeloos ende sonder spraecke, die
oni

(92)
pnder het volck dertele sprongen dede ende met een keten moest gebonden worden , is tot volle gesontheyt gecomen , gelijc oock eene vrouwe met den vloedt des bloets gequelt.

Als de fame der Mirakelen de heele werelt door verbrydt wirt , zynder soo veele menchen , soo uyt Duytlandt , Vranckryck ende omliggende plaetsen gecomen , datter op eenen dagh wel 72. krancken genezen zyn . Soo dat die dese Mirakelen beschryft , seght dat Rodinus proost van dit clooster , een Hilduinus Abt geschreven ende overgesonden heeft 4170. seer schoone Mirakelen , op seer korten tydt gesien.

De wonderheyt van desecken die hier geschieden gehoort hebbende Ludovicus Pius den Keyser is by selver naer de stadt gecomen , ende sijne conscientie door een goede biechte gesuyvert hebbende , heeft sijne kostelijcke kleederen afgeleyt ende is bervoets gegaen in de Kercke inde zynde van den Abt Hilduinus , heeft de H. Reliquien waeren daer ontfangen liquien ge-eert ende voor sijne ooghen 18 schoone Mirakelen sijn geschieden , waerom hy tot groote devotie van den H. SEBASTIANUS verweckt , heeft kostelijcke gaven aen die Kercke vereert , ende sigh selven , sijne kinderen , ende sijn heel ryck aenden groeten Heyligen bevolen , en van den selven daer naer wonderen bystandt gecomen.

Alsoo heeft Godt sijnen H. Martelaer vereert , die ter liefde van hem sija bloet ende leven gegeven hadde .

Tegen

(93)
Tegen dese veroeringe en strydt niet , het gene Anastasius schryft , te weten , dat Gregorius den IV. ter eerden vanden H. Gregorius eene bidplaetje heeft gebout , en in het Jaer 827. inde selve heeft gestelt de lichaemen van de H.H. Martelaeren SEBASTIANUS , Gorgonius ende Tiburtius ; de welcke hy gehaelt hadde uyt de plaatzen , op de welcke sy te vooren begraven hadden gelegen . Ende heeft voor elcken heyligen eenen besonderen Autaer opgericht , in dese haere H. lichaemen stellende . Ick segge dit waer te wesen ende niet te stryden tegen het gene wy hebben geseyt , al ist saecken dese veroeringe een Jaer te vooren is gelchiet : want gelijc Baronius uyt Ado bevestiget , het heel lichaem van den H. SEBASTIANUS en is naer Vrackryck niet veroert , maer alleenelijc een deel van het selve , ende Baronius getuygt dat hy dickwils heeft beproeft , alswaner eenige lichaemen der heyligen tot Roomen zijn verheftoste veroert , dan geene heele lichaemen maer alleenelijc deelen bevonden zyn , de rest te vooren naer een andere plaatse gedragen wesende . Want de heyligen ende haere krachten om wondre werken te doen , en worden met haere lichaemen niet verdeylt , maer woonden geheel oock in het minste stotken vande selve .

Als in het Jaer 1564. 30.7bris onder de Calvenisten die de Kercke van de H.H. Medardus en SEBASTIANUS beroofden , eenen met naeme Merten Buzot de H.H. Reliquien wilde onteeren , is subtelijc raelende geworden , en is levensde vande sijne verfacht .

XV.

XV. HOOFT-STUCK

Andere plaetsen op de welcke de Reliquien van den H. SEBASTIANUS worden ge-eert.

Pancirolus schryft, dat verscheyde deelen van het Lichaem van den H. SEBASTIANUS verdeelt zyn in veele kercken tot Roomen ende tot andere plaetsen van verscheyde Koninkrycken. Syn Hooft rust in *Vaticano* in de Kercke van den H. Petrus. Synen Erm, ende eekke van de S. Maria de *Equirio*, den anderen Erm in de Kercke van S. *Praxedis*, een Been van een schouwer in S. *Mertens* Kercke. Een stuck in de Kercke van S. *Peeters Banden*, een ander stuck, met de reliquien van de H. H. Martelaeren *Gorgonius* ende *Tiburtius*, in de bidt plaetse van den H. *Gorgonius*, beneden de Kercke van den H. Petrus; een Pyl ende de Colomme daer hy aengebonden is gheweest, in de Kercke van den H. SEBASTIANUS.

Tot Munchen in Duytslandt heeft *Guilielmus* den yfden Hertoghe van Beyeren in de wydind ghe van de groote Kercke aldaer geschoncken het onderste Kinneback met 9. Tanden van de H. SEBASTIANUS, het welck hy van den Paus van Roomen voor gifte ontfanghen hadde. Daer naer als

Max-

Maximilanus Hertoghe van Beyeren tegen Wolfgangus Aerts-Bisschop van *Salisbury* oorloge voerde, is een groote pestilentie onder sijn volck opgestaen, soo dat geene hulpe in de menschen vindende, de selve van Godt ende sijne Heylingen heeft moeten versoccken. Hy heeft dan begeert, dat men de voorgenoomde Reliquien van den H. SEBASTIANUS in den Leger soude brennen ende dat niet te vergeefs; want Godt heeft hem ende sijn heel Hof, het welck op de verdiensten van den Heylingen betrouden, van de sieckte bewaert. Syne Godtvuchtigheyt dan tot den H. Martelaer grooter geworden, ende victorijs tot Munchen aengecomen zynde, heeft dese H. Reliquien van Maria de weduwe syns Ooms *Ferdinandi* versocht ende verkreeghen: de welcke van hem gestelt zyn in de Capelle van het Hof: maer op dat de Kercke van *Ferdinandus* gebout, eenigen lchat van haeren patroon loude behouden, heeft een groot deel van den Erm van den selven Heylingen aan dese gegeven, het welck hem den Paus te vooren hadde gesonden. Daer naer in jaer 1626, heeft de selve Kercke noch verkregen een deel van het Hooft van den H. SEBASTIANUS door gifte van *Ferdinandus Gulielmus* Bisschop van Osenbruggen.

Tot Ceulen op den Ryn, in de Kercke van den H. *Laurentius*, wort bewaert een deel van de schotel des Hoofts van den H. Martelaer. Item aldaer by de Paters Augustynen, een stuck van het Kinneback, alwaer oock een Broederlchap van den H. SEBASTIANUS is ingestelt. Aldaer in de

de Kercke van den H. Petrus, is oock bewaert een stuk van den Erm ende in het Clooster van de Predick-heeren eenen Pyl.

Tot Coblenz is een Clooster van den H. Franciscus toegeeygent aen den H. SEBASTIANUS, in het welck den H. Joannes Capistranus een stuk van den Erm van den H. Martelaer heeft gestelt; het welck aldaer seer wort ge eert. In het selye Bischedom in het Clooster het welck Gronau ofte Graen-augia genoemt wort, heeft den stichter van het selye den Graef van Clurenburgh het Hooft van den H. SEBASTIANUS gestelt, het welck men wilt segghen van die H. Reliquien geweest te hebben de welcke Hilduinus Abt van Roomen naer Vranckryck hadde veroert.

In Westphalen is een Dorp Girschagen genaemt waer dat den H. SEBASTIANUS seler van onse vyanden van de Roomscche Religie seer wort gheviert.

Eenen van sijn Pylen wort tot Heripoli by de Paters Augustynen bewaert aen de welcken men anderen pylen stryckt de welcke men tegen veele sieckten gebruycckt.

Te Magdeburgh in Saxon hebben oock geweest de Reliquien van den H. SEBASTIANUS: van een deel van sijn H. Hooft heeft Albertus Aerts-Bischop aldaer aen Carolus den IV. Keyser gegeven, het welck hy met Gout ende Silver bekleedt in de Kercke van Prage heeft gestelt,

Tot Grevenrode by Bergen in het Clooster van de Canonickeressen Regulieren van den H. Augustinus, is oock eenen pyl, die beïondere krachten heeft tegen

tegen de peste; alwaer oock een Miraculeus stuk van sijn Schouder-bladt bewaert wort.

Tot Tholose in Vranckryck in het Clooster genoemt S. Marie daurata der Ordre van S. Benedictus, wort een groot stuk van de gebeenten bewaert, in een silvere kasse; de welche met groote devotie van het volck besocht wort.

Miraculus verhaelt dat tot Brussel in de Capelle van het Hof bewaert wort een geheel Handt van den selven Heylingen Martelaer; van Lotharius Aerts-Bischop van Trier vereert aen den Heiligen Hertoghe Alberus, die de selye seer kostelyck verciert in een goude kasse besloten heeft, daer by wort hier oock gesien een been, ende een stuk van een ylger punt van eenen pyl daer den Heylingen mede geschoten is.

Tot Antwerpen in de Kercke van de Paters Jesuiten is oock te sien een lanck been, met noch een kleyn vatt den H. SEBASTIANUS.

Tot Airecht wort in de groote Kercke een stuk van sijn kleedt bewaert.

Tot Sivilien is een stuk van den Erm in een silvere kasse gesloten; ende men houdt sijnen feestdagh dobbel feest, het heel Bischedom door.

Tot Compostelle (a) in de Hooft-kercke van den H. Jacobus wort sijn Bloet bewaert, dat van Irene oft Lucina in een vatien vergaedert is, als sy het gequetit lichaem afgewassen hebben.

Tot Doornick (b) in de Hooft-kercke zyn oock eenige van syne Reliquien.

Braccare in Portugael wort bewaert een stuk van synen Erm. G Tot

(a) Molina. (b) Joan Cognatus.

.. Tot Tungeren in onse L. Vrouwe Kercke zija oock Reliquien van den selven.

Daer is oock een Relique van den H. SEBASTIANUS in de Capel van de H.H. Apostelen Petrus en Paulus tot Lier. Dese Relique is van Roomen gesonden in't jaer 1717. door Mr. Eligius Rigaoudts Cano: van Tungerlo die de selve gekregen hadt van den Hobgweirdighsten Heer Dominicus de Zaulis Aerts-Bisschop van Theodosien geweesten Vicegerent van Roomen, ende assisterenden Bisschop van den Pauselycken Throon: dese Relique overgesonden zijnde in een doosken gegeelt met den zegel van den bovengheschreven Hoogh. Zaulis, is daer uytgenomen ende in een schoon Reliquiaro gestelt door Syn Hoogh. den Bisschop van Antwerpen, en wort uytgestelt publick in de Kerck &c.

In de Kerck van den H. Gummarus tot Lier is een Relique van den H. Rochus, van den selven Heere verkregen ende vereert.

XVI. HOOFT-STUCK

Tot Ebersbergh in Beyeren wort besocht het Beckeneel van den H. SEBASTIANUS, alwaer vele Mirakelen geschieden.

Tot Ebersbergh (a) in Beyeren wort van over de 700. jaeren bewaert, ende met groten toeloop des volckx besocht het Beckeneel van onsen H. Martelaer in silver besloten, daer de Pelegrims uyt drincken met vruchte ende hulpe. Hier worden oock pylen gewydt tegen de pestilentie.

Den Eerw. Pater Adamus Widl Priester der Societijt JESU in sijnen boeck die hy hier van in't jaer 1688. heeft laeten uytgaen, brengt voor den dagh 57. soo steden als andere plaatzen oft personen seer wonderlyck hier van de peste geschen ooste bevrydt.

Onder andere verhaelt hy, hoe in't jaer 1602. sekeren groten Edelman Luthersch van Religie, sijnde dat het meeste paert van de soldaeten door het aen-raecken van eenen pyl gewyt ter eerden van den H. SEBASTIANVS, van de peste geschen werden, met de selve siecktie helmet, heeft beloofst sijne ketteryf af te lweeren, ende het

Roomsch Catholyck geloof te aenveerden, by al dien hy door de voorspraecke van den selven Hey-stont de gesontheyt wederkreegh, het welck ter-stont is geschiet, en heeft terstont sijn selven bekeert.

A. 1611. is de Stadt *Crainburgh* door het offeren van een groote wasse keerse van de pestilente verlost.

1613. Zynder naer *Ebersberg* 38. Processien gekomen om de peite van haeren hals af te weieren, en hebben eenen seer getrouwien Medecyn-meester aldaer gevonden, te weten den H. SE-BASTIANUS.

Op den selven tyt heeft den Aerts-Hertoghe *Maximilianus* bekent, dat hy met sijn heel Hof door de voorspraecke van onsen H. Martelaer heeft bevryt geweest.

Het selve heeft oock den Bisshop van *Trier* ghedaen.

Naer dat den selven Pater *Adamus* wonderen genesingen die hier zyn geschiet, te weten eene van vallende sieckje, twee van lammigheyt, van raesende sieckte veerthien, van t' pleuris vyt, item soo vele van den rooden loop, als oock 121. andere, soo in verscheyde sieckten, als onghe-lucken, heeft verhaelt; brengt noch eenige int' zyn, van welche ick den Godtvruchtigen leser oock wil delachtigh maecken.

1669. Jan Muller Bode van den Hertoghe van Byeren hadde een Soontjen gequelt met eene seer pynlycke sweeragie in sijnen hals, om welcke te

te genesen de Doctoren en Chirugyns te vergeefs vele moeyten langen tydt hadden gedaen. Den Va-der nemt synen toevlucht tot den H. SEBASTIANUS, den welcken terstont sijne hulpe heeft bewesen.

1670 Eene vrouwe door sieckte haeren ganck hebbende verloren, in eenen soeten slaep welen-de, droomt dat sy staet in de Kercke van den H. Martelaer ende daer gemackelyck wandelt: wacker geworden liet haer voorstaen vermaent te zyn van den H. te gaen besoecken, doet dese geloofte, en terstont heett sy gevoelt datse de beganckenste te voet coste volbrengen.

1681. Wolfgangus Schmid hadde 3. jaeren lang meer eene raesende beest gelyck geweest als eenen mensch, den welcken daer om met ketenen vast gemaeckt moeste worden. Syne vrienden nemen haeren toevlucht tot den H. SEBASTIANUS, door welcken hemelschen meester de dulligheyt is vergaen, ende Wolfgangus heeft daer naer 3. jaeren wel gelont levende sijnen helper bedanckt.

1683. Sekeren Pater Jesuict naer *Ebersberg* ge-fonden, is daer met groote pynen van het flar-rezyn overvallen, hy belooft sijn leven langh te vasten op den avont van den H. SEBASTIANUS, en terstont zyn alle pynen verdwenen.

In't tielse jaer *Maria Krain* siende dat haere hoeve door den blixem was verbrant, en haeren man geruckt was uyt dese weirelt, is door droef-heyt van sinnen beroort, daer by is gekomen de water-sucht en sekere izeekken der doot. Sy roept met haere vrienden aan den H. SEBASTI-ANUS, aan den welcken sy haere geloofte doet, en

is op staenden voet van haere droefheyt verlost.
Den Heere *Christophorus Wegerle* dienende op
sijn eygen borse in het regiment van Montfort
A. 1684. wiert den 4. 8ber. in het belegh van Buda
door eenen pyl der Turcken doodelyck gequert; hy
lagh sonder hope van over te leven, maer loo
hy den H. SEBASTIANUS heeft aengeroepen, is
de pyne ende wonde soo verdwenen, al ofte hy
scheut vry hadde geweest.

Noch een wonder, voor die gewoon zyn haere kinderen te vervloecken. A. 1636. Eene moeder was op den weg met haer achtaerigh dochterken, het gene van achter quamp, niet wel konnende volgen de moeder. Dese begint op haere oude maniere het kint voor den duyvel te wenschen. Siet wat wonders, den quaeden geest is op den oogenblick gehoorsaem geweest, en heeft het kint met de hant nemende, en als door de locht vliegende, een bunder weghs met hem getrocken, de moeder begint te huulen en te kermen, doet haere belofte aan den H. SEBASTIANUS, en vint haer dochter van schrick met kout sweet overgoten, en buyten haer selven, maer uytstellende haere belofte, is naer eenige weken den helschen geest weder-gekeert sitende op een hoogh peert, en heeft ghestaan voor de deure van de vrouwe, het kint heeft ter stont sijnen wegh-voerder gekent, en schricke-lyck beginnen te roepen op de moeder, de welcke ter stont haere gelotte den H. SEBASTIANUS gedaen volbtengende, is het kint van synen quelder verlost geweest.

XVII. HOOFTSTUCK

De Kerck van *Westerlo* heeft van Roas-
men ontfangen een merckelyck
stuck van het Scheenbeen van
den H. SEBASTIANUS.

Westerlo is een doorluchtige ende ver-
maerde heerelyckheit, seer oudt;
want int leyen van de H. *Dymphna*
Patronesse van Geel, die geleelt heeft int jaer 690
gelyck *Petrus Cameracensis* getuyght in het leyen
van de H. Maget, wort mentie gemaect van *Wes-
terlo*. Dese Parochie bewaert een merckelyck deel
van het Cruysons Heerten, van de Heeren daer
gelaeten, alsoo oock een stuck van het Scheen-
been van den H. SEBASTIANUS, het welck den
doorluchtigsten Heer *Olivianus Carraffe* Aerts-Bis-
schop van *Fairaffe* ende Domesticken Prelat van
syne Heyligheyt *Alexander*, den 1. gesonden heeft
aan Joffrouw *Adriana van den Cleren* woonach-
aigh tot *Westerlo*. A. 1663. 30. Ap. door neer-
stigheyt van Heere *Joannes Marcelli* Soone
van de voorschreven *Adriana*, ende Secretaris van
den voorgenoemden doorluchtigsten Heere, met
expressen oorloof, dat ty de selve H. Reliquien
maer haer belieft mach by haer houden oft imant
geven, ende ten thoon mogen gestelt worden,
G 4

em van een ider ge-eert te worden. Het welck
dep eerweerdighsten Heer *Judocuſ* van *Houbraek*
ke Vicarius van het bisdom van 't Hertogen-
bosch voor goet heeft gekeurt, gelijc uyt lijne
brieven blyckt.

Den hoogweerdighen *Albertus Ursina* Abt van
Tungerlo heeft de selve seer eerlijck gevoert nae
Westerlo, alwaer sy met de dry Gulden, en volle
Procesſie ingehaelt zyn.

In 't Jaer 1669. als Godt met een schroomel-
ijke Pestilentie onſe Neder-landen was castig-
ende, loo zijnder verschyde dorpen met Pro-
ſraecke vanden H. SEBASTIANUS van de sieck-
te bevrydt te wesen; ende seer vele hebbēn baet
gevonden.

XVIII. HOOFTSTUCK

Noch eenige Mirakelen door de
voorsprake van den H. SEBASTI-
ANUS geschieft.

Ottallijcke Mirakelen achterlaetende, en-
le oock swygende, hoe den Bischof Os-
toldus de Reliquien die naer Soissons ver-
voert waeren versmaedende, vanden H. SEBAS-
TIANUS vermaent, ende soo langh gecastyd heeft
geweest tot dat hy by de selve Reliquien opent-
lijck penitentie hadde gedaen: ick sal noch eenir-

ge wonderheden verhaelen ontrent de Reliquien
van onſen Martelaer geschieft.

In de Provincie van Aquitanie is ſeker Cloq-
ſter met naeme Maulieu wiens oorspronck wy-
gaen verhaelen. Daer was in dit landt ſekeren
Prielter, den welcken ſieck weſende ende gee-
ne menschelijcke remedien meer vindende, is hy
door openbaeringe vermaent, dat hy het H. Graf
vanden H. SEBASTIANUS tot Roomen ſoude be-
ſoecken, alwaer hy ſijn geſontheyt laude verkry-
gen, het welck hy, ſoo haeft als het hem moe-
lijck was, volbracht hebbende, is ſao geſont naer
huys gekeert al ofte hy noys ſieck en hadde ge-
weest. Maer eerſt heeft hy met een groot be-
trouwen het ſtof van het Graf van den H. SE-
BASTIANUS afgevaeght, ende het ſelue meer
achtende als groote ſchatten, medo gedragen. In
Aquitanie geconcep zynde tot de voorgenoomde
plaetſe heelt den nacht hem overvallen, waerom
willende ſich telven tot den ſlaep begeven, heeft
het ſtof, het gene hy in een ſackſken hadde me-
degebrocht, gehangen aen een ſackxken van den
boom onder den welcken hy was rustende. s'An-
derdaeghs ſ' morgens willende ſich heel vroegh
tot de reyſe begeven, heeft ſijn handt uitgeſte-
ken naer dit krachtigh ſtof: ick ſegge krachtigh:
want gelijck het heeft gebleken, nocte ſijn
megeſellen hebben het ſelue eenighins kunnen
raecken. De inwoonders ende vele andere komen
geloopen tot dit ſpectakel, de welcke altemael te
vergeets haere handen om het ſlot te vatten heb-
ben uitgesteken. Daer-en-tuſſchen geschieden
der

der ontallijcke mirakelen. Het welck siende den grondt-Heere van de plaeise op de welcke Godt dit door de voorspraecke van sijnen heyligen quam uyt te werken, heeft de selve aen den H. SEBASTIANUS opgeoffert, alwaer eerst een Capelle is opgerecht, ende daer naer, den toelop ende devotie van de geloovige groter worden, hier een groot ende schoon Clooster ter eerren van den H. SEBASTIANUS getimmert.

Naer dat den geleerden schryver van dese Mirakelen verhaelt hadde, hoe twee boose moniken het Clooster verlaeten hebbende, ende daer naer door valsche Reliquien vanden H. SEBASTIANUS (die sy te Roomen van haers gelijcken gekocht hadden) wederkeerende, sy ende die beenderen van Godt gestraft zyn geweest, geest ons dit naervolgende exemplel. Terwylen dat de fame der menichvuldige Mirakelen die tot Soiffons geschieden, verre landen doorvloogh; den Abt van het Clooster van welck wy nu hebben gesproken, is met de sijne naer Soiffons gereyst, om een kleyn stukxken van die vermaerde H. Reliquie te mogen verkrygen, mits sy van alle menschen warden bespott, dat sy die valsche Reliquien door die twee Monicken van Roomen gebracht, voor waere hadden ge-eert. Met de welcke medelyden hebbende den Abt *Hilduinus* heeft hun geschoncken eenen doeck, in den welcken de H. Reliquien hadden gelegen; maer sy hier mede niet te vreden wesende, lochten eenen stuck van de beenderen van den H. SEBASTIANUS te verkrygen. Den Proost *Rodoimus* siende dat sy op hem

hem gestoort waeren (want hy beloofst hadde dat hy hun Reliquien soude doen hebben) heeft den doeck genomen ende den selven op sijne oude plaeise geleyt, seggende dat alleen menschen van grooten betrouwuen desen weerdigh waeren. Sy hebben dien dagh daer gebleven om te proeven oft sy iet souden kunnen verwerven: maer hunnen abbeyt verloren zynde hebben geleyt, dat het hun leedt was, dat sy den doeck niet en hadden ontfangen; vervolgens dat sy baeden met desen troost naer huys te keeren. *Rodoimus* nu als gedwongen, heeft hun niet den heelen, maer een stuck van den doeck gegeven. Sy blyde (het H. Sacrificie der Misster eeren van den H. Martelaer gesongen hebbende) zyn met veel lof-sangen, den heere danckende haer huys gekeert. Alwaer den H. SEBASTIANUS in meerdere Mirakelen heeft uytgeschenen als op die plaeise, waer sijn H. Lichaem selver was rustende. Een Exempel aen dit gelijk lese ick by den welschryveren *Dionysius Madisueris*, te weten hoe in't jaer 1626. den Eerw. Heer *Adolphus Beyhaerts* Prior tot Huybergen van S. *Guilielmus* ordre, als hy der gebeerten van den H. *Stardus* niet deelachtigh en mocht wesen, geboden heeft den Abt van Tungerlo, hy immers mocht becomen het wit kelckspreyssel, waer mede hy vaist gehouden hadde eenige Reliquien van den selven H., als hy daer sekeren Jonghman was overleßende, het welck hem bestemt is. Dit spreyssel tot Huybergen gebracht zijnde op Meyavoh in't Jaer als boven, so zyn daer menichvuldige goet gekeurde Mirakelen.

Ikelen geschiet , van de welcke sommige in druck gegeven zyn. Soo dat ick niet en wete door wiens cleyn geloof an. 1707. den 27. 8bris , een merkelijck stuck der gebeerten van den selven heyligen aldaer gegeven ofte verkregen is. Dat dusdanige lezen den 30. brief van den 3. boeck van den grooten *Gregorius*.

Het is gebeurt dat ontrent den avont inde stadt van *Spijssen* niet alleen van de borgers , maer oock vande omliggende landts lieden , uyt sekeren thoren eene droevige stemme is gehoort , leggende; *Wee , wee , wec O stadt van Spijssen , door vier en selbper sult gij gelijck Sodoma en Gomorra vergaen.* Het welck om dat het noch niet geschiet en is , sooo en twyfelt men niet , ofte den grooten H. Marrelaer *SEBASTIANUS* heeft door sijne gebeden sich als eenen muer tusschen de granschap Godts ende dese stadt gestelt.

Als in het Jaer 1612. *Scipio Burghesius* den neve van *Paulus den V.*, de Kercke van den H. *SEBASTIANUS* wilde vernieuwen ende vercieren, soo is daer een wonder saecke geschiet , want wilwelcke *Honorius den III.* in't Jaer 1218. het lichaem vanden H. *SEBASTIANUS* hadde gestelt: loode arbeydars aan de selve de handt hadden gesteken , soo heeft de heele Kercke scheynen te bewezen. Een ieder namp de vlucht , maer *Laurentius de Paulis* Priester der societeyt JESU heeft se aengewackert , om voor het hooghweerdigh H. Sacrament des Autaers haere gebeten te storten , ende dan het begonst werck te yoleydigen : dat dit

dit geschiet was tot teecken dat die saecke den H. *SEBASTIANUS* seer aengenaem was. Soo geseyt , soo gedaen ; gebeden hebbende , hebben het werck seer lichtelijck volbracht.

XIX. HOOFT-STUCK.

Het beldt van den H. *SEBASTIANUS* is tot *Lisbone* gesien met veel sweet nat geworden : ende dusdaenige Mirkaleken worden in andere belden bewesen.

Het is dikkwils gevonden geweest , dat alslie eenige groote swaricheyt over eenige landen oft steden was naekende , dat de beelden der heyligen hier af te vooren eenige teecken , ofte door traenen , ofte door bloet , ofte sweet hebben getoont. Soo schryft *Lipsius* dat het beldt van onse lieve Vrouwe van Scherpen-heuvel in't Jaer 1603. bloet gesweet heeft , het welck dry keeren afgevaecht zynde , den vierden keer wederom quamp , etide met een wit doekxken afgedrooght zynde , is het selve verspreyt inde ronde van eenen penninck , 's ander daeghs gevonden eenen voorbode van de bloedige oorloghen hier in Nederlant.

Nicetas in sijnen eersten boeck verhaelt dat rechts te vooren eer den Keyser *Andronicus Commenus*.

menus van Isaacius Angelus in den slagh overwonnen , gevangen ende gedoopt was ; het gouden belt van den H. Paulus dat hy ter eeran van den selven H. hadde doen stellen in de Kercke van de 40. Martelaeren , seer overvloedelijcke traenen storte , ende naer dese afgavaeghde noch meerdere wytborsten , al oft den H. Paulus de ellendige doot die desen Keyser was aentstaende , uyt groot medelyden was beweenende .

Het is gebeurt tot Brussel dat den Eerweerdigen Heere Nicolaus a Spira Abt van Grunbergen der ordre van Præmonstreyt in de vermaerde Processe van het H. Sacrament van Mirakel , het welck hy omdroegh , tweemael gesien heeft , de H. Hostien met vers bloet besprinckelt , uyt welck teecken hy voorseyde datter eenig swaere ellenden over het vaderlandt waren hangende , gelijck men daer naer genoech gesien ende gepraest heeft : want in het Jaer 1566. den 22. Augustus heeft den selven Aht met sijn Convent naer Brussel moeten vluchten , om de heldt stormers , die met onversaedenlijcke furie het heilandt afsliepen , de Cloosters ende Kercken beroovende ende verbrandende , te optgaen .

In het Jaer 1611 tot Salerno in het ryck van Napels , was in een huys daer men nesten ende alderley vaergetygh bewaerde , op den want geschildert een beeldt van de H. Moeder Godts , het welck op den avont van Sinxen tweet uyt wierp , ende uyt het voorhoofd eenen druppel bloet . Eenenvoorbode van het ongeluck , het welck des anderendaeghs overquam aen het Edel Clooster

ge-

genoemt Mens Virginis niet verre van Napels , te weten eenen grouwelijcken brandt , die dit Clooster verslunde , welck beldt daer naer veel Mirakelen heeft gedaen .

Ick lese (a) hoe in het Jaer 1322. in de Kercke van Chambron by Ath tekere Jode met een lancje vyf steken heeft gegeven aen het beldt van de H. Moeder Godts , uyt het welck soo dikwijls is bloet gelopen .

In het jaer 1418. eenen soldaet met tuyschen syn gelt ende kleederen te Parys hebbende verspeelt , heeft uyt gestoortheyt syn mes genomen ende gequerst het Beldt van Maria dat op sekeren hoeck van de straete stondt , uyt welcke wonde veel Bloets heeft gelopen , waerom hy door de handen van de Jultitie is aen eenen staek gebonden recht over dit Beldt , alwaer sijne tonge wat een' gloyende yser is doorboort , ende hy loo langh met roeden geslaegen , tot dat hy sijnen geest gaf .

In de Abdye van Doolen in Vranckryck bespotreden twee boose menschen eene vrouwe die voor het steene beldt van onse lieve Vrouwe haerte gebeden was stortende . Den eenen namp eenen steen ; ende worpende naer het beldt heeft de handt van't Kindeken Jesus gebroken , uyt de welcke terstont soo veel bloeds is gelopen , al oft de handt van eenen levenden mensch hadde afgesneden geweest . Maer sy en hebben de strafse niet ontgaen : want den eenen is terstont door ter aerde gevallen , den anderen is van den duvel beseten 's anderdaeghs gestorven . Naer dat'er

(a) Sies Bika , in den 45. Bissc. pag. 100.

vclc

vele gekomen waeren om dit wonder te aenschouwen, heeft het voorseyt beldt sijne kieederen genomen in het gesicht van alle die menschen ende gescheurt tot op de borste, willende doen blycken de groote injurie die haer ende haeren Sonc was aengedaen.

Leelt Surius A. 1551. den 14. Meert &c.

Ick hebbe noch vele duldanige exemplelen by de handt, maer om het niet langh te maecken kome tot ons voornemen.

Ick lese in de Historie van Portugael beschreyven van *Antonius Vasconcelous*, dat'er tot *Lisbon* in het ryk van Portugael cenen Priester misse las, in de Capelle van den *H. Rochus* int jaer 1599 ende onder het *H. Sacrificie* heeft hy gesien een belt van den *H. SEBASTIANUS* tegen over hem met overvloedigh sweat als begoten, soodat de druppelen op de aerde vielen. Hy door dit mirakel verstelt zynde, nam het gemelt beldt ende droegh het buyten de kercke voor het gesicht van alle het volck; het welck volck anders niet en konde dencken, als dat den *H. SEBASTIANUS* by Godt voor haer was biddende, want op dien tyt was de stadt met eene grouwelycke peste bevangen. Sommige namen doecken ende vaegden dit sweat af: ende siet wat wonders: alle de geïnfecteerde litmaeten de welcke van dese doecken geraeckt wierden, verkregen terstont haere volle gesontheyt: ende alle die hier quamen geloopen om dit te sien waeren van de sieckte bevryt, soodat'er niemand van dier uren af van de peste meer en stierf. Iac de klokken luyden van selfs sonder iemants

iemants toe-doen. Tot dancksegginge heeft het volck eene nieuwe kercke gebout ter eeren van den *H. SEBASTIANUS* op die plaets, op de welcke dit mirakel was geschiet, wiens miraculeus beldt noyt gesien en wort, ten zy op den dagh van den *H. SEBASTIANUS*: ende van den *H. Bartholomeus*, op welcke daegen het selve uytgestelt wort ende met eene magnifique Processie vereert.

Ick sluyte met het gene geschiet is in het jaer 1646. gelyck het selve te *Amsterdam* dat jaer gedruckt is by *Jan van Hiltien* den 3. Meert, den welcken daer by voeght, dat het hem van Brussel geschreven is op den 24. February 1646. (4) ende dat die van Brussel dit hebben uyt eenen brief van *Amiens* geschreven van den 18. February: de historie is dele. *In Valle Benedicta* in een landt-huys van het Clooster *Sagene* der ordre van *Pramontreij*; in het Bischedom van *Verven*, is een miraculeus Beldt van onse Lieve Vrouwe; tot het welck sulcken toeloop van volck is, dat'er in *Cappagnien* en *Lotharingen* geene steden en zyn, de welcke jaerlyckx niet dry oft vierhael eene Processie van 2000. menschen daer henen senden. Het is dan geschiet in het voorgemelijc jaer, dat het aensicht van dit beldt in de tegenwoordigheyt van dry hondert gheloofweerdiche getuyghen, bleek ende besweet is geworden, de oogen toe en open obende, het aensicht naer den hemel keerende, en daer naer merckelyck neyghende haer het kindeken dat sy op haeren sleincket arm hadde. Ten laesten soo riep al het volck: heringe

H

(a) Herdegom.

hertige moeder, bermhertigheyt; ende het belt; om dit volck te troosten, heeft het selve mey blyde ooghen aengesien, en het voorgaende coleur wederom gekregen. Welck mirakel den Bischof van Verdun heeft voor waerachtich ghekeurt.

Om achter te laeten andere vermaerde plaatzen, Parys, Trier en andere Cloosters, in welke sijne heylige Reliquien worden geviert, oft veel wel-daden van Godt voor de menschen heeft verkreghen; soo segge ick, dat geheel Duyflant ende Brabant door, onder soo veel duysende kercken qualyck een te vinden is, in de welcke niet eenen auuaer ofte beldt ter eeren van den H. SEBASTIANUS op gerecht is, ende dit besonderlyck om dat er qualyck eene plaatse te vinden is, die altemet sijnen bystant niet en heeft gevoocht.

AEN MERCKINGE.

Voorwaer, voorwaer ick segg et u : die in my geloofst, de wercken die ick doe, sal hy oock doen; en meerdere dan dese sal hy doen.

Christus by Joan.

I 4. I 2.

AEn de mirakelen, die naer het gemelt voordagen van CHRISTUS, soo dijkwils in de Roomscbe Kercke geschieden, en kunnen de ketters selyer niet twyffelen.

Het

Het is wel waer, dat de quaede en dolende dock wondere teekenen kunnen doen; want de selve die Moyses dede, hebben oock de Too-vetaers van Egypften gedaen, jaer de swerte konsten van dien vermaerde Simon, van den weleken in de wercken der Apostelen aet het 8. Cap. gehandelt wort, waeren soo wonderlyck; dat het volck van Samarien van hem seyde: *dise is de kracht Godt die men groot noemt.* Den Salich-maecker hadde by Mattheus voorseydt: (a) daer sullen opstaen valsche Christenen ende valsche Propheten, ende sy sullen groote teekenen ende wonderen uitroeken geven, ende den Apostel getuyght, dat de komste van Antechrist sal wesen in alle leugenaar-tiche kracht ende teekenen, ende wonderlyckheden: (b) maer dese zyn bedriegeryen van den duyvel, die eer te wonderre wecken van Godt almachtigh? dese zyn naturellyck, die boven-natueralleyck: dese hebben geene gestaedigheyt; die blyven duerten in dese valsche soeckt men sijn yghen baet ende gloorie, in die waerachtige vluchten de ydelheyd. Dese laeten den mensch verstoort in sijne sonden; die leyden hem tot den hemel en vetechnighen hem niet Godt: dese kunnen staen niet een valsche gheloof, die kunnen niet geschieden als niet bevestinghe van het waerachtigh.

Waerom en geschieden nu soo veel mirakelen niet gelyck ten tyde van den H. SEBASTIANUS oft in de voorige tyden? om dielswille dat er haer vast geloof niet en is, gelyck in de vorigne tyden: en eer dat de weirelt geloofde, waeren

H 2

sy

(a) C. 24. 24. (b) 2. Thes. 2. 1. 2. 3. 4.

sy noodtsaeckelyck, op dat de wcirelt soude gelooven, en tot baystinge van ons geloof en komen sy op den daghi van heden noch niet te onbreken. Soo dat wy met *Richardus Victorinus* mogen seggen; (a) o Godt, is't dat wy in ons ghehoofdolen, hebt gy ons bedrogen: want dit is niet soodanige mirakelen hevestight, datse van niemand als van u konde geschieden.

Schoon zyn de woorden die ons *Picus Mirandulanus* gheeft; " het is een groote dwaesheit, keght hy, niet te gelooven aen het Evangelie, wiens waerheydt het bloet der martelaeren ondervergekeert, de Apostels hebben overgelevert, de menigh vuldige mirakelen getuyghen, de reden hevestight, alle elementen uytsprekken, de eygelycks bekennen; maer het is een veel grooter dwaesheit, niet te twyffelen aen de waerheydt van het Evangelie, nochtans soo te leven, oft gy sen sijne valscheyt niet en twyffelde.

Den *H. Augustinus* (b) gevoelt dat het bynaer onmoghelyck is, dat iemant quaelyck sal leven dij welkome te gelooven; dit heeft in onsen *H. Sebastianus* en sijne nieuw-bekeerde alte klaerelijck gebleken. Iets luyte dan dit tweede deel, en segge van hem het selve daeg den *H. Chrysostomus* van den *H. Irenaeus* seyde; " dat onsen desen Heylighen dikwils besoecken, sijn grafecren ende met groot betrouwien sijne Reliquien aenraecken, op dat si wy daer door schone segeningen van Godt mogen verwerven.

TWEE-

(a) *L. de Trijn: Cap. 2. (b) Serm: 237. de temp,*

TWEDE DEEL.

DEN EDELEN RIDDER EN H. MARTELAER.

SEBASTIANUS

VERHEFT

In sijne oude, groote, ende Edele Hand-boe ghe Gulde.

Alwaer ghehandelt wort van den oorspronck, naem, plicht, staet, tabbaarden, wapen, breuke &c. der selve Gulde.

*G*ij zyt een uytverkoren geslacht, een Kenincklyck priesterdom, een Heylich volck, een aengewonen volck. *I. Petri. 2. 9.*

I. HOOFT-STUCK

Van den oorspronck der Gulde.

A Engesien men op twee verscheide manieren geboren wort, te weten naer het vleesch, ende naer den geest: soo synder oock twee sorten van broeders, te weten geestelycke en vleeschelycke. De geestelijcke zyn alle Christenen geloovige in het H. Doopsel wedergeboren. En gelijck de broeders naer het vleesch gemynschap hebben in de nature en vaderlyck broef-deel, alsoo van gelijcken de geestelijcke broeders

ders hebben gemeynschap in de gracie, ende verwachten het erf-deel der eeuwige saligheyt in het Hemels vaderlant.

Al hoe wel op dese maniere onder alle Christenen een gemeyn broederschap is: niet tegenstaende wort dickywils het broederschap meer in het besonder genomen, te weten voor sekere ge-loovige, die een besondere gemeynschap met mal-kanderen zyn hebbende: dusdane zyn die broeders die gemynelijck Gulde-broeders ghenoemt worden, van welcker instellinge ende naem wygaen handelen.

Als ick ondērsoecke den oorspronck der *Gulde*, soo bemercke ick eerst met den Edelen Heere *van Spoelbergh* eertyds over Coninck-stavel van den Edelen Handt-boge binnen de Stadt *Loven*, ende andere schryvers, dat eertyds de Hertogen van Brabant, geene andere volckeren en ghebruykten tot den oorloghe, dan haer eygene ingefetenen: in't gebruyck zynde dat men lichten uyt alle steden en dorpen too vele mannen als de Swaerte van den oorloghe was versoeckende; die al-te-mael met bogen, pylen en schilden waren gewapent, hebbende hunne Capiteynen ende bannier-dragers, waer door men elck quartier was kenne[n]de.

Daer naer heeft men begonst oock uytlanders in dienst te nemen, de inlanders contribuerende tot onderstant van dese vremde soldaeten.

Ten tyde van vrede wast een gebruyck dat de borgers hun oeffenden met het schieten der pylen, om alsoo hun bequaem te maecken tot den oorloghe,

oorloghe, oprichtende tot dien eynde twee bēgen met Witten daer op, waer de steden de plaetse vergunden, van de welcke sy noch in't ghebruyck zyn.

De Hertogen en steden siende dat sulcke oefeninge seer was streckende tot landts bescherminge, hebben ten versoecke van alſulcke vrome borgers, ingestelt gesworen broederschappen van uygelesen mannen, van goede naemmen, faemmen ende kloeckmoedigheden; ende die genoemt erf-schutters, op sekere conditien, poincten ende vryheden, de welcke uyt soo een groote menicheit der menichen, maer en waeren 40. in't getal, die daer naer vermeeerdert zyn tot 60.

II. HOOFT-STUCK

Van den naem *Gulde* en haere plicht.

Gilde oft *Gulde*, soo geleyt naer den eersten naem, om de eerbaerheit, miltheit ende goede manieren, met de welcke verciert moeten zyn, die in de selve haere naemmen willen geven; ofte wel naer den tweeden, om haer gulde, dat is onberispelyck leven. Want is t laecken sy door haer eygen, ofte door haerouders schult cene quaede fame hebben ofte krygen; als onweerdigh een soo Edele geselschap, worden haere naemmen uyt den naem-register der broeders getrocken, ende onder de selve niet meer gerekent.

Soo dat Jacob van Oudenhoven in sijn beschryvinge van 't Hertogen-bosch bekent, (a) dat aldaer onder de schutters waren, soo goede wetten, wesen en zeden, dat daer uyt ontstont dit spreckwoort: *Heus heyt hoort den Boogaert toe*, ende waren daerom oock van groote ende kleyne bemint.

Maer my dunckt dat dese naemēn *Gilde* ofte *Gulde* beter spruyten uyt den eedt die ghegaen wort van die in de selve geschreven worden; al ofte ick soude seggen *Gebulde broeders*, dat is met eedt verbonden. Hierom seghtmen dat de Hertoghen, op den dagh op den welcken sy het landt verkrygende haerē eedt doen, *Gebulde* worden.

In't Walf-lant hietmen de *Gulden Les Sermens* dat is ge-eeden: op andere plaetsen, als in *Hengouw* hebben den naem van *Les Archers*, dat is Bogen-schutters, welcken naem nu is voerende de Compagnie, die den persoon van den Hertoghe is bewaerende. soo dat uyt dit walf-woort is te speuren dat de *Gulden* eertyts oock de gaerde van den Hertoghe geweest zyn, die synen persoon allecnelijk betrouwrt was ten tyde van oorloge.

Den naem van *Boge* komt van boogen, ende men meynt dat den Hant-boge is het alderoutste oorlogs instrument, den Voet-boge opgekomen zijnde om de vesten van de steden te bewaeren.

Dese Gulde-broeders en moeten niet alleen landts-beschermers, maer oock kerck-beschermers

(a) Pag: 136.

mers-wesen, besonderlyck die van den Handt-boge Gulde zijn; want gelijck haerē Patroon den H. SEBASTIANUS in die alderbitterste vervolgingeder Christenen, door de Keyfers Diocletianus ende Maximianus, dien grooten roem titel van *Beschermers der H. Kercke* heeft gedragen; soo moeten sy waerachtige schutters wesen, dat is alle ongelyck van de waere religie, goede manieren, ende haere vesten schutten. Daerom kommen sy in de Processien met haere wapenen, om te betoonen dat sy dagh ende nacht gereet zyn haer bloet soo wel voor den Autaer, als voor het Vaderlant te vergieten.

Hierom heeft *Philippus den II. Koninck van Spagnien*, en de Heeren van dese Nederlanden A. 1575 een de Hant-boge-gulde van de Stadt *Afzelen* voorgescreven desen naervolgenden Eedt.

„ Ick sweere by Godt almachtigh, den Vader, den Sone, ende den Heylichen Geest, ende opt Cruyle dat ick raecke met mijne handt, dat „ ick ben van de ghemeyschap van de Heyli- „ ghe Catholijcke, Apostolijcke, ende Room- „ sche Kercke, geen deel hebbende met eenige „ secten, ofte ketteryen, de welcke ick sal we- „ derstaen, alsoo veel als in my is, ende en sal „ niet toelaeten dat eenighe lullen volghen de „ voorseyde secten ende ketteryen, ende sal met „ alle mijnen macht behulpelijck wesen de voorsey- „ de Kercke ende dienaers van dien, ende om „ voldoen den dienst daer ick toe gekosen ben, „ te weten te wesen eenen ghesworen Archier „ oft Guldebroeder, ick sal my daer inne wel ge- „ troue,

„touwelyck governeren. Eerst ick sweere goedt
 „ende getrouw te wesen den Koninck onsen Hee-
 „re als Heere van Mechelen, aen de voorseyde
 „stadt ende die te helpen preserveren ende be-
 „waeren tegen alle vyanden van Syne Majesteyt;
 „de voorseyde Catholijcke religie ende gemeyn-
 „welvaert: den Schouteth, Borgheemelers en-
 „de andere, jegelyck van de Weth respective-
 „lijck, midsgaders mijnen Hooftman, onder-
 „Hooftman, Dekens, Gesworne ende Gesellen
 „vanden handt-boge van de voorleyde stadt te we-
 „sen goedt ende getrouw, ende onderdaenigh
 „een jeghelyck van hun, ende verhoeden van
 „schaede. Ick sal altydt gereet ende ghewilligh
 „wesen alle bevelen die de Borgemeesters een
 „van hun, oft den voorseyden Hooftman in
 „hunnen naem ende van weghen sijne Majesteyt
 „ende de voorseyde stadt sullen doen, sal de
 „selve ghetrouwelijck ende naer mijn vermo-
 „ghen ende macht sonder eenighe contradicctie
 „voldoen ende volbrenghen, ende en sal het sel-
 „ve niet laeten, noch om maeschap, affectie,
 „dissimulatie, praeminentie, oft om eenigh re-
 „speckt, noch om vrees van der doot. Alsoo
 „helpe my Godt ende alle sijne Heylighen ende
 „den Edelen Ridder S. SEBASTIANUS.

Vriendt Gods SEBASTIAEN, die hebti uw bloet vergoten
 Als u een vreden pyl het lichaem heeft doorschoten
 Midis uw manhaftigh berti kost nimmermeer bevroen
 Dat het sou offerand aan vremde Goden doen,

Zit haer tot een Patroon en voorspraek by den Heeren
 Die in uw broederschap den soeten eet besweeren,
 En dat haer oeffening van boogh en pyl te saem
 Zy tot Gods meerder eer, en lof van uwven naem.

III. HOOFT-STUCK

Van de oude Schiet-spelen.

DE Gulden schoten jaerlijckx den vogel-
 gaey oft Papegaey, soo sy hem hieten.
 De oeffeninge met den colve, ende van
 den vogel te schieten heeft geweest van den ty-
 de van Aeneas, (a) is't saecken wy den vermae-
 den Poëet Virgilius gelooven.

Daer naer is't geschiet dat die kloekste schut-
 ters van steden en dorpen malcanderen beriepen
 ten Reborcken, Schiet-spelen, Haec-spelen, olte
 Haec-juwelen, ende ten Lant-juwelen, ende hin-
 gen alsdan op eenige kostlycke prysen, oprech-
 tende eenen maeltydt voor die van buyten qua-
 men; maer buyten peryckel van eenigen over-
 daet: want sy wisten (b) dat het eene fortigheyt
 is te mynen, dat de heyligen met dronckenschap-
 pen worden ge-eert, de welcke door veel va-
 stens haere Heyligheyt hebben becomen; sy wi-
 sten (c) dat de dronckenschap is den oorspronck
 van alle quaet, een vrywillige fortigheyt,
 verlies van eere en faem, van gelt en goet, van
 dien kostelijken tijdt, van suyverheit ende een-
 drach-

drachtigheyt ; met een woort , leker verderf van ziel ende lichaem , maer sy dronken alleen so veel den noodt ofte eerbaerheyt verheyste. Gesontheden en mochten daer niet worden genoemt , als een matighe , te weten het welvaeren van de *Gulde*. Sy wisten wat Ouwenius singht.

*Hoe meer gesantheit dat gy sijpt ,
Hoe meer de kranckheit in u sijpt ;
Want gesantheit niet bestaat ,
In veel dranck noch overdaet.*

Jae om alle occasien af te snyden , in het privilege van Hertogh Jan , gegeven int jaer 1327 staet : dat die Vorsters , noch der Gulden Knappen geen taverne , op merckelijcke pene , en mogen houden .

Een exemplel ofte twee deler oude Schiet-spielen en by een komste der Guldens brenge hier voor den dagh uyt eene oude geschreven Chroniche van Antwerpen , ende verscheyde andere schriften .

1498. Waest groot Schiet-spel tot Gende van den Voet-boge , daer den ouden Voet-boge van Antwerpen inne quam in de cruysdaghen met ses hondert peerden , ende vier-hondert waeghens met root laken op stroo bedeckt , welck laken men tot Gende al om Godtswille gaf aen den armen . Het getal der schutters was int innekomen achten-hondert en vyftigh .

1500. Den 2. Augusti was een Schiet-spel binnen Brussel , tot het welcke 36. kamers van schutters vergaderd waeren .

1501. In de eerste weke van Mey hielmen tot Antwerpen dat Schiet-spel van het Lant-juweel van den Hant-boge van alle steden ende vryheden in Brabant , daer die van Lier en Turnhout hadden den hoogsten prys .

1534. In Junio was tot Mechelen het Schiet-spel van't Lant-juweel van den jongen Voet-boge , daer den ouden Voet-boge van Antwerpen den hoogsten prys hadde van't schoonste innecomen ; want alle die natien meest trocken int root Hat-me-syn-fluweel en Syde-saty ; noch hadden sy den derden prys met schieten ; noch hadden sy het hoogste vieren , want haerewier-pannen branden dagh ende nacht 't heel Schiet-spel ; noch hadden sy den oppersten prys met den batemantene te spelen ; als oock van't meeste witten te schieten met eenen pyl van eenen schutter ; item van den schoonsten staet te houden : in somma den ouden Voet-boge hadde gewonnen 13 silvere Schaelen .

Naer dit Schiet-spel is oock uyt Brussel als Koninginne der schutteren met haer volck geroepen en getrocknen Vrouwe Maria Gouvernante deser Nederlanden met een-en-vyftigh andere Guldens , soo van steden als vryheden : op welck Lant-juweel die van Rotselaer hebben bekomen den eersten prys .

Alsoo de schutters deden , soo deden oock de Gilden ofte Cameren van Rethorycke , dat iste seggen Redenrycke , voorstellende prysen die op eenighe vragen de beste antwoorde ofte resolutie konden gheven ; alsoo dat oock de oude Herto-

gen van Borgonnien ende Brabant dickmaels gebruyckten dese Gilden om dusdanige verholen vragen voor te stellen. Welcke questien moesten Rethorickelyck beantwoort worden in een spel van seker getelde regulen ofte retarynen, met veel andere wetten : alles dienende tot eerbaere recreatien.

Als by exemplel, die Gildens oft Cameren van Rethorycke, genoemt de Fonteynisten van Gendt, by octroye van den Keyser Carolus hebben 1539. een caerte uytgesonden aen haer gebuer-steden, op dese vraege: *welcken troost den stervenden mensch den grootsten is?* Om welcke questie te onbinden, zyn daer van verscheyde plaetsen 19. Cameren met grooten triumphē ten voorschyn gekomen die elck met een spel van sinnen haere resolutie verthoopt hebben op eenen schoonen theater, alwaer die van Antwerpen den opper-prys wonden, bewesen hebbende, *de verrienenisse des vleesch, den stervenden mensch den grootsten troost te zyn.* Verthoopt hebbende Christi lyden, doot ende verrysen, en wonnen vier silvere Stoopen wegen de 9. marck trois gewicht. Die van Winocxberge hadden den 2. prys; betoonende den grootsten troost te bestaen in een betrouwien op Christo, en sijnen Geest ons gegeven.

Diergelycke caerte heeft de Camer der Violieren van Antwerpen, als die tot Gendt den hoogsten prys gewonnen hadden, uytgesonden in haer omliggende steden 1561. te compareren den 3. Augusti op de vraege: *wat den mensch aldermeest tot sonste verweckt?* Daer waeren niet alleen prysen gestelt

gestelt voor die hier van konde de beste solutie geven, oock verscheyde andere prysen, als die triumphanst, schoonst en figuereleyckste incomen souden, met het meeste volck, oock die figuerelyckste en zedelijckste incommende beduyde. *Hoe daimen uit jonsje sal versamen, en minnelyck scheyden:* ten vierden, wie sijn devyle ofte blaesoen het konstighste presenteerde, ten vyfden, wie schoonste ende solemneleyckste den kerck-ganck doen soude; ten sesden, wie schoonste en triumphanste soude vieren met alderhande soorte van vieren, schepen, peck-tonnen branden, vierpylen, tortsen, lanternen, vierpannen &c. ten evensten, wie het fraeyste esbarement ofte comedie soude spelen; ten achsten wie in sijne prologe des spels van sinne alderbest verthoonen soude *hoe parbaarlijck sijn coglieden die rechtveerdelyck handelen:* ten negenstein wie het onnooselyckste ende belachelyckste konde met woorden ofte wercken den lot maecken, sonder schimp ofte oncerbaerheyt; waer in dat wonderlycke, subtile, en geleerde kluchten betoont warden, en meet andere prysen.

Op dese uyt-gelonden Caerte ofte Lant-juwel, zyn den 3. Augusti 1561. Antwerpen verschenen 14. Cameren van Rethorycke uyt verscheyde steden en vrybeden van Brabant. De Camer van Mariengansken van Brussel quamp in sterck 300. en veertig te peerde, al gekleet in rode Carmoisine, Fluweel en Zyde, lange casacken, op sijnen Pelacks, geboort met silvere paslementen, rode hoeden gemaect op't fatloen van anticksche Hellenen

metten, haer Wambassen, pluymagien ende Leeri. Ijns waren wit: ly waren gegort mit eenen gordel seer curieuselyck gevlochten van goude Touque, van vierderlye coleuren geel, root, blau en wit. Sy hadden seven oude speele-wagens, lustelijck toegerust met verscheyde personasien, die van binnen behendelyck werden gedraghen. Noch 78. schoone gemyne wagens met tortsen, al overdeckt met root laecken; met wit gestreept en geboort, alle de wagen-lieden hadden roode mantels, en op dese wagens saeten diversche personagien, presenterende veelderley schoone oude figuren, wiens beduydinge was, *hoe datmen uyt Jonsten jal versamen, en vryndelyck scheiden.*

Van Mechelen quamp de Camer van Pioene, met 326. te peerde, gekleet in rocken van fijn incanaet itamet, geboort met goude paslementen, en roode hoeden; haer wambassen, causen en pluymagien waeren geel, de crantsen gout, swaerte leerskens. Dese hadden 7. oude speel-wagens seer konstigh toegemaect, met personagien: en hadden noch 16. wagens; fraey, boven vierkantigh, overdeckt met root laecken, elck verciert met 8. schoone blaſoēnen; en twee Gildebroeders daer in sittende met tortsen, en achter twee vier-pannen. Op dierghelycke manieren zijn de andere cameren ingekomen. Die van Brussel hadden den oppersten prys van het schoonste inkommen, en de Camer genaemt de Roose tot Loven hadde den eersten prys op de vraegh: *welck den mensch heeft tot konste verweckt?* Met de antwoort, *Lof, cere, ende prys.*

1562. Op den 9. Aug. hebben die van Rotselaer, binnen het selve dorp opgericht het *Lantjuweel*, alwaer onder veel andere Guldens, die van S. Joris binnien Brussel met eene magnifiecke equipagie gevonden warden, en behaelden eenen treffelycken prys.

1565. Heett dese selve Gulde, voor dobbelen Goninck hebbende Guiliam van Nassau, gehouden een costelyck *Lantjuweel* ende opgestelt seer schoone prysen, waer toe verscheyde steden, vryheden en dorpen geroepen zyn.

1599. Den 2. Juny geschiede het *Schiel-spel* van de selve Gulde binnien Brussel, tot het welck veel lief-hebbers uyt heel Brabant quaemien.

Diergelycke meer geschiede ten tyde van vrede in de andere steden en gemeynten, in alle deugtende eerbaerheyt, met groote pracht en triumphhe, wesende een teeken van liefde en eenigheyt onder malkanderen.

IV. HOOFT-STUCK.

Staet des Handt-bogs Gulde binnien Loven.

Dese Gulde heeft van die den yogek afschiet haren Koninck; waer toe ly kiesen eenen Over-koninck-slavel. Welck woort van de Fransche taelle is genomen, en is geseggen, den genc die den staet van den Koninck gade-

gade-slaet ; welck waort de Franssen hebben ont-a
leent van de Hoogh-duytsche natie , by de welc-
ke beteekent Koninckx-stapel soo veel als Ko-
ninckx-steune.

Eenige Fransche historien verhaelen dat Chil-
debertus Koninck van Vranckryck , die stierf
549. den eersten geweest is die de Officiers van
Constabels , Cancelliers , Admirals ende de mee-
sters van schutters heeft ingestelt.

Anders seggen dat de intellinge van Koninck-
stabels van Vranckeryck is geschiet by eenen Hu-
go Capet , &c.

Wat het is ofte niet , het hooft deser Gulde
is den Koninck ; hem volghet den Over-koninck-sla-
vel met het over-Regement : daer naer volgt den On-
der-koninck-slael met het Onder-Regement ; te
weten met twee Dekens , twee Capel-meesters ,
den Capiteyn ende Alferis met twee Serganten
als oock de vier Oudermanns , welcke dienen voor
Raetsmans , die altyt blyven met den Capiteyn ,
Alferis ende Serganten , de rest is veranderlyck.

Tot de regeringe en mogen geene uytlanders
ofte afgeboornen gekosen worden , door dien dat
dit Regiment vonyssen wylt , ende dat volgens
die blyde incomste des lants blyckt , dat niemand
in Brabant vonissen en magh wysen , dan die
geboren Brabanders zyn.

Hier Officie van Over-koninck-slael is , te be-
lasten aen den Onder-koninck-slael van de Gulde
te doen vergaederen om eenige propisitien uyt
den naem van den Koninck te doen aen de Gul-
de-broeders ; ende dat er over de resolutie van een
igelyck

igelyck t'onttangen , die welcke den Gressier dan
is registerende ; die van het Regement hebben
in alle resolutien dubbel voysen . De Dekens zyn
de Rentmeesters van de Gulde . &c.

V. HOOFT-TUCK

Den staet van den Hant-boge bin-
nen Mechelen.

DEn Over-hoofiman is het hooft van den
selven ; wiens bedieninge van alle tyden soo
groot is geacht geweest , dat oock Personagien
van seer hoogen Edeldom , voor eene
sonderlinge cere gehouden hebben daer toe ver-
kosen te zyn . Uyt het seer doorluchtigh huys der
Meroden alleen , hebbender met glorie dit ampt
bekleedt , ende nu bekleet met groten lof het
selve den seer Edelen en Doorluchtighen Hee-
re JAN MICHEL LOQUET Riddere , Burghrae-
ve van Hombeek in Brabant , Heere van Imple ,
Broeck &c. Mestre de Camp van een Regement
in dienst van Syne Keyserlycke Majesteyt , Com-
mandant ende Surintendant der Stadt ende Pro-
vincie van Mechelen , mitsgaders Opper-Schauf-
eth der selve , aen wie Godt vele en goede me-
dere glorie des Keyzers .

Den

(132)

Den eersten persoon naer den Chef, is dese
Sel's Stadhouder, gemynelijck Onder-hoofst man
genaemt, aen wiens beleyt den welstant der Gul-
de voor het meestendeel is hangende, en is den
bewaerde der archiven.

Dese twee Officiers zyn perpetueel, en worden
byde genoemt door de Guldebroeders, en by den
Schouteth ende Weih bevestight, ingevolgen
de ordonantien van Carel den Stouter 1474 den
15. Meert, het ghene bevestight Philippus den
II. Coninck van Spagnien Anno 1575. Tot dese
worden gevoeght vier Dekens, waer van twec
jaerlyckx worden gecosen, de vorige twee heb-
bende de administratie voor dat jaer, van de
middelen en innecomnen der Gulde, besorghen
de maelyden en doen de reparatien.

Den Coninck, als daer eenen is, wort de eere
gegeven der eerste plaetsie, oock voor den Over-
hoofstman, hy is sonder bedieninge, dan komt in
de Regeringe.

Het recht van dese boven-gescreven perso-
nen ter camere te beroepen, is alleen aen den
Over-hoofstman, en by sijn ordre ofte afwelech-
teyt aen sijnen Stadhouder.

Boven de Officieren hier boven geroert, heeft
dese Gulde noch haeren Alphéris oft Vendrich,
benetens twee Sergianten, en twee Capel-mee-
sters, die haere bedieningen hebben, maer comen
in de Regeringe niet.

De Stadt van Mechelen is verdeylt in vyf ver-
scheide weycken, daer van ider is schuylende
onder een van de vyf Guldens der Stadt.

Dese

(133)

Dese Gulde heeft oock verscheide uyt den
eersten Edeldom der Stadt, als oock eenige
Rechts-geleerden, onder den titel van *Over-de-
kens*, sy en hebben geene bedieninge, maer zijn
alleenlyck beschermers der selve Gulde.

Sy heeft oock haeren Canonick, die altydt is
eenen uyt de groote Canonicken der Metropoli-
tane aldaer. Hy heeft het gebruyck van de Ca-
pelle der Gulde in de selve Kercke, hy komt
tot alle haere vergaderingen. Daer van is te-
genwoordigh den leer Eerw. en Hooghgeleer-
den Heere SEBASTIANUS VANDEN CRUYS Ca-
nonick Graduat, Landt-deken van het lant en
district van Mechelen &c. den welcken my be-
sonderlyck aengewackert heeft om dit boecxken
in druck te laeten komen.

Onder dese is den Capellaen der Gulde, den
welcken haere kerckelycke diensten is doende.
Ende in de macltyden is zegedende en danck-
segghende.

Den staet van de andere Guldens van den
Edelen Handt-boge van S. SEBASTIAEN, komt
by naer met een van dese twee over-een, waer-
om niet voorders van den selven sal spreken.

VI.

VI. HOOFT-STUCK.

Oorspronck van des Coninckx Breucke, en in wat weerde de Princen van het landt de Guldens hebben gehouden.

1429. **H**eest Philippus Hertoge van Brabant ingestelt het seer Edel Broeder-schap van de Ridders van d'orde des *Gulde-vlies*, tot een getal van 25. daer naer van 31. ende die uytgeslocht uyt de cloeckste helden die ly hadde van den Adel onder syne onderdaenen, hun gevende eenen regel en vels privilegien, als oock te dragen aen den hals in openbaere feestdaghen het *Gulde-vlies*, en dat om te geven een spore aen alle andere van den Adel om hun getrouwelyck en vromelyck te dragen in alle occasien, ten eynde sy souden mogen komen in plaatse yan dij van dat Broderschap alsterven.

Naer dit exemplē hebben de Hertogen van dese landen t'sedert oock toeghelaeten aen de gene die Coninck van eene *Gulde* door het af-schieten van den vogel souden worden, dat sy van gelycken op hooge feestdaegen een *Vlies* sou-souden mogen dragen aen den hals, het welck sy de *Bryecke* oft *Breucke* zyn noemende, behalven dat

dat onder aen de *Breucke* niet en magh hangen het goude Rams-vel, maer wel haeren patroon oft ier anders. Hier is te bemerken dat de *Breucke* van de *Handt-boge-gulde* is van het selve maecksel, gelyck het *Gulde-vlies*. te weten van vier keyen ende vier stael-yser, vlammen van hun ghevende; van welck satsoen de Breucken van ander Gulden niet en zyn.

Hier uyt blyckt in wat weerde dat onse Hertogen de Gulde aliyt hebben gehouden, ende noch zyn houdende, de selve met haere presentie vereerende als sy den vogel schieten, selver schieten mede, en daer den Hertogh absent is, schiet naer den vogel den Officier der placele drymael in sijnē naem.

Ick lese in een oude geschreven Chronycke van Antwerpen dat int jaer 1413. den Hertoge Antonius aldaer schoot den Papegay, en hadde beyde syne Sonnen Jan ende Philippus metter handt, die mede schooten, den Hertoghe ginck met de schutters eten op de groote merckt in den Arent, waer was de schutters camer.

1422. Schoot Hertogh Jan tot Antwerpen den Papegay af van den ouden *Voet-boge-gulde*: hierom bedreef men aldaer groote feest, onde den Hertogh betaelde den *Gulden Maeltydt*, daer aldoen verteir was 24. Lovenche Peeters, waer af elcken Peeter dede 18. st. Brabants. Dese gaf den Hertogh die *Gulden* van den ouden *Cruys-boge* tot Antwerpen, ten eeuwigen daghe. Dit moet den Marck-Grave aldaer Jaerlyck betachten, (a) (alsoo lange, als schaepken gras oten sal) (2) Het zyn de zuorden van de gifte

sal noch loo schonck hy die *Gulde* schoone Pri-
vilegien , ende eenen vergulden Cop , groot en-
de costelyck daer sijnen naem op stont , desen
cop verbrande int jaer 1576. doen de Spaen-
sche der *Gulden Huys* aenstaken in de Spaensche
furie.

De volgende Heeren zyn bynaer altemaal in
de Princelycke Stadt van Brussel Coninghen
der *Gulden* geweest.

1466. Carolus den stouten Hertoge van Bra-
bant.

1476. Joannes van Burgundien Bisshop van
Camerick.

1496. I. Mey Philippus Aerts-hertoghe schiet
tot Maestricht met de borgers den vogel ende
wort Coninck van de *Gulde*, aan de selve sijnc
militheit bewyfende.

1510. Maximilianus Rooms Keyler.

1512. Heeft den Prince Carolus , 12. Jaeren
oudtzynde , van de *Gulde* Coninck geweest.

1514. Ludovicus van Luxenburgh , Grav^e
van Ligny.

1515. Philippus van Cleve Heere van Ra-
vestyn.

1516. Grav^e Henderick van Nassau.

1518. En daer ontrent heeft Vrouwe Mar-
gareta van Oostenryck twee keeren den vogel af-
gechoten.

1525. Philippus Lalain Heere van Hoogstraeten.

1527. Erardus Cardinael en Bisshop van Luyck.

1528. Heeft dit gedaen den Heere van Monfort.

1533. Als oock Robertus Croy Hertoge en-
de Bisshop van Cameryck.

1534. Den 23. April Vrouwe Maria van Oo-
stenryck Gouvernante deser Nederlanden , is be-
neffens andere Edel-lieden geroepen tot den vo-
gel-scheut , en ty is tot groote vreugt van de
Stadt Brussel Coninginne geworden ; aan de Gul-
de vereerende rycke giften.

1. Ick lese in de beschryvinge van 's Hertogen-
bosch , dat int selve jaer Floris van Egmont
Heere van Iselsteyn de schutters soo ghemeen
was , dat hy op S. Annen-dag de Papegay van de
schutters met'er handt afschoot.

1538. Carolus Hannart Burg-Grave van Brussel,
Bander-heere van Liede-kercke , was Coninck.

1540. Maximiliaen van Egmont , Grave van
Buren , Stadthouder van Vrieslant.

1551. Lamoral Grave van Egmont &c.

1557. Haere Majesteyt Philippus II. door Ca-
rolus Croy Hertoge van Aerschot.

1558. Philippus Croy Hertoge van Aerschot ,
Prins van Chimay.

1559 Lamoral den tweeden Grave van Egmont.

1564. Heeft Coninck geweest Guilielmus van
Nassau Prince van Oragnien.

1564. Heeft Guiliam van Nassau , oustien
Sone van Guiliam Grave van Nassau , en van
Vrouwe Juliane Dochter van den Grave van Stol-
bourgh Prince van Oragnien , met den eersten
schot den vogel tot Brussel afgelchoten.

1565. Heeft den selven Prins den vogel we-
gen doen vallen.

1569. Heeft den selven Prince van Oragnie
Coninck geweest.

1576. Carolus Grave van Arenbergh Bander
Heere van Sevenberghen.

Den Doorluchtigen en vromen Vorst niet alleen in den Westen, maer oock in den Oosten wyd-roemigh bekent, Don Jan van Oostenryck, Gouverneur deser Nederlanden, wetende dat den stercksten steun-stock van een ryck is de liefde der onderdaenen, en dat de grootste trēckplaester van haere liefde, is met liefde te voorcomen, heeft sigh in de vergaderingen der *Guldens* gemeynelyck seer vrindelyck laeten vinden, en in het eerste jaer van syne komste binnen Brabant, 1577. het laeste van sijn leven heeft selver tot Loyen den Papegaeuy afgeschoten, ende grote feeste gehouden, met alle bleeftheyt de Gulde-broeders handelende, waer door hy de ghemoederen der Nederlanders heeft gewonnen.

1578. Was Koninck Philippus Grave van Egmont.

1583. Carolus Grave van Arenbergh.

1590. Antonius de Rubempre, Heere van Vertain.

1592. Petrus Ernestus Grave van Mansveldt.

1593. Franciscus Lorheringhe.

1595. Den Grave van Fontes Gouverneur en de Capiteyn Generael.

1598. Den Grave Peeter Ernest van Mansveldt.

1599. Franciscus van Lotheringhe.

1607. Ludovicus de Velasco, Gravc van Salazar,

1615. Het selve heeft tot groote vreught van alle haere onderdaenen gedaen, met den Cruysboge op de Savel-kercke, de Doorluchtighe Infante Isabella, waerom sy tot eeuwige vreughtreecken groote giften heeft achtergelaten, ende onder andere de 25000 gul. die de Stadt van Brussel haer doen hadde vereert, heeft sy tot eene eeuwige rente op de goedeuren van den Hertoge van Brabant uytgeset; op conditie, dat de selve sal jaerlyck uytgedeylt worden aen les eerlycke dochters, de welcke twee jaeren vervolgens (twelf zynder alle jaeren) het belt van onse L. Vrouwe van den Savel in de Processie met hangenden hary, lange witte ende blauwe kleederen, den 2. Sinxen-dagh fullen hebben vergeschapt, wanneer sy krygen 25. gul. en als sy tot staet komen de andere 275.

1627. Nicolaus de Montmorency, Burg-Grave van Ayre was doort affichten van den vogel Coninck.

1643. Albertus de Croy en Arenberghe Prince van Chimay.

1649. Sync Hoogheyt den Hertogh van Loosynen.

1651. Den Aerts-hertoghe Leopoldus Gouverneur ende Capiteyn Generael deser Nederlanden.

Om het cort te maecken.
1698. Syn Ceuryvorstelycke Hoogheyt Maxamiliaen Emanuël van Beyeren &c. heeft in de Coloveniers Gulde den vogel atgeschoten tot groote blyschap van alle de Borgers van Brussel;

sel , die hem seer beminden : aen de welcke hy
sijne groote miltheyt heeft bewesen.

VII. HOOFT-STUCK

Waerom die Gulde-broeders Tabbaerden dragen.

Het dragen van de Lake tabbaerts op solemnele feestdagen , too van de Stadt , als van de Gulde (behalven als sy in hunne wapenen moeten trekken) is hun oudt overleedt , ghelyck ons die oude schilderyen leeren .

Hier voormaels moest elcken *Gulde-broeder* dry lakene Tabbaerden met de Bonetten naer adventtant hebben , met bont gevoedert . Den rooden was den principaelsten , waer mede sy de Hertogeninhaelden &c. Met den Violetten ofte Purperen vereerden sy de Processien ; den swerten gebruyckten sy op de uytvaerden .

Door de langh-durige oorlogen en quaede tyden dese Tabbaerden versleten ende verwoest zynde , is int jaer 1599. als Aerts-hertogh Albertus met Isabella het landt souden ontfangen , gestelt dat ider *Gulde-broeder* soude eenen swerten laken Tabbaert met swert satyn gevoedert doen maecken om de Hertogen in te haelen , welcke Tabbaerts sy nu blyven dragen .

Her dragen van roode laeckens Tabbaerts was eertyds

eertyds een groot privilegie voor een Gulde , om dat het selve een seer Edel couleur was , het welck de Hertogen op solemnele feestdaeghen waeren gebruyckende , mede de Heeren van het *Gulde-vlies* , als oock de Raets-heeren als sy vonnissen uytpraekken .

De twee vergulde Paruren die de *Gulde-broeders* op de bouffen van haere hangende mouwen zyn dragende , zyn dienende tot een tecken , waer uyt men kennen soude de Broeders van elcke *Gulde* : want op elcke Parure staet den Patroon van elcke *Gulde* , haere Boghen ende Pylen daer oock aenhangende , soo dat Parure comt van *Patroon* , dat is *blyckinge doen van eenen saecke* .

Verlof van dusdanige Tabbaerden en Parurets te dragen heeft den Hertoghe Karel aen die van Mechelen verleent An. 1474. 26. Feb. als blyckt uit het volgende Oetroy : " Karel by de gratien Godts Hertogh van Bourgoignen , van Lothringen , van Brabant , van Limborgh , van Luxenbourg , ende van Gelre , Grave van Vlaenderen , van Artois , van Bourgoignen , Latin , van Henegauwe , van Hollandt , van Zeelandt , van Namen , ende van Zutphen , Marquis van't Heyligh Ryck , Heere van Vrieslant , van Salins , van Mechelen . Allen den genen die dese letteren sullen sien saluyt , doen tewetene , dat ter oytmoediger begeerte van onselv wel betinde den Conestable ende geswooren met broeders van't Schiet-spel van den Hertogh in onse Stadt van Mechelen , ende om confideratie van de goede ende aenghenaeme dian-

„diensten, die sy ons ende onse voorsaeten in
 „voorgaende tyden gedaen hebben in vele rey-
 „sen ende armeyen, ende op dat sy te meer ge-
 „houden souden zyn en vlytigh van ons te die-
 „nen; in noodtsy, ende zynde des versocht wor-
 „dende, wy hebben aen den voornoemden Cone-
 „stable ende gesworen, met Broeders van onse
 „voorschreven Stadt Mechelen tegenwoordigh
 „ende toecomende; gegeven ende gjont, ge-
 „ven ende jonnaen mits desen, uyt speciale gra-
 „tie, oorlof ende vryheyt van voortaene te drac-
 „gen Tabbaerden, huycken oft Caproenen van
 „onsen divise, vierstael, ende twee pylen in't
 „Crois door malcanderen, ende oock hunne
 „boghen troussen, ende andere geoorlofde wa-
 „penen tot beschermenisse van hunne persoo-
 „nen, als sy lieden sullen buyten gaen door onse
 „landen, gelyck als met onsen consente en Octroye
 „meugen doen d'andere Conestablen ende met de
 „broeders van den voorschreven Schiet-spele van
 „den Handt-boge van andere onse goede ste-
 „den van onsen voorschreven landen, soo lange
 „als ons believen sal. Soo bevelen wy aen on-
 „sen Schouteth van den voorschreven plaatse
 „van Mechelen, aen alle onse Beulliuwen, Rech-
 „ters ende hoedaenige Officieren, hunne Lieu-
 „tenanten present ende toecomende, ende aen
 „een igelycken soo veele hem dat aengaet, dat
 „van onse gracie oorlof ende licentie ende jonsfe
 „doen laten ende gedoogen den voorgenaemden
 „Supplianten, ende elck van hun gebruycken
 „ende genieten geheelyck en vredelyck in der

,, ma-

„manieren voorschreven, sonder daer teghen
 „te stellen ofte gedoogen, gedaen ofte gestelt
 „te worden eenige stoornisse oft beletsel. Want
 „ons alsoo belieft gedaen te worden. In ooroon-
 „de van dien hebben wy onsen zegel deser te-
 „genwoordige doen aenhangen. Gegeven in ons
 „belegh voor Nuyse den xxvi dagh van Febru-
 „ario in 't jaer ons heeren duylent vierhondert,
 „vierent-seventich. Op de plic stont aldus: by myne
 „heere den Hertogh, ende onderteekent De Bee-
 „re, gesegelt met een groot segel van rooden wasse,

VIII. HOOFT-STUCK

Hoe S. Sebastianus Gulde becomen
 heeft haere wapen.

1096.

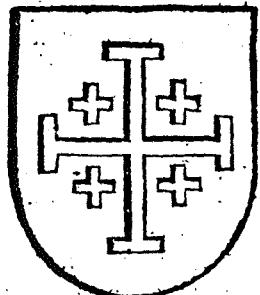
Als Godefroy van Buillon Herto-
 ghe van Lotryck, ende Marck-
 Graeve van Antwerpen verkocht
 sijn Hertoghdom van Buillon aen Aubertus Bil-
 schop van Luyck voor dry duysent Marcken Sil-
 vers, ende dry duysent Marcken Gouts, waer me-
 de by eenen leger vergaederde, met den welcken
 hy den 15. Augusti vertrock naer het H. Landt
 ende A. 1099. den 15. July met gewelt verover-
 de de stadt van Hierusalem, ende kreegh in sijne
 macht het selve landt ende wirt Koninck van
 Hierusalem gecroont; als doen was met hem oock
 gegach Godefroy den eersten van dien naem gra-

vc

(144)

ve van Loven met sijn oorloghs volck ende be-
vel-hebbers. Comende van dese Victoria naer
huys hebben van daer mede gebracht eenige
teccken op haere schilden, het welck in dit
lant een van de principaelste beginselen heeft ge-
weest van wapenen te voeren. Soo dat C naer het
gevoelen van by-naer alle geleerde Historie-schry-
vers, die den Edeldom, ofte eenige Officien vaste
Wapenen hebben toegeygent voor het jaer 1130,
ons fabelen hebben soeken wys te maecken,
gelijck de oude segels ons oock claerlijck te ken-
nen geven.

De Handt-boghe-Gulde van het principaelste
oorloghs volck wesende dat den Grave van Lo-
ven hadde gevolght, heeft sy oock een van de
eerste wapenen genomen, welcke sy tot op de-
sen dagh is voerende: te weten een groot Cruys
in't midden in sijne vier hoecken hebbende vier
elyne Cruyskens op dese maniere.

De cruycen zynde Gout, ende den gront root,
sommige mynen dit de selve wapen te welen van
het

(145)

Het Koninckryck van Hierusalem, alleen veran-
dert te zyn de coleuren: maer dit is eene dolinge.
Want de waepen van Hierusalem (gelijck oock
biemerkt Scipio Mazella (a) en haer hem den
geleerden schryver Aubertus Miræus (b)) in't
midden geen Cruys en heeft, maer de twee ter-
re letteren van haeren naem H. ende I. dese
doorschijnende de eerste, met vier clyne Cruys
den op de hoecken, op dese maniere. (c)

Ick wensch u veel geluckx bedele Handt-boge
Gulde, de welcke ther den Apotek kont loopen:
(c) dat de and're stuyten op haare verclerde wa-
penen, verre van ons anders te roemen; dan in't
Cruys van onsen Heere Jelos Christus! Seer
wel, overwonnen hebbende het actts Hierusa-
lem, heeft gylfieden het Cruys voor een wapen
medegebracht, den sleutel van het Hemels Hier-
usalem.

K
(a) in Napels. (b) oorsp. der Carmel. (c)
Gal. 6. 14.

rusalem. Dit heeft den grooten Keyser Constantius in soo groote eere gehadt, dat hy tot Roemen om verre gesmeten hebbende den tempel van Venus en Cupido, Afgoden der vuyle liefde, aldaer eene I schoone Kercke heeft gebout ter eer^{ss} van het H. Cruys, de selve begiftende met gaven weerdigh hiden perloon. Waer in hem vee^{ss} Paulen, Keylers, groote en machtige van dese wereldt, met eenen grooten iever hebben naergesvolcht. Laet ons dan met eenen H. Vader Paulinus uytroopen. (a)

O Cruys, o liefde vanden heer,
Der aerdē vrygheb, des hemels eer,
Die ons den doort^{ss} wegh beredyd
Die tot het ewighe leven leidt!
O Cruys die tot een wonder kracht
Gebreydelt hebt de velsche wacht,
O troost, o hope van den mensch
Der Martelaren hooghsten wensch!

O Cruys die't soete tamken gaf,
Die neemt des werelts sonden af.

Die ons versegent, hebt met een Gode,
Wanneer den hemel was in't slot.
Want als Wær licht^{ss} eyt u opgestaen
De duysternissen zyn vergaen,
De tempels hebe gy gegeve^{ss}
Aen vremde Goden opgestelt.
Ghy zyt den waeren bandt van wre^{ss}
Die Christus met ons menschen dēe.

(a) Natali XI.

O Cruys

O Cruys die ons hebt vrygecocht
En uit de slaverny gebroght!
Ghy zyt (ten eynde hier geseyt)
Den gronsteen van ons saligheyt.

Maer wat sal het baeten de uytwendige Cruyzen te eeren en de selve te stellen in onse wapenen, is't dat wy de inwendige van vervolging ende tribulatiën niet beminnen, en drucken in't binneste van ons hert? Den Saligmacker heeft uytdruckelijck geseydt tot een iegelijck:
(a) is't dat imandt my wilt navolgen, dat by sy selven eenenmael afgae, sijn Cruys dagelycks opneme, en my volge.

Hier moet veel gescreden zijn,
Druck en leet geleden zijn,
Engen wegh bereden zijn,
Hert en sin bescreden zijn,
Ydelheit vertreden zijn,
Dan sult ghy in vrede zijn.

Ghy moet niet gedwongen met eehen. Cyreanus, maer met een bly gemoeit, leer gerne achter uwen Cruysdragenden Capityn uwe Cruyssen dragen. Als wy ons voorhooft soo dickwils met Cruyssen leghenen, wat toonen wy anders, als dat het ons niet en schaamt paervolgers van detalijdenden en gecruysten te wesen? den H. Augustinus seght: niemand en kan hier eenen hemel hebben, en daer naer noch eenen besitten. Op een

K 2

(a) Lute 9. 23.

een ander roept den selvea H. Vader : ô wat een Cruys, gheen Cruys te hebben ! Jae , gedurigh geluckigh zyn op dese werelt (het zyn de woorden van den H. Laurentius Justinianus) is een voorbodeken van onse eeuwige verdoemenis. En gelijck ghen den naem van eenen kloecken soldaat niet en verdient , die noyt met een onbevreesd gemoet in peryckelen heeft geweest , noyt heeft gevochten , noyt bloet heeft gestort , soom mach den naem van eenen Christen noyt voeren , die noycruycen heeft gedragen.

Gy siet de patacons en d' oude spaensche matten ,
Als sy maer door den slach het Cruys en kunnen vatten
Dan zijn sy gewerdeert , men siccse hooger gaen ,
En al den nieuw'en prys comt hun alleen van't slaen .
En als Godt hier den mensch gelijck het gout wilt proeven
Al valier menigh slagh , t' en moet hem niet bedroeuen.
't Is maer een muners handt , ach vrienden , zy dy wyls
En schroomt niet van den slach , hy bringt met hem den
prys

Dat is het gene ons den Apostel leert : (a) gelijck gy deelachtigh uert van het lyden ; gy sulc coock deelachtigh worden van den troost .

(b) dat er eenen smal en breed weg is tot den saligheyt , en dat er eenen breed en smal weg is tot den doornenwald .

(a) 2. Cor. 1.7.

DERDE DEEL.

Al is' saecken het getal der uytverkoren kleyn is , nochtans in alle staeten en ambachten hebbender vele Godt wel gedient , het gepe met exemplelen bevestight wort .

Uyt alle nationen , geslachten , volckeren ende talen , staen voor den Throon en voor het Lam Apoc. 7.9.

J. HOOFT-STUCK

Het getal der uytverkoren is kleyn ;
nochtans in alle staeten kunnen
saligh worden .

Christus leerde eertyts sijne Discipelen , en in hunne personen ons Christelingen al tegader , dat wyt en breit den heilichen wegh is , dat'er vele in den selven loopen ; ter contrarie , dat her eenen enghen poorte en smallen weg is die tot de saligheyt leyt , en dat'er leer luttel oeden selven kennen ; hoort sijne woorden : (a) Gaet die nauwe deure in : want wyt is de deure , en breedie den wegh , die tot de verdoemenisse leyd . (b) Hoe smal is de deure , en hoe smal is den wegh , die tot

K 3

(a) Matthe. 7. 13. (b) V. 1.41

tot het leven leyt, en hoe weynighe zynder, dijn hem vinden? Daerom seght hy op een ander
(a) Doet gewele om door de enge deure in te gaen; want vele, seg' ick u, sullender specken in te gaen, maar en sullen niet kunnen.

De H. H. Vaeders leeren ons eenpaellyck het selve. Wirdender soo luttel saligh, op die tyden selver dat de Christelycke Religie noch in vollen fleur was, wat sullen wy leggen van onle tyden, op de welcke by nae alle menschen vanden rechten wegh zyn afgeweken, en luttel gevonden worden die naer den Geest van Christus komen te leven? My dunckt ick hoore u versuchende klaegen: wordender soo luttel saligh, waer sal ick blyven, die den heelen dagh moet wercken, om voor myn huys-gesin den cost te winnen? En zyt hier om niet berouert, want het is een groote dwaelinghe, jae selfs een ketterye, seght den H. Franc. de Sales in sijn aenleyding tot een Godtvuchtigh leven I Decl. Cap. 3. het Godtvuchtigh leven te willon bannen uyt het geselschap van soldaeter, uyt de winckels der ambachts-lieden, uyt de hoven der Princen, uyt het huys-gesin der getrouden. Godt heeft alle staeten ende ambachten ingestelt tot sijnder meerder glorie, ende op dat den eenen mensch door den dienst van den anderen soude geholpen worden. Wy en moeten niet dencken dat Godtiet van ons begeert, dat ons soude kunnen belerken van hem wel te dienen ende te behagen dat er haue reden tot ons minnen

(a) Luca 13. 24. 25. 26. 27.

minnen: maer is'er eenigh beletsel, dat spruyt uyt onsen ongelegden wilden, wockenich om een ander eynde tot dese dingen begeert, dan om Godt te behaegen, ende om te volbrengen, haet gēne hy van ons verloekt, naer het wy wesen van den staet in den welcken wy zyn, om tot den Hemel te komen; het en is geenants noodtaekelyck vele boecken te doorshuffelen, heele daeghen te vasten, heele nachten te waecken, grote ende gescheurde sacken, voort kleedoren te dragen. Jae ick vrees, dat er niet weynigh van dese aen eenen "Philosoph Anisbenes" gelyck zyn, die in het dragen van eenen gescheurden mantel syne ootmoedigheyt sochte bekent te maecksen, ende vervolgens met hem van eenen Socrates soude mogen hooren: dese woorden stopt uwen mantel, want door sijne gelyck het spreck-woort seght) met alle uytwendigheit alleen, en maecken den moeck niet. Dit gaen ick in verscheyde staten bewyzen,

II. HOOFT-STUCK

Verscheyde Soldaeten die naer het
Exempel van den H. SEBASTI-
NUS heyligh hebben geleest.

Men seght gemeynelyck :

(a) *Nulla fides pietasque viris qui bella
Sequuntur.*

DAter geen t'ouw ofte Godtvuchtigheit te vinden is in die de welcke den krygh volgen: nochtans den luyster van de Heylighet van vele en is niet verduystert, om dat sy soldaeten hebben geweest, die niet te min in de werelt de werelt, in het vleesch het vleesch, in de occasien ende aenlockelen der sonde der sonde, en den duyvel hebben overwonnen. Dit doen ick blycken, en beginne van den H. SEBASTIANUS, in wiens leven ick met sekeren schryver vier saecken bemerke: Het eerste dat hy eenen jonckman was. Het tweede dat hy eenen hovelinck van het Hof des Keyzers was; het derde dat hy eenen oversten van soldaeten was; het vierde dat hy eenen Edelman was ende gemeynsaem aan den Keyser. Voeght hier by vier Heylheden, ende het sullen vier mirake-

I (a) *Lucanus,*

len

len wesen. Eenen Jonckman ende heyligh, eenen Hovelinck ende heyligh, eenen Soldaet ende heyligh, eenen Edelman ende heyligh. Soo dat ick wel magh segghen van den H. SEBASTIANUS het gene dat den H. Basilius leght van den H. Gordius Martelaer ende Soldaet. Onder de wapenen heyligh, onder de spelen der soldaeten rechte verdigh, onder de goudene wapen-riemen ootmoedig, eenen meester des gebedts geworden. Den H. Ambrosius bemerkt, dat als den H. Joannes den Dooper door sijne vermaening vele soldaeten bekeert hadde, ende dat sy hem vraegden, op wat maniere sy moesten leven om saligh te wordens: hy hun niet en heeft belast datse den krygh verhaeten souden, maer dat hy hun alleen dese regelen heeft gegeven. (a) En doet niemand overlast, noch en doet eenigh onrech, ende weest toe vreden met uw gagien.

In de oude wet hebben veel soldaeten in heylighet uitgestaken, als Moyses, Josue, Gideon, Jephete, Sampson, David, Mathathias, Judas Machabeus met sijne broeders ende meer andere.

(b) In het nieuw Testament den hondersten man, die door syn ootmoedigh gebedt van Christus verkregen heeft de genesinge van sijnen knecht die gichtigh was, van den welcken Christus getuyghde, dat hy sulcken gelooche in Israël niet gevonden en hadde. Den H. Joannes Christoffeli pryst hem seer ende seght, dat hy ist gegroot de eerste vrucht uyt de heydenen, tot wiens

I (a) *Lucus 3: 14.* (b) *Matt. 10: 11.*

(154)

wiens geloofs gelyckenisse, het geloof van alle de Joden ongeloovigheyt gevonden is, den welcken Christus aan andere tot naerfolginge voor- gestelt heeft.

(a) Eenen anderen hondersten man ende H. Soldaet wort ons beschreven in de werken der Apostelen die Cornelius hiet, met dese woorden: daer was eenen man te Cesarien Cornelius genoemt, een hooft-man over hondert van de bende die genoemt wort de Italiaensche, Godtvreesende met alle sijn huys-gesin, veele almoes- sen gevende, ende altyt Godt biddende; desen heeft openlyck in een visioen gesien den Engel Godts tot hem inkomen, tot hem seggen: uwe gebeden ende almoessen zyn voor Godt in gedachtenisse gecomen. Over hem is den H. Geest sienelyck gedaelt, ende is met vele andere van den H. Petrus gedoopt.

(b) Den derden hondersten man, ende eenen H. Soldaet is geweest van den welcken dry Evangelisten spreken, dat als hy Jesum aan het Cruys sagh hanghen, luyde uytcriep: voorwaer desen was den Sone Godts. Den eersten Predicant van de doodt Christi, die als de Apostelen van yreese vluchten, als Petrus hem loochent, en Judas hem verraden hadde, als de Joden hem blasphemederen, niet gevreest en heeft hem den Sone Godts te belyden. Siet, seght Bernardus, onder de dicke duysternisse sulcken licht, ende onder de grouwelycke Lasteringen, sulcken claes ~~te~~ helydenisse van desen soldaets, die het leyen
in

(a) Act: 10. (b) Matth. 27. Margr. 13. Luke 7. 3.

(155)

in de doodt heeft gekent, den welcken daer naer is Martelaer gestorven.

Den H. Longinus is eenen soldaet geweest, den welcken als Christus aan het Cruys gestorven was, met sijne lancie de gebenedyde zyde geopent heeft, daer waer ende bloet uyt liep: maer gesien hebbende de wonderre teeckenen, de welcke ten tyde van de doodt ons saligmachers geschieden, ende geruyghen van sijne verrysenisse welende, is van Jerusallem naer Cappadocien vertrocken, alwaer hy vele menschen tot waerachtigh geloof heeft bekeert. Hierom is hy van de Joden onthalst; het hooft is naer Pilatus gedragen. Hy heeft hem vertoont aen een blinde vrouwe, wiens Sonne met hem in den hemel was, ende haer belast sijn hooft (dat in eenen mesthoop van de Joden geworpen was) by het lichaem van haeren soone te begraven, de welcke dit dende terstandt yerkregen heeft het gesicht des Lichaems ende der Ziele.

Den H. Martinus Bischof van Tours is in sijne Jonckheit soldaet geweest onder den Keyser Constantinus, hy wachten hem seer van sonden die de soldaeten gemeyn zyn. Hy diende sijnen eygen knecht.

Op sekeren tydt quamp hem te gemoet eenen armen mensch aen de poorte van Amiens in Picardien, bevende van koude, ende vragende van hem een almoesse om sich selven te decken: Martinus niet hebbende als sijnen Mantel, trok sijn swert uyt, ende snede den selyen in twee stukken, gevende het een aen den armen, ende

bedeckende sich met het ander. Siet hoe Godt dese saecke aengenaem is geweest: want den naesten nacht openbaert hem Christus gekleedt met het stuk van den Mantel, ende sich keerende tot de Engelen seyde: Martinus noch niet gedoopt zynde, heeft my met dit kleedt bedeckt. Om ons te leeren dat als wy eene almoesse aan eenen armen mensch geven, dat wy die aan Christus geven: gelijck hy selver geleyt heeft: dat gy aan eenen van myne minste doet, dat doet gy aan my. Soldaet wesende heeft hy de beginfelen geleyt van soo veel overtreffelycke deughden, in de welcke hy heet uytgeschenen: soo dat ick met den saligen Petrus Damianus van hem magh seggen, dat hy is geweest eenen edelen belyder, gelijck aan de Apostelen, de Glorie der Priesters, een kostelijcke perel der Bisshoppen, het licht ende cieraet der monicken, met een woort eenen spiegel van alle geestelijcke ende werelsche soldaeten, wiens naem door de heele werelt is verbrydt. De Koningen van Vranckryck, als sy ten oorloge trocken, naemen met hun den Mantel van den H. Martinus, sich laetende voorstaen, dat sy met desen pandt eade beschermer, vande Victoria versekert waeren.

Den H. Georgius was eenen oversten inden leger van den Keyser Diocletianus ende wirt om sijne grote kloeckmoedicheyt seer ge-eert. Maer soo hy sagh dat de Christenen seer wierden vervolghet, heeft den tyran hier over sonder op-houden mit woorden gestraft. De liefde dan van den Keyser in eene rasernye verandert wesende,

dede Georgium inden kercker worpon, met ketten binden, op sijne borste eenen swaeren steen leggende. Hy wirt daer naer op een radt geleyt daer scherpe schaermessen op gestelt waeren, die het yleelsch vanden heyligen verscheurden. Onder welcke tormenten hy sulcke stantvastigheyt toonde, datter hun veel tot het Christen geloof bekeerden, onder de welcke waeren twee overste mannen van groote autoriteyt, genaempt Anatolius ende Protolus die om Christus naem onthalst zijn geweest. Maer korts daer naer zyn der noch veel meer bekeert, door dien dat sy lagen dat door de tegenwoordigheyt van Georgius alleen de beelden der atgoden nedergevallen ende gebroken waeren.

Den H. Mauritius was overste van 666. soldaeten yut de stadt Tebe, hierom wierdt het gehoemt het Tebeens regiment, onder den Keyser Maximianus. Den vaendaager was Exuperius ende eenen raeds heer Candidus: de welcke om dat sy niet en wilde de afgoden aenbidden, soo wierdt door bevel vanden Keyser den thienden man van hun eerst gedoodt, daer naer alle dese Catholiecke soldaeten warden om hals gebracht.

Den H. Gereon met sijne andere H. Soldaeten. Victor, Cassius, Florentius ende andere zyn oock om de selve reden vastt leven beroeft.

Den H. Gallicanus overste van het Leger van den Keyser Constantinus heeft den leger der Schyten verwonnen, en den Konink van de selve gevangen, die daer naer van Julianus den Apostact gevangen ende ter doot is verwesen geweest.

Den

(158)

Den H. Gummarus is oock eenen veldt over
sten inden Leger van den Koninck Pipinus ge-
weest, in Brabant geboren niet verre van Lier,
getrouwet met eene edele maer quaedevrouwe.
Hy heeft dickywils het vyandts Leger verslaegen,
over welcken Laurier-krans hy noch voeghde
de victorie over sijn eygen selven; want in sijne
Jonckheyt was hy suyver van leven, in sijne ryck-
dommen arm van geest, in sijne eere oodtmoe-
digh, in sijne Cruykens verduldigh, onder sijne
huys-genoten beleeft ende goedertieren. Hy de-
de met sijnen stock eene fontyne springen, ee-
nen af-gecapten boom dede hy wederom wassen,
een kindt in wiens mond terwylen het sliep
cene slang was gekropen, heelt hy genesen.

Den H. Henricus sone des Hertoghs van Bey-
eren, daer naer Keyser zijnde, heeft niet sonder
groot mirakel eene groote menichte van sijne
vyanden, sonder eenigh bloet van de sijne te ver-
gieten, in de vlucht geslaegen ende overwonnen.
Hy heeft oock de Griecken Apulien afgenomen,
het selve wederom onder het Roomsch ryck bren-
gende, hy is oorsaecke geweest dat het geheel
Koninckryck van Hongeryen tot het Christen-
geloof gekomen is, hy heeft inden houwelijcken
staet selver soo heylighlyck geleefst, dat hy recht
voor sijne doot de H. Cunegundis sijne huys-
vrouwe by der handt nemende aen haere vrinden
ende andere vorsten des ryckx heeft geleydt: siet
dese die my van V.L. maer veel meer van Christus
vertrouwt is, die levere ick Christo en V. L.
geheel suyver ende reyn van Lichaem wederom
over.

Den

(159)

Den H. Ladislaus Coninck van Hongeryen,
cenen kloecken soldaet, is met sijn leger naer
het heyligh Ländt getrocken, om het selye te
tucken uyt de handen der oppeloovigen, maer
in den aenvangh is hy gereyst naer het Hemelsch
Jerusalem, om daer den eeuwigen prys te genie-
ten. Den waegen daer sijn H. Lichaem op lagh
is van selfs voortgegaen ende heeft het gebracht
tot de Kercke van onse Lieve Vrouwe.

Ick swyge de H.H. Eustachius, Marcellus,
Theodorus, Procopius, Wenceslaus Hertogh
van Bohemen, Ludovicus Coninck van Vrance
kryck, ende duysent andere, welcke soldaeten,
werelijcke Pringen waereh, pte aan de selve
hebben gedient inden Leger, en hebben prek
kloekke soldaeten van den oppetsen Coninck
geweest, ende alsoop gestreden dat sy de creong
der rechtveerdighéyt in het Coninckryck der
Hemelen hebben ontfangen.

De neerstigheit vertrygt een eeuwigheer en g'loow
En d' armoede is alleen des tuyarts loon.

III. HOOFT-STUCK

Het selve wort in andere staeten
bewesen.

Dese Soldaeten maecken veele menschen
beschaemt, de welcke van haere vry-
gheyt, ongebonden leven, traegheyt tot
Godts

Godts dienst berispt zynde , hun onischuldigen
hunnen staet ofte Officie by brengende . Vraeg
eenen Edelman waerom hy soo ydē ende licht
veerdigh is , soo onnuttelyck syn goet verquist,
sijne schulden niet en betaelt , geene almoessen en
geelt , sijne dienst-boden soo misacht ? Hy sal ant
woorden : mynen staet vereyst dat . Vraeght eenen
Jonckman , waerom soo ongebonden , soo wulps
ende in ledigheyt geleeft ? Hy antwoort : de Jonck
heyt moet mallen , het heet bloet . ende ons ge
lycke locken ons daer toe . Vraeght eenen Coop
man waerom hy sijnen rekenboeck van sijne con
scientie niet Godt niet esten en maeckt ? Hy ant
woort : dat sijnen staet daer geenen tyt toe en
vist . Vraeght eenen ambachs-man waerom dat
hy niet soo veel leugens ende bedriegeryen sijnen
evangelisten beschadigheyt ? Hy antwoort : dat hi
anders niet en kan tot den sijnen komen . Vraeg
eenen gehouden waerom hy altemets s' werken
daeghs geene misse hooit , ofte niet dickwil
der te biechten en gaet ? Hy antwoort : die met
de vrouwe is , die is besorcht met de saecken
die de werelt aengaen . Getoont dan hebbende
dat deh H. SEBASTIANUS ende veele soldaeten
heylich geweest zyn in dese maniere van leven
soe treck hier uyt , dat sich niemant kan ontschul
digen , ofte hy kan in sijnen staet van leven hey
lich worden , is't saecken hy den selven wel
beleeft : wie kan twyfelen ofte de goddelycke
voorsichtigheyt heeft voor haer eynde haere me
ste glorie gehadt , in soo veel verscheyde con
ditionen de welcke onder de menschen gevonden
wor.

worden , van eene Republyck een lichaem maect
kende ? Dese wondere overeenkomige waer door
ick volbrenghe het gene mijnen evennaesten van
my versoeckt , ick van den anderen kant verkry
ge het gene ick van noode hebbe , dint wonder
lijck om de litmaeten van eene gemynte aen mal
kanderen te verbinden ; op dat sy de goddelijke
majesteyt door eenen sonderlingen bystandt tot
sijnder meerdere glorie beter mochten dienen .
Waert saecken eenige conditie het selve konde
beletten , dat soude die van de arme menschen
wesen : maer ick segge contrarie , dat den ar
men min beleetsel heeft om Godt te dienen als
den rycken , mits den rycken de tydelycke goe
deren besit , die veele becommernissen mede bren
gen , ende uyt haer selven seet haekachtigh zyn ,
doch wils een deel der affectie , welcke wy Godt
schuldigh zyn tot hun treckende , van Christus
by de doornen geleken , die het goet saet ver
smachten , ende den wijsdom beletten : waerom
veele duylende rijcken menschen gewillige ar
moede aennemet om Godt beter te dienen . Och
alre wy eens konden doorgronden hoe de god
delijke liefde verborgen licht , niet alleen inde
cloosters onder het habeyt van Religieusen , maer
ook in verworpē huttekens , onder den bedel
sack van arme menschen ; wy souden wel oor
deelen dat de armoede niet en belet den dienst
ende lietde Godis te oeffenen . Het heylich leven
is geen ledigheyt , nochte oock in verhevene
contemplation , ofte andere uytwendige saecken
alleen gelegen , her welck ons den H. Athanasius

Seer wel toont in het leyen van den H. Antonius; desen op sekeren tyt in de woestyne heel melancolieck wesende, ende vele verstroydtheden lydende, riep tot Godt: Heere ick wil my zalghe maecken, maer mynen bevoerdē geest komt voor sijne celle gelyck eenen monick gekleet, desen sijnen rock opgebonden hebbende was besigh met coryen van wissen te vlechten, daer naer begat sigh tot het gebedt, ende naer het selye wederom tot wercken, seggende tot den H. Antonius: doet gelyck gy my siet doen, ende gy sulthaelst van alle de verstroydtheden ende bevoerde gepysen verlost wesen. Het welck hy oock heeft gedaen, ende is alsoo eenen grooten Heyligen geworden. Men leght van den selven H. dat hy van den Engel is gesonden geweest naer de stadt van Alexandrien naer eenen Leertouwer om van hem oprechte deughden te leeren, want den Engel seyde, dat hy veel heyliger ende volmaecker in de oogen van Godt, als Antonius was. Vele hebben anders niet in den mont als die woorden van het H. Evangelie: soeckt eerst het ryck Godts, ende alle andere laecken sullen u toegeworpen worden: daer-en-tusschen staan gerustelyck op het oorkussen van den duvel dat is de ledigheyt.

Een die voor quaet hem myden wil,
En magh niet ledigh zyn oft stil;
Want is gans sekere ons gemoeit.
Doet quaet, zusammen het niet en doet.

Ick

Ick lese tot desen propoete een schoon exemplēpel, hoe sekeren abt Joannes met eenen puden broeder in de woestyne van Schytien woonende in syn hooft hadde gestelt dat hy nu soop hoogh in heyligheyt was gekomen dat hy nu geenen mensch, maer eenen Engel was, waerom hy voor hem genomen heeft, voortaen niet als eenen mensch etende ende drinckende, maer als eenen Engel alleenelyck contemplerende te leven. In dit gepys verlaet hy synen broeder, ende treckt naer het diepste ende verholenste van de woestyne, maer naer den tyt van sevndagen, den honger die dwonck hem naer de Celle van sijnen broeder weder te keeren. Savonts daer komende klopt aen de deure en roept: broeder doet open, want ick vergaen van honger; den broeder antwoorde hem: gaet van hier, want ick en kenne u niet, mynen broeder Joannes en heeft geenen honger meer; want hy is in eenen Engel verandert, hy leeft van de contemplatie alleen: soo liet hy hem den bellen nacht liggen voor de deure, 'smorgens doet de deure open ende geeft hem wat om te eten, want hy stiert van honger; daer naer seyde hem: broeder leert dat gy esnen mensch zyt verdeylt in twee deelen, in het lichaem ende in de ziele, datmen voor de ziele eerst moet sorgen, maer datmen daer en tusschen het lichaem niet en moet vergeten; maer wercken in den stadt, in den welcken Godt opis gestelt heeft om het selve te onderhouden; daerom die arme menschen de welcke den kost moeten soeken, en worden

L 2

(154)

worden hier door niet belet van wel te leven.
Tot wat volmaecktheyt en was eenen Alexius
onder den deckmantel van armoede niet geko-
grooten Doctor Thaulerus den oprechtern wegh
naer den Hemel leerde.

Geen rycken man in alle steden,
Als die met 's synne is ic vreden.

Ick lese hoe sekeren Edelman op de jacht
eene beeste vervolgende, verre in de wildernis
se was verdolt: daer hoort hy een alderlieffelyck-
ste musieck, verwondert zynde dat hy op 'ene
ginck op't ghelyct van de selve soeken dien
mensch die soo lieffelyck was singende, hem
vindende was verstelt, siende eetien armen be-
stinkende viel met stukken van de beenderen.
Den Edelman vraeghde oft hy daer soo lieffe-
lyck hadde gesongen, jae antwoorde hy, het is
hoe seyde den Edelman, kont gy in Iulcken el-
lendigen staet soo blyde zyn? jae, antwoorde
den armen, dit vuyl ellendigh lichaem selver,
is de oorsaecke van myne blyschap: want tus-
chen Godt en my is er niet als desen aerde en-
begint te breken, soo wete ick dat hy my haest
sal den vrydom geven van te komen tot het leste

eynde

(165)

eynde, tot welcke ick ben geschaepen, tot t'eeu-
wigh genieten van mynen Godt.

En heeft oock de H. Liduwina in haere ar-
moede, gedurige en menighulde sieckten, niet
haer selven in alle verduldicheyt en andere deug-
den, tot groote verwonderinge van heilige
werelt geoestent? In het Portael van de kercke
van den H. Clemens, was eenen armen mensch
Servulus (gelyck den H. Gregorius verhaelt die
hem gekent heeft) die gichtigh hadde geweest
van sijn Jonckheyt af, tot het eynde van syn
leyen toe, die op sijn beddeken niet alleen en
konde sitten, nochte sijn handt aen sijnen mont
steken, nochte hem van de eene syde op de an-
dere keeren; hy socht den Heere altoogs in sijn
pyne te danken, ende nacht ende dagh hem
lot-sangen te singen. Den tyt aenstaende op welc-
ken Godt sijne verduldicheyt wilde vergelden,
vergaederde haer de pyne, die door alle ledenyen
sijn lichaem verstroyt was, ontrent het herte, hy
hemerckende dat de ure sijnder doot aenstaen-
de was, badt de pelgrims die in het Gasthuys
waeren dat sy souden opstaen ende hem eenige
Psalmen singen, vertoevade naer de ure van sijn
saligh overlyden. Als hy in sijn uiterste zynde
met de andere songh, dede hy bun swygen,
seggende; en hoort gy de melodye niet dig in
den Hemel ist. Ende soo de ziele luysterde naer
het gene sy hoerde, vloog sy naer den Hemel,
terstont wiert de plaece met eenen soetengeyr
vervult, ende onsen Heere dede door hem vele
mirakelen.

L. 3

Mischien

Misschien belet het gebreck van geleertheyt
in soo veel lants lieden den Goddelyckcn dienst?
wat dat leght den geleerden ende Godtvruch-
tigen Cancelier Gerson, oft niet in sijn boeckx.
ken genoemt: *De monte contemplations*, broeder
Giels discipel van den H. Franciscus sal sigh
hier tegen stellen, den welcken verstaen hebben-
de van den H. Bonaventura, dat een vrouken
spinhende Godt soo seer kan beminnen als broe-
der Bonaventura met alle de kennisse die hy
van Godt hadde, en heeft sigh niet kunnen ont-
houden van op den muer des Cloosters te klim-
men om dese groote verholentheyt, aen alle die
daer vergaederden, te kennen te geven. Den H.
Isidores patroon van Madrid is eenen huys-man
geweest, die achter de ploeg foo Godtvruch-
tigh was als in de kercke, de Engelen hebben
dickwils nedergedaelt, die de ploegh voerden
terwylen hy sijn gebedt dede. Hy heeft fonty-
nyten uyt de aerde doen springen, daer hy sy-
nen vorten stock stelde, ende met den selven
genas hy veel steekken, aen wie Godt de spyse
ende het graen dickwils heeft vermenichtvul-
gijt. Sijn lichaem is 49 jaeren naer syne doodt
(doort het geluyt der klocken die van selfs gon-
gei) noch heel gevonden.

Misschien belet den houwelycken staet datmen
Godt wel kan dien; waer souden dan blyven
de heyligen van het ouer Testament, segt den
H. Hieronymius, Moyfes die gehoudt en soo ge-
meystadem met Godt is geweest? Isaias die ge-
houende alle die Hemelsche openbaeringen heeft
ge-

gehadt? Abraham, Isaac, ende Jacob hebben vrou-
wen gehadt, ende heyligh geseest, de opvoe-
dinge van seven Heylige kinderen en heeft de
moeder der Machabieen niet beset van de vol-
maectheyt ende heyligh leven: Zicharias ende
Elisabeth ouders van den H. Johannes den Doe-
per, waeren allebeyde rechtverdigh voor Godt,
wandelende in alle de geboden ende rechtevecht
dighmaectingen des Heeren, onberispelyck, segt
Lucas. Waer souden in het nieuw Testament bly-
ven de H. H. Elzearius ende Delphina; Julianus
ende Basilia, Patricius ende Monita; Androe-
nicus ende Athanasia; Theodorius ende Ruffi-
na, Vincentius ende Walderrudis, Leopoldus
ende Agnes; Ulphius ende Brigitta; ende oth-
erlycke andete die in den houwelycken staet;
heyligh hebben geseest? Den H. Paphontius Ere-
myt hborde eens eene stemme dat hy met alle
syne strenghheit van leveli niet en was gecoo-
men tot de vblmaectheyt van twee gehoude
persoonen woonachtigh in de naeste staet; den
selven H. heeft eens van Godt verſchelt te wo-
ten aen wie hy gelyck was, ende is de eerste
reysē gesonden tot eenen die op de fluyt speel-
de, de tweede reysē tot eenen Ballieu van een kleyn
dorp, de derde reysē tot eenen Coopman van
Alexandrien; drie personen die ih hunnen staet
ende bekommernissen bequaemigheit hadden ge-
vonden om hun in den Goddelycken dienst
ende volmaectheyt te offenen, alsoo wel als
delen H. Eremyt in syne Woestyn ende verhe-
vene contemplatiën. Soo heeftmen by naer in
alle

alle ambachten heyligen gevonden. En was den H. Joseph niet eenen timmerman, den H. Paulus eenen velplooter? Den H. Lucas eenen Schilder? Den H. Alexander eenen koolbrander? De H. Crispinus ende Crispianus Ichoen-maeckers? Den H. Claudijs met sijne medegezelien belt-snyders? Den H. Eligius eenen gout-smit? De H. H. Nuncius, Gilhelms, en Aldericus verkenks-dryvers? Den H. Arnoldus eenen harpenaer? Den H. Homobonus eenen Coopman, en hebbender niet meer andere tusschen de tyde-lycke sorgen Godt wel gedient?

Mijschien sullen de dienst-boden hun oock ontschuldigen dat sy niet en kunnen heyligh leyten om haeren arbeyt ende daegelycksche becommerissen, waer sy zijn verdolt, want den wil altyt vol van de lietde Godts en wort niet verslapt door den arbeyt: jae de liefde is oorsaecke dat den mensch min den arbeyt gewaer wort ende sich niet genuchte daer toe begeest.

Joseph was eenen knecht van Putiphar ende is heyligh geweest.

Paulus tot Philemon schryvende, pryst sijnen knecht Onesimus die Godtvruchtigh was ende sijnen meester Philemon tot groote heyligheyt gebracht heeft.

Vitalis heett sijnen meester Agricola soo wel gedient, dat hy met hem martelaer ghestorven is.

De H. Sita was een dienstmaecht in de Stadt Luca in Toscanen, sy gaf haere huere aan den armen, sy badt haere meesters om veel aelmoes-

(169)
sen te geven, hun verlekerende (want het wacegen Cooplieden), dat men met sulcken coöpmanschap wint hondert ten hondert; eenen dorstigen vraegde haer eenen teug waeter, sy schonck hem waeter ende den armen heeft'et wyn van gedroncken; als sy eenige stukxkens broodt naer de arme lieden droegli, soo veranderden dese in blomen; om haer te leeren dat de aelmoessen den mensch eenen krans van blommen ende gloorie inden Hemel vlechten; doende eene Pelgrimage naer het H. Lant is weerdigh geweelt van Maria besocht te worden, die haer by nachte de poorte van de Stadt, en daer naer die van den Hemel opende.

De H. Julia heeft gedient eenen heydenschen Coopman Eusebius den welcken sy getrouwelyck gedient heeft, soo nochtans dat sy haeren tydt besteede in bidden en vasten ende andere oeffeningen van eenen Christen menich. Daer naer om dat sy niet en wilde aan de afgoden offerande doen, is met vuisten geslaegen, met den haer gesleurt, ende vredelyck gegeesleit, ende aen gesleurt, sy niet op en hiel den gekruysten JESUM te belyden, soo hebbense haer een cruys gehecht, het welck haer gedient heeft voorgehen triumphanten waegen, om naer den Hemel te voeren.

Wat sal ick segghen van de H. Dula, dienstmaecht van eenen Edelman tot Nicomedien, die voor de suyverheit gestorven is?

Van de H. Matrona maerte van een weduwē Plantilla genoemt, die heymelyck Christen was, altyt

alytt biddende , de welcke als sy bevonden wirt Catholyck te welen ; is sy niet stocken doodt geslaegen ? Ick sal swygen van de H. Maria maerte van eenen Bdelman Tertullus die om het geloof vreedelyck gegeefstelt , aen den Rechter overgegeven is om gedoodt te worden . Ick laet daer de H. H. Cunera , Christina (welcke laeste Godt gebruyczt heeft om Spaignien te bekeeren) en duysent andere , de welcke de menschen ende saemen Godt getrouwelyck hebben gedient .

Ech exampel tot profyt van de dienst-boden moet ick hier noch stellen . Sekeren Eremyt bevochten met ydele glorie , wiert vermaent te gaen naer een dienstmaeght die heyliger was als hy . Ter plaatse ghekommen zynde daer dese was , nemt ooghtmerck op alle haere maniere van doen , hy bevint haer in eten en drincken maetigti , vlytigh in haer werken , blyde van geest , niet tegenstaende dat sy den gehieelen dagh moeste werken , hy bevint stil chde stichtbaer , vryndelyck ende gedienstig aen haeren evennaesten ; daer en tusschen hy en bespeutde niet , dat dit soo groote heyligheyt betrekende , daerom versocht hy van haer dat sy hem soude kenbaer maectken haere maniere van leven . De dienst-maeght gedwongen zynde , seyde : ick were dat ick seer gebreckelyck ben in mynen Godt te diennet ; dan niet sijne gracie tracht ick my in den geest des gebeds te houden ; ende de tegenwoordigheyt Gods altyt voort boghen te hebben , ick vertreek my somtyds een luttel als

myn werck sulckx toelaet : maer ick heffe myn herte dickwils op tot Godt , somyts valle ick een weynighsken op myn khen , dan slaet ick myn oogen eens om hoogh , dan spreke ick eens een Ichier gebedken , ende soo trachte ick myn leuen over te brengen in den geest myns Salighmackers Jesu Christus ; om delen geest in my te houden en verkeere ick noch met gelycce noch niet ontgelycke personen , en ick en trecke my niet aen watter in de werelt ontgaet . Den Kluyzenaer die hoorende is heel beschaemt weg gegaan . Hier hebt gy lieden dienst-boden schoone spiegels ; sooo dat gy niet meer u selven kont ontschuldighen van niet heyligh te leven in uwen staet .

Een bly gemoet ,

Een matig goet ,

Is wonder foet .

Eehen mensch die te vrede is met sijnen staet in den welcken de Goddelycke voorsichtigheyt hem heeft geselt , en den selven wel tracht te beleven , heeft hy geen pleister dat uytwendelyk ketelt de bedorven nature ; hy heeft een ghedurige blyschap die de ghesontheyt niet kan krenckt , die het gelt niet op verquist , die de cere nier en verslenst , die niet en spruydt uyt quaede gehegheden ; maer uyt de reden , die alles ydelheit acht behalven Godt te beschijnen .

IV. HOOFT-STUCK.

Wær in de oprechte Heyligheyt
bestaat.

TIs een sekere en vast-staende leering der Godts geleerden, dat de volmaecktheyt wesenlyck bestaet niet in't valten, niet in haere kleederen, niet in bloot voets te gaen, oft in diergelycke uytwendige dingen en lichaemelycke oeffeningen, maer in de liefde, en in Godts geboden, die de liefde onderhout. Nu wat zyn Godts geboden als uytvloeyingen ende teecken van Godts wille? En wat is de liefde, als een over-een-kominge met Godts wille? bestaet de volmaecktheyt in de liefde, en is de liefde die over-een-kominge met Godts wille, soo mogen wy van dese seggen het gene den H. Augustinus van de liefde heeft geleyt: sy is de alwaerachtigste, de aldervolste, ende aldervolmaeckste rechiveerdigheyt, sy is den voornaemsten en den aengenaemsten dienst die men Godt kan bewysen, sy is de waere deught, d' oprechte Godtvruchtigheyt, ende de aldergrootste heyligheyt. Uyt dese haenmerckinge, segt den seer Eerw: Heer Rumoldus Baekx in sijne geleerde ende Godtvruchtinge Sermoonen, treck ick een lesle voor die menschen die in hunnen staet, daer Godts voor-

Voorlichtigheyt hun heeft ingestelt, noyt gerust en zyn, die altyt wenschen naer eenen andern, en dickwils naer soodanigen; tot den welcken sy niet en kunnen geraecken. Daer is eenen-werelycken man, die wenscht dat hy Religieus oft Priester waer geworden, hem dunckt dat sy-hen winckel, sijn handtwerck, sijn ampt oft bedieninghi hem belet Godt te dienen. Daer is eene getrouwde vrouwe, die wenscht datse dienst swaeren last des houwelyckx noyt en hadde aengenomen, om dat de sorgh voor de kinderen, de becommernissen voor het huys houwen (soso sy meynt) haer niet toe en laeten de Godtvruchtigheyt wel te oeffelen. Daer is een meyzen, daer is eenen knecht, oft iemant die onder eens anders bevel ende gebidt staet, die niet en mag te kercke gaen, als hy wilt, oft soo langh in de kercke blyven als hy wel soude begeeren, sy laeten hun voorstaen dat dep dienst der menshuys belet Godt te dienen, en dat sy verbonden zynde tot dese oft die tydelycke wercken, niet en kunnen beherten het werck van hun ewige saligheyt, en sy souden gelyck hebben, waert dat de Godts-dinstigheyt, de Godtvruchtigheyt, het wercken van hun saligheyt, bestonden in langh oft veel in de kerck te zyn, in lange oft veele gebeden te lesen, in dese ofte dese oeffeninge te doen; maer gemerckt dat alle Godtvruchtigheyt, alle Godts dienstigheyt, ja alles gelegen is in de liefde, en in de over-een-kominge met Godts wille, die de liefde voorts brengt, oft die liefde self is: soo en hebbense geca-

geen reden van plaegen , noch en moeten niet cleynmoedigh zyn , oft hun selven voor onghe-luckigh houden : maer alleenelyck besorght om den staet , in den welcken Godt hun heeft gestelt , wel te heleyen ; de lasten die daer aen vast zyn ter liefde Godts wel te draegen , en in al de moeyclyckheden die daer voorvallen , mer den wille Godts te yreden te zyn , dit is de waere , de volle en volmaeckste rechtveerdig-heyt.

AEN MERCKINGE.

Uwen wille geschiede Mat. 6. 10.

IN de overeenkomingh met Godts wille , is alle deugt , volmaecktheyd ende heyligheydt gelegen. En hos' er in eenigh goet werck min van onsen eyghen sin is , hoe het beter is , endc Godt aengenaemter.

O costen wy in onse herten hebben die heylige en geluckige gesteltenisse , ick legge die gelijck-formicheyt met Godts wille , die den H. Sebastianus met de voorgenoemde HH. Martelaeren in alle hun vervolginge en tormenten hebben gehad , als sy loo blydelijck met den Apostel riepen : (a) *wij sal ons scheyden van de liefde Christi ? Tribulatie ? Oft benauwheit ? Oft honger ? Oft naecktheyt ? Oft perijkel ? Oft vervolginge ? Oft suerde . . . wij zyn geacht als schapen die ter doot gelachte zyn : maer in alle dese zwinnen wij door hem die ons bemint heeft.*

(a) Rom: 8. 35.

Want

Want het is seker datter sonder Godts voor-schichtigheydt , oft buyten de schickinghe van den goddelijken wille niet in de weireldt en geschiert , oft ons overkomt. Hier is soo wel Godt die u beproeft , oeffent , oft castydt door sijn seluen , door de elementen , als door de menschen , door uwe vrienden soo wel als door uwe vyanden. Ende desen sijnen wille is machtich , wys , goet en heyligh. Hy is machtigh , want niet en can hem wederstaen , als het hem belieft. Hy is loo wys , dat al conden wy , wy niet en louden moeghen den selven wederstaen , want (a) alleldingen heeft hy wisselijck gedaen en geordineert volgens de regels ende redenen van sijne eeuwige en ongeschaepde wysheydt , die alle dinghen voorsiet eer sy geschieden , en weet hoe en wanpeer sy best geschieden sullen. Dese wilde Godt is loo goet en heyligh , dat hy geen quae piet alleenelyck en can doen , maer dock niet willen ; die alle dinghen doet en wilt ghe-lijck het best is. Dit saghe eenen hydenschen Epicetus selver als hy riep ; "vaddigen , laf-hertigen , mensch (b) begeirt gy iet anders , als het gene dat het beste is ? Iisser iet anders beter als 't gene dat Godt goet dunckt ?

Gy , als een hoger macht wort tegen u gedreven . . . sooo lydt et mer gedult ; waer toe het tegenstreven ? Sicht neder in het slof en raont een heughaem hert . Want die onwilligh lydt , die lidt te meerder smert.

IEIUS

(a) Ps: 103. (b) L. 2. dis: 6. 7.

Jesus Christus die onsen oppersten Meester en leeraer is, onsen spiegel en ons voorbelt, die mensch geworden is, niet alleenelijck om ons door sijn exemplē te onderwysen, onder alle d' exemplēn van deughden, die hy ons gegeven heeft; en heeft geen gegeven dat meer heeft uytgebloncken, als die overeenkomingh van sijnen wil met den wil van den hemelschen vader. By Johannes seght hy (a) Ick en ben van den hemel niet gedaelt, om dat ick mynen wille doen soude, maer den wille van demgenen die my gesonden heeft. En als in den hof sijn aenstaende lyden sijn menschelijcke nature dede vreesen en schroomen, en tot sijnen vader roepen dat waer het mogelijck, dien kelck van bitterheyt soude van hem voor by gaen, soó voeghde hy daer by: (b) nochtans (vader) niet mynen wille, maar den uwen geschiede: niet dat ick wil, maer dat gy. Soo moeten wy oock goet en quaet, soet en bitter, droetheyt en blyschap, voorlopet en tegenspoet, sieckten en gelontheyd, leven en sterven, cloeckmoedelijck en sonder onderscheyt van de handt des heeren ontfangen.

Al viel de weireldt gansch en gaer,
Den vromen fabrikē voor geen gevær.

O Godt vernieuwt mijn hert, en geest my wyse sinnen,
En laet my 't ydel vleesch ten lessien over winnen;
Geest dat mijn gantsch bedryf, en oock my innig hert,
In uwen wil alleen geheel verandert wert.

(a) C. 6. 38. (b) Luce. 22. 42.

^{¶ Is}

't Is best dat uwen wil geschiedt,

Want ons begeerten deugen niet.

Wy sien al meest op vlees en bloet,

Maer dat gy wilt is enckel goet.

SLUYTREDEN.

Ick sluyte met de selve woorden, maer met een geruster gemoet, als eerdyts eenen vermaerden rymdichter van onse Nederlanden heeft gedaen.

(a) Het gae my nu gelijck bei wit,
Of hart, of sache, of woest, of stil,
Het gae my soo gelijck bei magh;
Gelyck bei bier op aerden plagh;
Het gae my t' huys'en over al,
Gelyck bei Godt believen sal;
In hem alleen ben ick gerust,
Daer is myn hoop en herten lust,
Des wat de gantsche werelt heeft,
Wat vreught dat goet, of ere geeft,
Wat oyt het wacker ooge ziet,
En trecket voortaen myn ziele niet;
Ick wensche tot een vol' geluck,
Ick wensche maer een enigh stuck,
Ick wensche met een reyn gemoet,
Gesuyvert in des Heeren Bloet,
Ick wensche met een stiller geest,
Die sieckte, doode, noch helle vreest,
Te scheyden uyt dit jammer dal;
En siet, daer zyn myn wenschen al.

(a) J. Cats.

M

BLADT:

BLADT-WYSER
DER HOOFT-STUCKEN
EN AENMERKINGEN VERHANDELT
IN DIT BOEXKEN

I. HOOFT-STUCK.

DE Ouders ende goede manieren van den H. Sebastianus.

AENMERCKINGE.

Glijck hem een Iōnīc man gewent &c. Provi-

II. HOOFT-STUCK.

Marcus en Marcellianus om het gelooft geven-
gen, tyden graeten sryt van hore Ouders, vrou-
wen en kinderen.

AENMERCKINGE.

EN wilt niet lijf hebben de weirete &c. I. Joan.

III. HOOFT-STUCK.

Den H. Sebastianus verstercke de gevangen-
nen.

AENMERCKINGE.

Daer aeg sal een ider kennen dat gy myne dis-
cipels zijt &c. 13. 35.

IV. HOOFT-STUCK.

Den H. Sebastianus verwecke de ontfangenders
tot het Christen Gelaof. Daer komt een schoon licht,
en Christus met de engelen openbaren hun.

AENMERCKINGE

VVL moeten door veel irklasien kerken in Wyck
Godes akt. 14. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27.

V. HOOFT-STUCK.

Zo wort verlost van hore Rommighoff, Nicostrat-
us, Tranquilius, Marcus, de Krapauer onde-
r kinderen der H. Martelaers werden bekeert, de
welcke Marcus met etene schoone vermaninghe ver-
strecke.

AENMERCKINGE.

Och Ooghe heeft het gesien &c. I. cor. 2. 9.

VI. HOOFT-STUCK.

Zo, Nicostratus ende andere onderstaen daer naer
kloekelijck het Matelic G O H.

AENMERCKINGE.

Le den Geest die het leven geeft. Jois. 6. 54.

VII. HOOFT-STUCK.

En H. Sebastianus doet allen, de gevangenen
voor hem brenghen, bekeert hun, worden gedoopt,
Peter over de selver.

AENMERCKINGE.

En gott man sal borg blijven voor hysen naeben
Becc. 13. 17. vnde translatie vande Psal. 40.

VIII. HOOFT-STUCK.

Hermatius wort bekeert. H. 12. 13. 14. 15.

AENMERCKINGE.

en suld geen vryende Gaden hebben. Exod.

(180)

IX. HOOFT-STUCK.

*Tiburtius den soon van Chromatius wort bekeert ;
ende bekomt de Croone van Martelis.*

50

AENMERCKINGE.

*Ei beginsel van alle sonden is de hooverdighet.
Die het peryckel bemint sal daer in vergaen Eccl.
10. 15. ibid. 3. 27.*

54

X. HOOFT-STUCK.

*Marcus en Marcellianus versterckt door den H.
Sebastianus onderstaen cloeckmoedelijck de Martelis.*

56

AENMERCKINGE

*Die tot den eynde toe volhart, die sal saligh zijn
Matt. 10. 22.*

58

XI. HOOFT-STUCK.

*Dioctrianus doet den H. Sebastianus met pylen
dagorschieten ; den welcken Irene onthint ende ge-
neest.*

62

AENMERCKINGE

*Hij heeft my geslept als een teeken tegen den pyl.
Thm. 3. 12.*

64

XII. HOOFT-STUCK.

*En H. Sebastianus straft den Keyser over sijn
oorcheit, die hem doet geesselen ende met stoe-
ken door slaen : openbaert aen Lucina en wyft haer
sijn lichaem.*

68

AENMERCKINGE

*En heere bewaert alle hunne beenderen ; niet een
van die sal gebroken worden, Ps. 33. 20. 71*

XIII. HOOFT-STUCK.

*En H. Sebastianus is eenen besonderen Patroon
tegen de pest.*

74
AEN.

(181)

AENMERCKINGE

Aer sulien pestileniën wesen. Matt. 24. 7. 78

D

XIV. HOOFT-STUCK.

*Ervoeringe der Reliquien van den H. Sebastianus
nyc Roomen naer de stadt van Soyssons in
Franskryck, wanner op den wegh ontallijke Mi-
rakelen zyn geschied.*

89

XV. HOOFT-STUCK.

*Andere plaeisen op de welcke de Reliquien van
den H. Sebastianus worden ge-cert.*

94

XVI. HOOFT-STUCK.

*Ot Ebersbergen in Beyeren wort besocht het bec-
keneel van den H. Sebastianus, alwaer vele Mi-
rakelen geschieden.*

99

XVII. HOOFT-STUCK.

*Kerck van Westerloo heeft van Roomen ont-
fanghen een merckelijck stuk van het sicc. been
van den H. Sebastianus.*

103

XVIII. HOOFT-STUCK.

*Och eenige andere Mirakelen door de voor spraek
van den H. SEBASTIANUS geschiedt.*

104

XIX. HOOFT-STUCK.

*Het belt van den H. Sebastianus, is tot Lisbo-
ne met veel sweet nat geworden, &c.*

109

AENMERCKINGE

*A in my geloof, de wercken die ick doe, sal
by oock doen. Joan. 14. 12.*

114

TWEDE DEEL

I. HOOFT-STUCK.

An den oorspronck der Gulde.

117

II. HOOFT-

(182)

II. HOOFT-STUCK.

*V*An den naem Gulde en haere plichte. 119

III. HOOFT-STUCK.

*V*An de oude schiet-spelen. 123

IV. HOOFT-STUCK.

*S*Taet des Handt-boghs Gulde binnen Loven. 129

V. HOOFT-STUCK.

*D*En staet van den Handt-boge binnen Mechelen.

131

VI. HOOFT-STUCK.

*O*Orspronck des Koninckx Breukke, en in wat weeraerde de Princen de Guldens hebben gebouden. 134

VII. HOOFT-STUCK.

*V*V Aerom die Gulde-Broeders Tabbaerden dragen. 140

VIII. HOOFT-STUCK.

*H*Oe S. SEBASTIANUS Gulde becomen heeft haere wapen. 143

DERDE DEEL

I. HOOFT-STUCK.

*H*Et getal der ijverkoren is kleyn, nochans in alle statien kanmen saligh worden. 149.

II. HOOFT-STUCK.

*V*Erscheyde Soldaten die naer het exemplē van den H. SEBASTIANUS heyligh-hokken geleeft. 152

III. HOOFT-STUCK.

*H*Et selue wort in andors statien bewesen. 159

IV. HOOFT.

(183)

IV. HOOFT-STUCK.

*V*Ag in die oprechte heyligheyt befaect. 172

AENMERCKINGE

*V*Wen wille geschiede. Matt. 6. 10. 174

LITANIE

*V*An den H. SEBASTIANUS. 175

• 0830 • 0830 • 0830 • 0830 • 0830 • 0830 • 0830

APPROBATIE.

*D*It Boeckchen magh gedruckt worden, op dat daer door de Menschen aengewackert tot de deught, van Godt magen verkrygen, door de verdiensten, ende voorspraak van den H. Glorieusen Martelaer Sebastianus, de verlossinghe van eene ongeluckighe doodt soo vaer het lichaem door pestiliale sieckte, soo naer de Ziele door de sonden. Actum in Antwerpen 6. Martij 1719.

F. G. ULLENS Can. Schol Off.
en Keurder der Boecken.

GOET-

GOET-KEURINGE

Ick bebbe met aendacht en groot genoogen gelezen be Boeckken genaemt den edelen Ridder &c. vergaet door den Eerw: H. Reinerus Viches Canoninck Norbertijn des Cloosters van Tungerlo, ende het selve bevonden seer nuttigh en bondigh te wesen om alle Christenente verstercken in het waeragtigh geloof, te benerstigen in de deugden en te bestieren naer die schoone zedae-regels de welcke al bier in de tusschen-vloeyende aenmerkingen eer crachte-lyk worden voorgestelt,ende hun-aen te wackeren. om die Almogenden te eeren en te loven in sijnen glorieußen Heyligen Sebastianus, en door des selfs craghtige voorspraeck af te weiren de droeve pestilentiele plaegen, gelijk soomenighe mael geluckelijck geschiedt is, wyt wynde de menighvuldige geloofbaere getuygenissen in dit Boeckken vermelte. En daerom sal het selve seer nuttelich gedruckt worden soo voor een ieder in het gemeyn, als wel sonderlijck voor de Gulde-broeders van den edelen handi-boge de weliiden edelen Ridder en H. Martelaer Sebastianus verkolem hebbende voor hunne Patroon ende aenleyder sonderlijck verpligt zijn te volgen sijne kloecke deugden en daeden en onder den standaert dese sy voeren van het H. Cruyckmoedelijck naer sijn voorbeeldt testryden voor de waire Catholickche Religie, oock met het vergieten van hooibloedt, daer sulckz den noodd soude vereischen. Adum binnen Mechelen den 1. Februarii 1715.

SEBASTIANUS VAN DE CRUYYS Licentiaat
in de H. Godbeydt; Canoninck Gradueel der
Metrop. Kercke van S. Rombaut, Landt-deken
van het distrik van Mechelen Lib. Censor.